การเสด็จต่างประเทศ
ของ
พระมหากษัตริย์ไทย

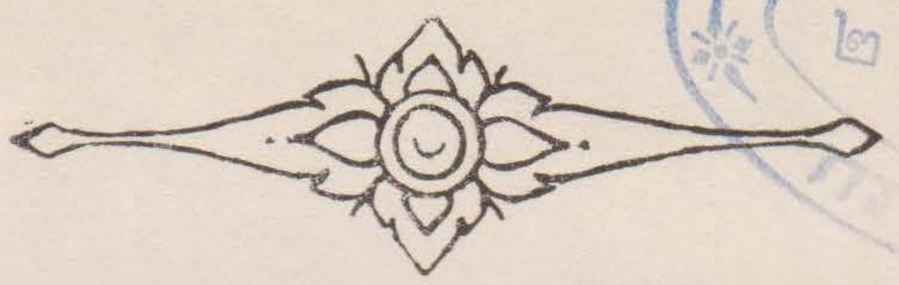
อนุสรณ์
ในงานฌาปนกิจศพ
คุณแม่พลอย เพชรชาติ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

910.41
ก525พ

การเสด็จต่างประเทศ
ของ
พระมหากษัตริย์ไทย

หอสมุดแห่งชาติ ๒ ก.ย. ๒๕๒๓

อนุสรณ์
ในงานฌาปนกิจศพ
คุณแม่พลอย เพชรชาติ

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
อาลัยคุณยาย	ง
รำลึกถึงแม่	จ
พระพุทธเจ้าหลวง ทรงเป็นนักทัศนาจรชั้นเยี่ยม *พันเอก ดำเนิร เลขะกุล*	๑
การรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. ๒๔๕๐ *หม่อมเจ้าหญิง พูนพิศมัย ดิศกุล*	๑๗
การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ	
การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในอาเซีย	๒๑
,, ,, รัฐฮาวาย	๒๖
,, ,, สหรัฐอเมริกา	๒๙
,, ,, ประเทศอังกฤษ	๓๕
,, ,, ประเทศเยอรมัน	๓๙
,, ,, ประเทศโปรตุเกส	๔๓
,, ,, ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	๔๘
,, ,, ประเทศเดนมาร์ก	๕๐
,, ,, ประเทศนอร์เวย์	๕๔
,, ,, ประเทศสวีเดน	๕๖
,, ,, ประเทศอิตาลี	๕๘
,, ,, ประเทศเบลเยี่ยม	๖๓
,, ,, ประเทศฝรั่งเศส	๖๗
,, ,, ประเทศเนเธอร์แลนด์	๗๐
,, ,, ประเทศลุกเซมเบอร์ก	๗๔
,, ,, ประเทศสเปญ	๗๘
,, ,, ที่ต่าง ๆ เป็นพิเศษ	๘๖
ฉลองสมโภชการเสด็จนิวัตพระนคร *จากหนังสือ "รัฐสภาสาร"*	๙๙

คำนำ

ในการฌาปนกิจศพมารดา บรรดาบุตรและธิดาปรารถนาที่จะให้มีหนังสือเป็นอนุสรณ์ตามประเพณีนิยมสักเรื่องหนึ่ง จึงได้ช่วยกันหาเรื่องที่จะพิมพ์ ได้พบบทความเรื่องพระพุทธเจ้าหลวงทรงเป็นนักทัศนาจรชั้นเยี่ยม เขียนโดย พันเอก ดำเนิร เลขะกุล เรื่องการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งคุณ คณิตา เลขะกุล เป็นผู้รวบรวมเรื่องการรับเสด็จ พระบาทสมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ พระนิพนธ์ของ หม่อมเจ้าหญิง พูนพิศมัย ดิศกุล ซึ่งทั้งนี้ได้ลง พิมพ์ ไว้ใน อนุสาร อ.ส.ท. ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังมีข้อความบางตอนในหนังสือพระบารมีปกเกล้า ซึ่งจัดทำขึ้นเป็นอนุสรณ์วันเสด็จพระราชดำเนินตรวจพลสวนสนามของหน่วยทหารบก ทหารเรือและทหารอากาศ เนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินกลับจากเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป กับเรื่องฉลองสมโภชการเสด็จนิวัตพระนคร ซึ่งพิมพ์ไว้ในหนังสือรัฐสภาสาร ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔

เรื่องในหนังสือที่กล่าวถึงนี้ แต่ละเรื่องล้วนมีค่าควรแก่การเผยแพร่ต่อ ๆ ไป เพื่ออนุชนชาวไทยรุ่นหลังจะได้ทราบโดยกว้างขวางยิ่งขึ้นว่า ในรัชสมัยนั้น ๆ พระมหากษัตริย์ของไทยได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเป็นการเชิดชูเกียรติของประเทศชาติไว้ในนานาประเทศ มากมาย เพียงใด เรื่องเช่นนี้ยังมีอีกมากที่นอกจากจะเตือนให้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระมหากษัตริย์ที่ได้ปกเกล้าชาวไทยมา อันจะเป็นพลังชักนำให้เราได้ช่วยกันเทิดทูนและรักษาสิ่งอันทรงคุณค่าและสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแก่การปกครองประเทศไทยและคนไทย สิ่งนั้นคือสถาบันกษัตริย์

อนึ่งมารำลึกว่า มารดาผู้ที่ได้ล่วงลับแล้วนั้นเล่า ก็เป็นผู้ที่ได้จงรักภักดีมีความเคารพยิ่งนักในพระมหากษัตริย์ตลอดจนเจ้านาย ในเมื่อพูดถึงองค์พระมหากษัตริย์

แล้ว มารดามักจะยกมือทั้งสองขึ้นประนมเหนือหัวทุกที การที่บุตรธิดาจัดให้มีหนังสือเช่นนี้ขึ้น คงเป็นที่ต้องอัธยาศัยของท่านเป็นแน่แท้ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าว จึงได้ตกลงเลือกเอาหนังสือเรื่องเหล่านี้มารวบรวมพิมพ์เป็นเรื่องเดียวกัน

ในการติดต่อขออนุญาตเพื่อพิมพ์ ท่านเจ้าของเรื่องได้กรุณาให้ด้วยความเต็มใจทุกท่าน หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ยังได้ทรงกรุณาประทานชื่อหนังสือที่จะพิมพ์นี้ว่า "การเสด็จต่างประเทศของพระมหากษัตริย์ไทย" อีกด้วย พันเอก เฉลิมชัย จารุวัสตร์ ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กรุณาให้ความสะดวกเกี่ยวกับบล็อคภาพประกอบและอื่น ๆ อีกหลายอย่าง และเจ้าหน้าที่เอกสารรายเดือนข่าวจากเทศบาล ได้เอื้อเพื้อเกี่ยวกับบล็อครูปซุ้มรับเสด็จ ทางบรรณาธิการหนังสือรัฐสภาสารให้ความสะดวกเกี่ยวกับรูปและเรื่องดังกล่าวแล้ว สิ่งที่บรรดาท่านผู้ที่ได้ออกพระนามและนามประทานและให้ทั้งนี้ ได้เป็นปัจจัยสำคัญ ในการเกิดหนังสือ "การเสด็จต่างประเทศของพระมหากษัตริย์ไทย" จึงนับเป็นพระคุณยิ่งที่จะลืมเสียมิได้ นอกจากนี้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ได้กราบถวายบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตเพื่อจัดพิมพ์ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม

เรื่องที่ได้นำมาจัดพิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือการเสด็จต่างประเทศของพระมหากษัตริย์ไทยนี้ ได้มาจากหนังสือต่าง ๆ หลายเล่ม หลายเจ้าของ เอามารวบรวมพิมพ์ขึ้นโดยมีเวลาน้อย เป็นการกระทันหัน บ่อมจะมีข้อความ บางตอน เปลี่ยนแปลง ไปโดยการต่อเติมหรือตัดทอนเพื่อทำให้เรื่องต่อเนื่องและกลมกลืนกันเท่าที่จะเป็นไปได้ จึงย่อมจักทำให้ข้อความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับเดิมไม่มากก็น้อย ผู้จัดทำหนังสือขอประทานอภัยท่านเจ้าของต้นฉบับนั้น ๆ ด้วยทุกท่าน

อนึ่ง การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ของ พระมหากษัตริย์ไทย นั้นเป็นที่ทราบกันแล้วว่า นับแต่โบราณกาลจนถึงบัดนี้มิถึง ๕ พระองค์ด้วยกัน แต่ที่ใน

หนังสือนี้ได้นำบันทึกเหตุการณ์มาจัดพิมพ์ไว้เพียงเฉพาะใน ๒ พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันนี้ เป็นด้วยการค้นหาหนังสือหรือบันทึกเกี่ยวกับองค์อื่น ๆ เป็นไปโดยยาก เพราะเรื่องเก็บอยู่ในที่ต่าง ๆ กัน การค้นหาจะได้ไม่ทันกำหนดงานฌาปนกิจที่กระชั้นเข้ามา จึงจำต้องงดเสีย และพิมพ์ขึ้นแต่เพียงสำหรับใน ๒ พระองค์เท่าที่ทำได้นี้เท่านั้น ฉะนั้นการที่หนังสือเล่มนี้มีชื่อว่าการเสด็จต่างประเทศของพระมหากษัตริย์ไทย ก็คงไม่ผิด

ในการที่ท่านที่เคารพ และญาติมิตร ทั้งหลาย ได้กรุณามาเป็นเกียรติ ในงานฌาปนกิจศพมารดาครั้งนี้ อีกทั้งที่บางท่านได้ให้อุปการช่วยเหลือต่าง ๆ นั้น บุตรและธิดาที่เป็นเจ้าภาพรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงขอถือโอกาสนี้แสดงความขอบคุณมาอีกครั้งหนึ่ง และถ้าหากฝ่ายเจ้าภาพได้มีความบกพร่องประการใดในการต้อนรับก็ขอประทานอภัยมาด้วย

บุตรและธิดา

คุณแม่พลอย เพชรชาติ

ชาตะ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๑๒

มรณะ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๓

อาลัยคุณยาย

เมื่ออาตมภาพได้ทราบข่าวมรณะของคุณยายพลอย เพชรชาติ จากคุณน้าปลัดพจน์ สิงหะรัง เมื่อ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๓ รู้สึกเศร้าสลดใจอาลัยเป็นยิ่งนัก เพราะท่านผู้เป็นบุพพการีมีความเมตตากรุณาต่ออาตมภาพตั้งแต่ครั้งเป็นศิษย์วัด เคยไปส่งและรับสำรับของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระรามัญมุนี อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหลวง ที่บ้านคุณยายอยู่เป็นประจำ ท่านได้ให้ข้าวปลาอาหารและสิ่งของบ้างบางครั้งบางคราว ตลอดเมื่ออาตมภาพได้บรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นภิกษุ คุณยายก็ได้ให้ความอุปการะในด้านปัจจัยสี่โดยลำดับมา จนถึงอาตมภาพดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ อาตมภาพได้ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ คุณยายก็ได้บริจาคเงินสมทบด้วยเป็นจำนวน ๓,๐๐๐ บาทเศษ นอกจากนี้ ท่านได้เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรมสี่ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในบุตรธิดา วงศาคณาญาติ และผู้น้อยที่คุ้นเคยกับท่านเป็นอย่างดี และตั้งมั่นอยู่ในทาน ศีล ภาวนา อย่างมั่นคง นับว่าเป็นผู้ดำรงตนสมกับเป็นพุทธศาสนิกชนโดยแท้จริง เพราะผู้ที่ปฏิบัติได้เช่นนี้ ย่อมชื่อว่านับถือพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง สมควรที่บัณฑิตทั้งหลายจะยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีมีคุณธรรม

การจากไปของคุณยายครั้งนี้ เป็นที่เสียดายอาลัยอาวรณ์ของบุตรธิดา วงศาคณาญาติ ตลอดจนอาตมภาพด้วยเป็นอย่างยิ่ง ในที่สุดสายปลายทางของคุณยายนี้ อาตมภาพขออำนวยพรอ้างเอา พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และบุญกุศลที่อาตมภาพได้บำเพ็ญศาสนกิจมาตั้งแต่ต้นจนถึงบัดนี้ กับทั้งบุตรธิดาได้พร้อมใจกันร่วมบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานในครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัย ดลบันดาลให้คุณยายพลอย เพชรชาติ ผู้เป็นที่รักและนับถือยิ่ง จงประสบแต่ความสุขในสัมปรายภพนั้น ๆ จงทุกประการเทอญ ฯ

พระวินัยธรจังหวัดปทุมธานี
เจ้าอาวาสวัดบางหลวง

วัดบางหลวง

๓๐ มีนาคม ๒๕๐๔

เมื่อวันทำบุญ ๑๐๐ วัน

รำลึกถึงแม่

แม่เป็นบุตรคนหัวปีของขุนพรหมสุภา (*บุญไทย ลาภเจริญ*) กับทองกวิ้ เกิดวันพุธ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะเส็ง จุลศักราช ๑๒๓๑ ตรงกับวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๒ ณ บ้านสามแล ฝั่งตะวันออก เหนือวัดสามแลขึ้นไปเล็กน้อย ตำบลเชียงรากใหญ่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี แม่เคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อแม่อายุได้ประมาณ ๗-๘ ขวบ ได้ติดตามตาและยายย้ายที่อยู่จากบ้านเกิดไปอยู่ที่บ้านเกริ่น ณ ปากคลองวัดรักเร่ฝั่งใต้ ตำบลบ้านฉาง อำเภอเมือง ในจังหวัดปทุมธานีนั้นเอง ในตำบลบ้านซึ่งมาอยู่ใหม่นี้ได้เป็นที่อยู่ของกลุ่มพี่ๆ น้องๆ ของตา และลูกหลานเหลนต่อเนื่องกันมาจนทุกวันนี้ แม่มีน้องท้องเดียวกันหลายคน ที่ยังมีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบันนี้มีเพียง ๒ คนเท่านั้น น้องของแม่ทุกคนรักและเคารพแม่มาก

แม่ทำการสมรสกับพ่อ (*นายกลุด เพชรชาติ บุตรบุญเพ็ชรและย่าแปร้*) คนบ้านคลองบางหลวงไหวัพระ ซึ่งไม่ห่างไกลกันนัก เมื่อปลายปีกุน พ.ศ. ๒๔๓๐ ได้อยู่กินกันอย่างผัวเดียวเมียเดียว มีลูกรวม ๑๐ คน เรียงตามลำดับดังนี้.-

๑. เรือเอก ขุนพัศดุการพินิจ (*เลียบ เพชรชาติ ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๕๐๑*)
๒. เรือเอก กลับ เพชรชาติ (*ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๖๑*)
๓. ซ่อนกลิ่น สงวนนาม (*ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๖๐*)
๔. พระดุลยนาทนัยพิจิตร (*มังกร เพชรชาติ*)
๕. ด.ญ. สำราญ เพชรชาติ (*ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๕๓*)
๖. พลเรือตรี ดาว เพชรชาติ
๗. นายพินิจ เพชรชาติ
๘. นายหลิ เพชรชาติ
๙. ศิริ สิงหะรัง
๑๐. ดิลกา สาริกบุตร

แม่เป็นคนแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดีและเป็นคนใจเข้มแข็งพอดู แม่ได้ตรากตรำงานมาตั้งแต่เด็กจนใหญ่ตามไร่นาที่ชุกชุมไปด้วยพวกปลันคนร้าย พ่อตายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ แม่ตกเป็นหม้ายตลอดมาและได้พยายามทำงานเลี้ยงลูกตั้ง ๑๐ คนมาด้วยความเหนื่อยยากลำบากอย่างยิ่ง ถึงกระนั้นแม่ก็ยังไม่คิดที่จะเอาลูกไว้ใช้ตามความจำเป็น แม่กลับทอยส่งลูกลงมาศึกษาในกรุงเทพฯทุกคน จนบางคนได้รับการศึกษาชั้นสูง ทั้งนี้นับเป็นพระคุณพิเศษที่ลูก ๆ ต่างภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง แม่เป็นคนขยันมาก แม้ในเมื่อเจ็บป่วยตอนที่ชรามากแล้ว พอลุกขึ้นได้เมื่อใดก็มักทำงานเย็ดเตล็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่กำลังจะอำนวยให้อยู่เสมอ แม่ไม่ชอบอยู่นิ่ง กิน ๆ นอน ๆ ตามที่ลูกต้องการและขอร้องให้แม่ทำเช่นนั้นในยามแม่แก่ชรา แม่ขยันจนกระทั่งลูก ๆ เย้าแม่ว่า เป็นคนขยันของตำบลบ้านถนนหลังสวน จะต้องรายงานให้ ฯพณฯ ท่านนายกทราบแม่ไม่รู้หนังสือ แต่มีความจำดีมาก แม้เมื่ออายุย่างเข้าถึง ๙๐ ปี ใกล้ตายแล้วแม่ก็ยังคงทรงจำอะไร ๆ ได้ถ้วนถี่ นอกจากจะสามารถจำจำนวนเงินและของกับเรื่องราวที่เก่าแก่ได้ดีแล้ว ยังสามารถสวดท่องสาธยายความยาว ๆ ก็ได้

แม่ถึงแม้จะเป็นชาวบ้านนอกอยู่ท้องไร่ท้องนา ไม่เคยศึกษาอบรมในโรงเรียนใดเลย แต่แม่ก็ยังมีใจฝักใฝ่อยู่ในพระศาสนาและบุญทาน ยิ่งกว่านั้นแม่ช่างเคารพเลื่อมใสในพระมหากษัตริย์อย่างเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมจริง ๆ นอกจากนี้ยังยกย่องสรรเสริญผู้ที่ต้องรับภาระบริหารงานของประเทศชาติด้วยดีเสมอ การพูดจาว่าร้ายต่อท่านผู้มีพระคุณต่อประเทศชาตินั้นไม่ได้ยินแม่พูด

แม้แม่เป็นคนใจแข็ง และแสดงเสมอว่าไม่ต้องการพึ่งลูก แต่แม่ก็รักและห่วงลูกอย่างแม่ทั่วทั้งหลาย ลูก ๆ ของแม่เมื่อจากบ้านมาเล่าเรียนแล้วก็มักอยู่กระจัดกระจายแยกย้ายกัน แต่ไม่ว่าลูกจะไปอยู่ ณ ที่ใด แม้ห่างไกลมากก็ตาม แม่จะต้องขวนขวายติดตามไปเยี่ยมและพักอยู่ด้วยเป็นครั้งคราวดังนี้เสมอมา จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๑ แม่ได้จากบ้านของแม่ที่จังหวัดปทุมธานีลงมาอยู่กับลูกที่กรุงเทพฯ และแล้วต่อมาก็เริ่มเจ็บป่วยออดแอดเป็นเวลานานปีที่บ้านของดิลกา สาริกบุตร ลูกคนสุดท้องที่เป็นหม้ายที่

แม่รักและสงสารมาก อยู่ในซอยหลังสวน พระนคร แม้ลูก ๆ จะได้พยายามเป็นอย่างยิ่งในการให้ความสุขในการอยู่กิน ให้การรักษาพยาบาล และปรนนิบัติเต็มที่เท่าที่สามารถจะทำได้ แต่ก็ไม่อาจฝืนกฎแห่งธรรมชาติได้ ในที่สุดสังขารของแม่ก็ถึงซึ่งความแตกดับลงเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๓ เวลา ๐๖.๔๔ นาฬิกา ในระหว่างวงห้อมล้อมของลูก ๆ บรรดาที่อยู่ในกรุงเทพ ฯ ทุกคน เป็นอันแม่ได้จากลูก และโลกนี้ไปโดยไม่มีวันกลับมาอีกแล้วในภาวะเดิม คำนวณอายุของแม่ได้ ๙๐ ปี ๑๐ เดือน ๑๐ วัน

ด้วยพระคุณของแม่ที่มีต่อลูกดังกล่าวโดยย่อ ด้วยคุณความดีและกุศลที่แม่ได้ประกอบไว้ และด้วยกุศลซึ่งลูก หลาน และญาติมิตรทั้งหลายได้ร่วมกันประกอบอุทิศให้แม่ในครั้งนี้ ขอจงเป็นปัจจัยให้ดวงวิญญาณของแม่ที่รักของลูก ได้สู่สุคติและสุขเกษมอยู่ในสัมปรายภพนั้นเทอญ

ลูกของแม่

พระพุทธเจ้าหลวง
ทรงเป็นนักทัศนาจรชั้นเยี่ยม

โดย

พันเอก ดำเนร เลขะกุล

การท่องเที่ยวหรือจะเรียกให้หรูขึ้นอีกสักหน่อยว่า "การทัศนาจร" นั้นมิใช่เป็นของใหม่สำหรับคนไทยเลย เพราะมีคนไทยมากมายนับตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงมาถึงคนสำคัญ ได้เคยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศและนอกประเทศมาแล้ว แต่คนไทยในสมัยก่อนไม่ชอบบันทึกขีด ๆ เขียน ๆ จึงไม่ใคร่จะมีบันทึกการท่องเที่ยวไว้ให้พวกเราได้อ่านกัน เพิ่งมาเริ่มเขียนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ หรือถ้าจะกล่าวแคบเข้ามาอีกก็เมื่อรัชกาลที่ ๕ นี้เอง

เฉพาะการประพาสซึ่งเป็นการเสด็จท่องเที่ยวในยามสงบของพระเจ้าแผ่นดินไทยนั้น ส่วนมากเป็นการประพาสระยะใกล้ ๆ ภายในประเทศ เพราะการที่จะละทิ้งประเทศไว้ข้างหลังย่อมไม่เป็นการปลอดภัยนัก จึงปรากฏว่ามีพระเจ้าแผ่นดินไทยเสด็จไปต่างประเทศเพียง ๕ พระองค์เท่านั้น คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช, พระยาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระยาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระยาทสมเด็จพระ-ปรเมนทรมหาอนันทมหิดล และพระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม หากจะเทียบกันว่า พระเจ้าแผ่นดินไทยพระองค์ใดในอดีตได้เสด็จประพาสทั้งในประเทศและนอกประเทศมากที่สุดแล้ว จะมีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นคือ "พระบาท-สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"

พระยาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระอัธยาศัยโปรดในการประพาสยิ่งนัก จึงมีพระราชนิยมเสด็จประพาสมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ปรากฏหลักฐานว่า ได้โดยเสด็จพระบรมชนกนาถไปในที่ต่าง ๆ เสมอมา ดังปรากฏว่าเมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๔๐๕ ได้โดยเสด็จไปในเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช กว่าจะถึงเมืองพิษณุโลก ปลายทาง

ก็ทรงประสบกับความลำบากนานาประการ ทั้งในขณะนั้นทรงมีพระชนมายุเพียง ๑๓ พรรษาและทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่ด้วย ในปี ๒๔๑๑ ได้โดยเสด็จสมเด็จพระบรมชนกนาถไปทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ตำบลหว้ากอ เมืองประจวบคีรีขันธ์ด้วย และในการเสด็จครั้งนี้เอง เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงติดเชื้อมาลาเรียมา กระทั่งต้องประชวรและสวรรคตในปีนั้น ส่วนพระองค์แม้จะประชวรด้วยโรคนี้ด้วย แต่ก็ได้เยียวยาจนทรงหายเป็นปกติ

เมื่อเสวยราชย์แล้วได้ ๓ ปี ก็เริ่มเสด็จประพาสต่างประเทศ ต่อ ๆ มาก็มีการประพาสภายในและภายนอกประเทศเกือบทุกปี และในโอกาสที่เสด็จประพาสไกล ๆ เช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมักทรงพระราชนิพนธ์เล่าเหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ ที่ทอดพระเนตรไปด้วยแทบทุกครั้ง ได้ทรงกระทำเป็น ๓ แบบ แบบจดหมายเหตุรายวัน อย่างหนึ่ง เช่นเมื่อเสด็จประพาสชวาครั้งที่ ๒ และที่ ๓ แบบพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ อย่างหนึ่ง เช่น พระราชหัตถเลขาพระราชทานมาถึงสมเด็จหญิงน้อย (*สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้านิภานภดล*) เมื่อเสด็จไปยุโรปครั้งหลัง และ แบบพระราชหัตถเลขาแจ้งข่าวมายังผู้รักษาพระนคร อีกอย่างหนึ่ง เช่น พระราชหัตถเลขาเล่าเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายูมายังผู้รักษาพระนครเป็นต้น

มีการเสด็จประพาสในครั้งแรก ๆ อีกหลายครั้งเหมือนกัน ที่มิได้ทรงพระราชนิพนธ์อะไรไว้ แต่มีผู้โดยเสด็จได้บันทึกเหตุเป็นจดหมาย แล้วพิมพ์เผยแพร่ออกมาเป็นรูปหนังสือ แต่การคาดหมายนี้อาจจะผิดก็ได้เพราะเรายังไม่ได้ค้นคว้ากันอย่างรอบคอบหรืออาจจะมีแต่เล็ดลอดตาผู้เขียนไปก็ได้

ต่อไปนี้เพื่อจะให้ท่านผู้อ่านได้ทราบว่า ในปีใดพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้เสด็จประพาสที่ใดบ้าง ผู้เขียนจะได้นำการเสด็จประพาสในที่ต่าง ๆ เท่าที่ค้นได้ในขณะนี้มาเรียงไว้ให้ดู[๑] เป็นลำดับต่อไปคือ

---

๑ รายการเสด็จประพาสที่นำมากล่าวไว้นี้อาจจะยังไม่ครบถ้วนก็ได้ เพราะผู้เขียนมีเวลาเตรียมตัวน้อย และอาศัยแต่เอกสารเท่าที่มีอยู่ในตู้สมุดส่วนตัวเท่านั้น

พ.ศ. ๒๔๑๓ เสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์ และ ชวา (*ตั้งแต่แรม ๔ ค่ำ เดือน ๔ ถึงแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ รวม ๓๗ วัน*) เป็นการประพาสครั้งแรกหลังจากที่ได้เสวยราชย์แล้ว ๓ ปี และมีพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษา สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ในหนังสือ "ความทรงจำ" ความว่า การเสด็จประพาสเมืองนอกครั้งนี้เกิดมาจากความคิดของพระเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (*ช่วง บุนนาค*)[๑] ผู้สำเร็จราชการ เพื่อจะได้ทอดพระเนตรวิธีปกครองบ้านเมืองในต่างประเทศแล้วทรงนำมาใช้ในเมืองไทยบ้าง

เมื่อเสด็จกลับคืนพระนครแล้ว จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมเดิม ๆ ของไทยหลายอย่าง เช่น ผู้ชายเลิกไว้ทรงผม "มหาดไทย" มาเป็นผมยาว "รองทรง" อย่างฝรั่ง เปลี่ยนเครื่องแบบเข้าเผ้า จากการใส่เสื้อแพร หรือเสื้อผ้าขาว ทรง กระบอก มาเป็นเครื่องแบบ "ราชประแตน" ใส่ถุงน่องรองเท้าทั้งทหารและพลเรือน ใช้การยืนเผ้าและคำนับแทนการหมอบคลาน จัดตั้งโรงเรียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษขึ้น ปรับปรุงกิจการทหารให้ทันสมัย และมีจำนวนมากขึ้นเป็นต้น แต่เรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน มิได้ทรงแก้ไขอะไร เพราะในขณะนั้นราชการบ้านเมืองอยู่ในมือของผู้สำเร็จราชการทั้งสิ้น อนึ่ง ในการเสด็จประพาสครั้งนั้น ได้ทรงแวะประพาสเมืองสงขลาด้วย ทั้งมีเจ้าหน้าที่บันทึกเหตุการณ์เป็นจดหมายเหตุ ได้พิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ และ ๒๔๖๓

พ.ศ. ๒๔๑๔ เสด็จประพาสอินเดีย และ พม่า (*ตั้งแต่ ๑๘ ธันวาคม ๑๔ ถึง ๑ มีนาคม ๑๕ รวม ๗๔ วัน*) ขาไปทรงแวะสิงคโปร์, ปีนัง และย่างกุ้ง แล้วจึงตรงไปยังกัลกัตตา ขากลับทรงแวะประพาสภูเก็ต, พังงา และไทรบุรี จากนั้นทรงรถยนต์เสด็จมาลงเรือที่สงขลากลับพระนคร

เมื่อเสด็จกลับมาแล้ว ก็ยังไม่ได้ทรงว่าราชการ จึงไม่ปรากฏว่าทรงเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก แต่เป็นเหตุให้มีฝรั่งตามเข้ามาตั้งห้างในพระนครหลายคน และมีการเปิดการเดินเรือขนระหว่างกรุงเทพ ฯ กับฮ่องกงเท่านั้น

---

๑ ภายลักษณ์เป็น, 'สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริวงศ์'

พ.ศ. ๒๔๑๕ เสด็จประพาสเมืองลพบุรี หารายละเอียดไม่ได้ เป็นแต่พบทรงอ้างไว้ในพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันในการเสด็จประพาสมณฑลอยุธยา เมื่อ ๒๔๒๑

พ.ศ. ๒๔๑๙ เสด็จประพาสเมืองจันทบุรี (*ตั้งแต่ขึ้น ๙ ค่ำถึงแรม ๑๑ ค่ำ เดือนยี่ รวม ๑๔ วัน*) การเสด็จประพาสภายในประเทศครั้งนี้ ได้ทรงนิพนธ์พระราชหัตถเลขาเป็นจดหมายเหตุรายวันไว้ฉบับหนึ่ง ซึ่งได้เคยพิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ พอจะถือได้ว่าพระราชหัตถเลขาฉบับนี้เป็นพระราชนิพนธ์ฉบับแรกของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงก็คงไม่ผิด แต่กระนั้นกระบวนความที่ทรงบรรยายเล่าไว้ ก็แจ่มแจ้งละเอียดลออ และอ่านเพลินไม่แพ้พระราชนิพนธ์ฉบับอื่น ๆ เช่น ตอนหนึ่งทรงเล่าถึง "เจ้าคุณพระประยูรวงศ์" ไว้ว่า

"อนึ่ง คุณแพนนี้ถึงจะเป็นผู้หญิงก็จริง แต่แข็งแรงยิ่งกว่าผู้ชายอีก ไปถึงไหน ๆ ก็เอาข้าวไปให้กินทุกหนทุกแห่ง ไม่ขาดเลย ไปเรือก็ถือท้ายเอง ไปบกก็เดินจนสุดหาด ๒ เที่ยว ๓ เที่ยวด้วยกัน ไม่ถอยเลย เราได้คนทำครัวดังนี้เป็นดีจริง ถ้าคนอื่นทำ เห็นจะได้ความลำบากกับตัวเรา ไม่เหมือนคุณแพทำเป็นแน่ ถึงอยู่ในเรือก็นนออยู่กับเตาไฟยังดำ แต่ทำมาอย่างนี้ ๕ ปี ๖ ปีมาแล้ว ไม่เห็นบ่นว่าเหนื่อยฤาขัดเขืองเกียจคร้าน คนทั้งปวงที่มาในเรือที่นั่งต้องรักคุณแพหมด จะกินเมื่อไร ก็ได้เมื่อนั้นไม่รู้จักถือตัวเลย" ดังนี้ อย่าว่าแต่ตัวท่านเจ้าคุณพระประยูรวงศ์เลย แม้คนอื่น ๆ อ่านแล้วก็ยังพลอยรู้สึกหายเหนื่อยไปด้วย

พ.ศ. ๒๔๒๐ เสด็จประพาสเมืองกาญจนบุรี และไทรโยก การประพาสคราวนี้ไม่มีเอกสารอยู่ในมือ จึงไม่มีรายละเอียด นอกจากทราบแน่นอนว่า ได้ทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันในการเสด็จประพาสคราวนี้ไว้ฉบับหนึ่ง พิมพ์เผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

พ.ศ. ๒๔๒๑ เสด็จประพาสมณฑลอยุธยา (*ตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือนเดียวกัน รวม ๑๑ วัน*) ได้เสด็จทางเรือทรงแวะบางปะอิน, พระนคร-

ศรีอยุธยา, ลพบุรี, สิงหบุรี และอ่างทอง การเสด็จประพาสคราวนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันไว้ฉบับหนึ่ง ได้พิมพ์เผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นเอกสารที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ มากเรื่องหนึ่ง เช่น เรื่องพระยาทศรอย, ตำบุจุ, ตำนานศรพระนารายณ์ เป็นต้น ตอนหนึ่งได้ทรงเล่าถึงสมภารวัดบ้านลาว ท่านแค ไว้ว่า "สมภารชื่อหยอด รูปร่างอ้วน ห่มคลุมลงมาทั้งปวง มีห่มครองแต่พระแก่องค์เดียว ได้ถวายเงินองค์ละกึ่งตำลึง แล้วยถา สัพพี สัพพพุทธา ภวตุสัพ เสียงเป็นลาว แล้วถามว่าเทศน์อะไรได้บ้าง ขอกว่าชูชกก็ได้ เราก็นิมนต์ให้เทศน์ ต้องกลับขึ้นไปเอาหนังสือแว่นตา....." อ่านแล้วมองเห็นภาพสมภารหยอดนั่งเทศน์อยู่ตรงหน้า หูได้ยินเสียงเสียด้วย

พ.ศ. ๒๔๒๕ เสด็จประพาสชายทะเลฝั่งตะวันออก ครั้งที่ ๒ (*ตั้งแต่ขึ้น ๗ ค่ำ เดือนอ้าย ถึงขึ้น ๙ ค่ำ เดือนยี่ รวม ๓๒ วัน*) ได้ทรงแวะสัตหีบ, แหลมสารภี, แหลมสิงห์, เมืองเก่า, เกาะช้าง, อ่าวสลักเพชร, เกาะหมาก

พ.ศ. ๒๔๒๖ เสด็จประพาส เมือง ชายทะเล ฝั่ง ตะวันออก ครั้งที่ ๓ (*วันเสด็จจากพระนครค้นไม่พบ ได้แต่วันเสด็จกลับในวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือนยี่*) คราวนี้ได้เสด็จทอดพระเนตรปากน้ำแกลง, ปากน้ำประแส, โรงทหารที่หลังย่อมเมืองจันทบุรี และแหลมสิงห์

พ.ศ. ๒๔๒๗ เสด็จประพาส ชายทะเล ฝั่งตะวันออกอีกเป็นครั้งที่ ๔ วันเสด็จไปและกลับไม่ทราบแน่ การเสด็จประพาสคราวนี้ แม้จะไม่มีพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุรายวันเหมือนคราวก่อน แต่ก็ได้มีพระราชหัตถเลขาเป็นจดหมายถึงเจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่ในพระนครหลายท่าน ซึ่งได้รวบรวมพิมพ์ไว้เป็นหนังสือเล่มหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐

พ.ศ. ๒๔๓๑ เสด็จประพาสไทรโยก ครั้งที่ ๒ การประพาสคราวนี้ไม่ทรายรายละเอียดเช่นกัน เพราะค้นหาพระราชนิพนธ์ ๒ ฉบับที่ทรงไว้ในคราวนั้น คือ "กลอนไดอริซึมทราบ" กับ "ตามเสด็จประพาสไทรโยก" ไม่พบ ทั้ง ๆ ที่มีหลัก

ฐานยืนยันแน่นอนว่า พระราชนิพนธ์ทั้งสองเรื่องนี้ได้พิมพ์รวมเป็นเล่มเดียวกันมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

อนึ่ง ในปีเดียวกันนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้เสด็จประพาสหัวเมืองแหลมมลายูครั้งที่ ๓ และทรงว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ได้ทรงนิพนธ์จดหมายเหตุไว้ และได้พิมพ์ออกเผยแพร่พร้อมกับจดหมายเหตุเสด็จประพาสเมืองแหลมมลายูครั้งที่ ๔ ในปีที่ล่วงไปแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ แต่ผู้เขียนยังไม่มีพระนิพนธ์เล่มที่ว่านี้ จึงไม่อาจเล่าถึงรายละเอียดได้มาก

พ.ศ. ๒๔๓๒ เสด็จประพาสหัวเมืองแหลมมลายู ครั้งที่ ๔ (*ตั้งแต่ ๑๑ ก.ค. ถึง ๑๑ ส.ค. ๓๒ เป็นเวลา ๓๒ วัน*) ได้ทรงพระราชนิพนธ์พระราชหัตถเลขา (*จดหมาย*) ถึงผู้รักษาพระนครไว้ ๔ ฉบับ ทรงเล่าถึงการเสด็จประพาสตำบลต่าง ๆ ในชุมพร สุราษฎร์ สงขลา พัทลุง หนองจิก สายบุรี ตานี ยิหริ่ง เทพา ไชยา กาญจนดิฐและหลังสวน นาสังเกตว่า พระราชนิพนธ์ฉบับนี้มีรายละเอียดมากขึ้นกว่าฉบับก่อน ๆ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพสิ่งที่ทรงเล่าได้ชัดเจนมากขึ้น เช่นทรงเล่าถึงการไล่กระจงที่พัทลุงว่า “กระจงที่นี่ตัวเล็ก ๆ เล็กกว่ากระจงที่เคยเห็น ๆ กันอยู่สักครึ่งหนึ่ง สีตัวเหลือง ท้องขาว ไม่โตกว่ากระต่าย ดูน่ารักมาก ต้อนมาเข้าข่ายแล้วก็ตะครุบขับเอาได้ง่าย ๆ กิริยาที่จะมาไม่เหมือนเนื้อ ไม่หันคนไกล วิ่ง ๆ หยุด ๆ ไม่ใคร่จะเข้าที่รก วิ่งก็ช้าเหมือนกระต่าย กิริยาที่วิ่งคล้ายหนูกว่าอย่างอื่น แต่ที่มาได้เห็นหลายสิบตัว วิ่งหักหลังไปเสียมาก ไล่สี่เที่ยวจับได้สิบสี่ตัว คราวหนึ่งคงจะได้เห็นอยู่ในสิบตัวขึ้นไปหาสิบห้าตัว การที่ไล่ได้น้อย เป็นเพราะคนเราไปนั่งหน้าข่ายมาก ล้วนแต่เสือสีสันต่าง ๆ เกือบจะเป็นหีบน้ำยาเครื่องเขียน ถ้ากระจงไม่ไล่ง่ายที่สุดจนเกือบมานั่งตักได้ก็เห็นจะไม่ได้ตัว.....”

พ.ศ. ๒๔๓๓ เสด็จประพาสหัวเมืองแหลมมลายู ครั้งที่ ๕ (*ตั้งแต่ ๑๖ เม.ย. ๓๓ ถึง ๒๒ มิ.ย. ๓๓ รวม ๖๔ วัน*) การเสด็จประพาสคราวนี้ นอกจากมีเจ้านายฝ่ายหน้าหลายพระองค์แล้ว ก็ยังมีเจ้านายฝ่ายในโดยเสด็จด้วยหลายพระองค์ ที่จริงเมื่อปี

ที่แล้วก็ได้เสด็จประพาสชวาครั้งหนึ่งแล้ว มาบัดนี้เสด็จซ้ำอีก ดูจะเป็นระยะเวลาใกล้ชิดกันมาก แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า เป็นด้วยทรงมีพระราชกรณียกิจพิเศษเกี่ยวกับภาคใต้ ที่จะต้องทรงกระทำด้วยพระองค์เองหลายประการ คือ ขณะนั้นมีข่าวไม่ใคร่ดีเกี่ยวกับพระยาไทรบุรีแพร่เข้าไปถึงพระกรรณ จำเป็นจะต้องทรงหาหนทางระงับเสียก่อนจะลุกลามออกไปมากประการหนึ่ง ทรงมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรปากลำน้ำปากจั่น เพื่อทรงพระราชดำริว่า พอจะมีหนทางขุดข้ามแหลมทะลุยังแม่น้ำกาญจนดิฐได้หรือไม่ประการหนึ่ง นอกจากนั้นเมื่อยังก่อนได้รับรองกับชาวหัวเมืองภาคใต้ไว้ว่า หากถนนหนทางดีแล้ว ก็จะเสด็จประพาสอีก ครั้นเมื่อชาวภาคใต้ได้ระดมแรงกันซ่อมแซมถนนหนทางสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องเสด็จตามที่พระราชทานสัญญาไว้อีกประการหนึ่ง จากกรุงเทพ ฯ ถึงชุมพรได้เสด็จโดยทางเรือ จากชุมพรเสด็จทางบก (*ฝ่ายในขึ้นวอ*) จนถึงระนองแล้วเสด็จทางเรือต่อ ทรงแวะตะกั่วป่า ภูเก็ต ตะกั่วทุ่ง พังงา ตรัง ไทรบุรี ปีนัง สะลังงอ กัวลาลัมเปอ สิงคโปร์ ตรังกานู หนองจิกและสงขลา

ในการเสด็จประพาสครั้งนี้ พระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้หลายเรื่องและหลายแบบเท่าที่พบแล้วมีแบบจดหมายเหตุรายวันกับแบบบทความแยกเป็นเรื่องย่อย ๆ ทั้งสองเรื่องนี้ได้พิมพ์ออกเผยแพร่รวมเป็นเล่มเดียวกันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในชื่อ "ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือรอบแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๔" และแบบจดหมายแจ้งข่าว ถึงผู้รักษาพระนคร ให้ชื่อว่า "เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายูเมื่อรัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘, ๑๐๙, ๑๑๗, ๑๒๐ รวม ๔ คราว" ได้พิมพ์ออกเผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ นอกจากนี้พระบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงนิพนธ์ไว้อีกฉบับหนึ่ง ได้พิมพ์ออกเผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ในชื่อว่า "จดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสแหลมมลายูคราว ร.ศ. ๑๐๙, ๑๑๗, ๑๑๙, ๑๒๔ และ ร.ศ. ๑๒๘"

สำหรับพระราชนิพนธ์แบบจดหมายเหตุรายวันและแบบบทความที่ได้พิมพ์เมื่อ ๒๔๗๕ ที่กล่าวแล้วนั้น มีเรื่องราวพิสดารน่าอ่านมาก ให้ความรู้ในมุมต่าง ๆ ที่ได้

ทอดพระเนตรและทรงสดับตรับฟังมา เช่นทรงเล่าตำนานเมืองพังงาไว้ว่า “เขาที่นี่มาก
ขนมีนิทาน ๗เป็นเรื่องต่างกันกับนิทานทะเลตามอ่องไล่ คือเขาในเมืองตะกั่วป่าเขาหนึ่ง
ชื่อเขาศก ๗เป็นที่อยู่ของตายมดิง ตั้งทำนาอยู่ที่นั่น ช้างตัวหนึ่งไปแทงยุ้งข้าวทลาย
ตายมดิงโกรธ จับหอกไล่แทงช้างมาทางเขากะท้อย ด้ามหอกที่ลากข้ามเขามาตัดเขา
ขาดเป็นช่อง จึงปรากฏชื่อว่า ช่องหอก ครั้นไปพบช้าง แทงช้างตายที่เขาช้างยังมี
ช่องหอกปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ แล้วถอนงาไปพิงไว้ที่เขาเรียกว่า เขาพิงงา เพราะเหตุนั้น
เรารู้แต่คราวก่อน ลืมเสีย ต้องมาถามสอบกันใหม่” ๗นี่เป็นตำนานยอกให้ทราบว่า
“พังงา” มาจากชื่อ “เขาพิงงา” ที่ทรงเล่านั้นเอง ผู้ที่ได้อ่านจะทราบอีกว่า พระ-
บาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงจัดการ กับเรื่อง หยุกหยิก ที่พระยาไทรได้ ก่อไว้ กับ
อังกฤษอย่างไร นอกจากนั้นยังทรงเล่าถึงเรื่องแปลก ๆ อีกหลายอย่างที่ทอดพระเนตร
มาจากการเสด็จไปเยี่ยมคุก, การแต่งงานของจีน ฯลฯ แต่ละเรื่องได้ทรงนิพนธ์ไว้อย่าง
ละเอียดถี่ถ้วนนักหนา

พ.ศ. ๒๔๓๕ เสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์และชวา ครั้งที่ ๒ (*ตั้งแต่ ๑๐ พ.ค. ๓๕ ถึง ๑๒ ส.ค. ๓๕ รวม ๑๐๕ วัน*) น่าสังเกตว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๓ มา
จนถึงบัดนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงเว้นการเสด็จประพาสหนทางไกล ๆ ภาย
ในและภายนอกเสียหลายปี ทั้งนี้เพราะประเทศไทยต้องประสบภาวะคับขัน ถึงกับต้อง
เสียพื้นที่บางส่วนพร้อมกับผู้คนและเงินทองให้แก่บางประเทศไป ทำให้พระองค์ทรง
โทมนัสอย่างสุดซึ้ง เพราะทรงถือว่า พระองค์ไม่อาจจะป้องกันประเทศไว้ได้ตาม
พระราชภารกิจ จึงถึงกับประชวรลง บรรดานายแพทย์และคนอื่น ๆ ได้ถวายความเห็น
ขอให้พระองค์เสด็จประพาสต่างประเทศเพื่อทรงเปลี่ยนบรรยากาศเสียที่หนึ่ง ก็ทรงเลือก
เอาชวา เพราะเมื่อเสด็จคราวก่อนนั้นชวากำลังอยู่ในระหว่างฤดูร้อน จนไม่อาจจะทอด
พระเนตรอะไรได้มากนัก คราวนี้เมื่อเสด็จไปถึงแล้วอากาศกำลังเย็นสบายประการหนึ่ง
และทรงรู้จักกับข้าหลวง ชาววิลันดาพร้อมด้วย กษัตริย์ชวาหลายพระองค์อยู่แล้วประการ
หนึ่ง พร้อมกันนั้นจะได้เสด็จ ส่งสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลก
ประชานาถที่สิงคโปร์ เพื่อเสด็จไปศึกษาในต่างประเทศอีกประการหนึ่งด้วย

"ตัวฉันเองรู้เสียเป็นนิตย์ว่า
เป็นสามีฤๅผัวของเมืองไทย...."

พระบรมรูปทรงม้า – พระบิยมหาราช

การเสด็จครานี้ได้ทรงแวะประพาสเมืองต่าง ๆ ในชวาหลายแห่ง ในตอนขากลับได้ทรงแวะกลันตันและสงขลา และได้ทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุการเสด็จครานี้ไว้เล่มใหญ่ ซึ่งได้เคยพิมพ์ออกเผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ชื่อ "ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน" พระนิพนธ์ฉบับนี้มีรายละเอียดมากยิ่งกว่าฉบับก่อน ๆ เช่น เรื่องอิเหนา และการนับถือพุทธศาสนาในชวาเป็นต้น อนึ่ง ในการเสด็จครานี้ พระบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธุ์ได้ทรงนิพนธ์จดหมายเหตุเสด็จประพาสไว้อีกเรื่องหนึ่ง และได้พิมพ์ออกเป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓

พ.ศ. ๒๔๔๐ เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ (*ตั้งแต่ ๗ เม.ย. ๔๐ ถึง ธ.ค. ๔๐*)

การเสด็จยุโรปครานี้เป็นการเสด็จเยี่ยมและพบปะกับพระเจ้าแผ่นดินของประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เพื่อเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศเหล่านั้นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเป็นข้อสำคัญ เอกสารที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ก็คือ "พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ ที่พระราชทานแด่สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ" ได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เนื่องจากเป็น "การส่วนพระองค์" พระราชนิพนธ์ฉบับนี้จึงทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และสนุกขบขันไปด้วยตลอด แต่ตอนที่ประทับใจที่สุดนั้นน่าจะเป็นตอนที่ว่า–

"ตัวฉันเองรู้เสียเป็นนิตย์ ว่าเป็นสามีฤๅผัวของเมืองไทย ที่ได้อยู่กินด้วยกันมาถึง ๓๐ ปี เป็นเมียเก่าก่อนแม่เล็กนาน แต่เพียงอยู่ด้วยกัน ๒๐ ปีเศษ ยังคิดถึงกันเกือบตาย นี่เมียเก่าเมียแก่เมียที่เลี้ยงฉันมา ฉันอาศัยเมียฉันอยู่ฉันกิน จะไม่ให้ฉันคิดถึงยิ่งกว่าเมียใหม่อย่างไรได้ นอนใจเต้นนั่งใจเต้นนึกถึงทุกค่ำเช้า รองลงไปก็แม่เล็ก ฤๅจะเป็นกะใจไม่แน่ก็เท่ากันเท่านั้น การเหล่านี้ฉันเห็นว่าเป็นประโยชน์ที่ฉันมาได้ไป นอกนั้นการที่มาหาแก่นสารอะไรไม่ได้ ความสนุกสบาย ความใหญ่ความงามความมั่งมีศรีสุข ก็เห็นวายเดียวหายไป ฤๅจะจำไปได้ ก็เป็นแต่เห็นเขาขี่คานหามเท่านั้น พูดมากไปก็จะเป็นแต่อวดดีมากไป ฤๅงุ่มง่ามเป็นสัมถะเกินไปเท่านั้น ขออย่าได้เข้าใจว่า ยอกงดจะไม่จดหมายเล่าอะไรให้ฟังอีก หวังใจว่า จะกลับไปชี้

แขงด้วยปากจะเข้าใจดีกว่า ไม่ใช่ไม่อาจจะทราบได้ ขอให้เล่าฤๅให้หนังสือให้กรมหลวงและกรมดำรงดูด้วย

"ฉันมีความยินดีนักที่เมื่อคนนี้ผ่านถึงบ้านสมความปรารถนาแล้ว แต่ไม่ผ่านฤๅผ่านโก้หร่านมาเสียเย็นนาน กวนโทโสเต็มที วันนี้ขนอมยิ้ม"

นอกจากพระราชนิพนธ์ฉบับนี้แล้วได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาสฤษดิพจนกร (*เสง วิริยสิริ*)[๑] เป็นอาลักษณ์ขันทีกจดหมายเหตุไว้อีกฉบับหนึ่ง และได้พิมพ์ออกเป็นเล่มแล้ว (*แต่ไม่ทราบ พ.ศ. ที่พิมพ์*)

พ.ศ. ๒๔๔๑ เสด็จประพาสแหลมมลายู ครั้งที่ ๖ (*ตั้งแต่ ๒๓ มิ.ย. ๔๑ ถึง ๑๓ ก.ค. ๔๑ รวม ๒๑ วัน*) การเสด็จประพาสครั้งนี้ได้ทรงแวะสงขลา, กลันตัน, ตรังกานู, สายบุรี, นครศรีธรรมราช, หลังสวน และชุมพร นอกจากจะเป็นการเสด็จไปเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถแล้ว จะมีพระราชกรณียกิจอื่นใดอีก ก็ยังหาหลักฐานไม่ได้ มีเอกสารเกี่ยวข้องกับการเสด็จคราวนี้โดยเฉพาะ ๒ ฉบับ คือ "พระราชหัตถเลขา เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู" ซึ่งเป็นแบบพระราชหัตถเลขาแจ้งข่าวเข้ามายังผู้รักษาพระนคร รวม ๒ ฉบับ ได้พิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ และเป็นจดหมายเหตุที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ทรงนิพนธ์ไว้ฉบับหนึ่ง ซึ่งได้พิมพ์ออกเป็นเล่มเผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ให้ชื่อว่า "จดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ. ๑๑๗"

พ.ศ. ๒๔๔๓ เสด็จประพาสแหลมมลายูครั้งที่ ๗ (*ตั้งแต่ ๑๔ พ.ค. ๔๓ ถึง ๒ มิ.ย. ๔๓*) เป็นการเสด็จทางชลมารค ไปประพาสเกาะสีชัง แล้วข้ามไปเมืองชุมพร, หลังสวน, นครศรีธรรมราช, กลันตัน, สายบุรี, ตานี, สงขลา, เกาะพงัน แล้วตัดมาศรีราชา

ในการเสด็จประพาสคราวนี้ไม่ทราบว่าจะทรงพระราชนิพนธ์อะไรไว้บ้าง ยังไม่ได้สอบให้แน่นอน เพราะยังไม่เคยมีพระราชนิพนธ์สำหรับคราวนี้ แต่เคราะห์ดีที่พบ

---

๑ ภายหลังได้เป็น "พระยามหาอำมาตย์"

"จดหมายเหตุ พระบาท สมเด็จ พระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ. ๑๑๙" ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ซึ่ง พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ อยู่ฉบับหนึ่ง ถึงกระนั้นก็ไม่ทราบรายละเอียดลึกซึ้งอะไรนัก

พ.ศ. ๒๔๔๔ เสด็จประพาสชวา ครั้งที่ ๓ (*ตั้งแต่ ๕ พ.ค. ๔๔ ถึง ๒๔ ก.ค. ๔๔ รวม ๘๑ วัน*) ด้วยเหตุว่าในเกาะชวามีของน่าดูมากมาย เช่น โบราณสถานเกี่ยวกับศาสนาและทิวทัศน์อันแปลกประหลาดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเอง การเสด็จประพาสครั้งที่แล้วมาไม่อาจเสด็จทอดพระเนตรได้ทั่วถึง ยังคงมีที่ควรจะได้ทอดพระเนตรอีกหลายแห่ง จึงได้เสด็จประพาสในปีนี้อีกครั้งหนึ่ง ตำบลต่าง ๆ ที่ทรงขึ้นบก มี สิงคโปร์, ปัตตาเวีย, บุยเต็นซอก, บันดง, โซโล, ยะตวน, สุระยายา, ยกยา (*เสด็จทอดพระเนตรโบโรบุดอ - บรมพุทธะ*), สงขลาและศรีราชา

การเสด็จคราวนี้มีเหตุขลุกขลักขึ้นเมื่อเสด็จถึงเมืองบันดง คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา ซึ่งประชวรเป็นไข้มาหลายวันแล้วนั้น พระอาการได้กลับซดลงและถึงเพียบอยู่หลายวัน จะเสด็จต่อไปก็ไม่ได้ กลับก็ไม่ได้ ต้องประทับรักษาพยาบาลอยู่ที่นั่นหลายวัน ทำให้กำหนดการประพาสต้องล้มเลิก

เมื่อข่าวประชวรของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอนี้ได้แพร่ออกไปก็ทำให้ชาวเมืองบันดงพลอยวิตกและเอาใจช่วยทั่วไป เช่นหญิงชราชาวฮอลันดา ชื่อ "ดัมเมิส" ได้พยายามขออนุญาตนำช่อดอกไม้มาถวายต่อพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอที่กำลังบรรทมประชวรอยู่ และทูลว่าได้พยายามสวดวิงวอนพระผู้เป็นเจ้า ขอให้แผ่อานุภาพลงในดอกไม้นี้ แล้วนำมาถวายเพื่อให้ทรงรับพร โดยมิได้ประสงค์สิ่งตอบแทนประการใด พระยาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงจึงได้เสด็จไปทรงขอบใจหญิงแก่คนนั้นถึงบ้านพัก นอกนั้นปรากฏว่าชาวฮอลันดาและชวาได้ช่วยเหลืออย่างอื่น ๆ อีกเอนกประการ เช่นเจ้าเมืองสั่งให้เอาหญ้าและฟางข้าวมาปูถนนหน้าที่ประทับ เพื่อมิให้เกิดเสียงดังเมื่อรถผ่าน และที่ส่งของต่าง ๆ มาถวาย เช่น นมโคก็มีเป็นอันมาก

เอกสารที่เกี่ยวกับการเสด็จประพาสครั้งนี้มีอยู่ ๒ ฉบับด้วยกัน คือพระราชนิพนธ์จดหมายรายวันของ พระยาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้พิมพ์แล้วเมื่อ พ.ศ.

๒๔๖๖ กับจดหมายเหตุเสด็จประพาสชวาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสมมต-
อมรพันธุ์ พิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓

พ.ศ. ๒๔๔๔ เสด็จประพาสเมืองเหนือ (*ตั้งแต่ ๒ ต.ค. ๔๔ ถึง ๕ พ.ย. ๔๔ รวม ๓๕ วัน*) การเสด็จประพาสเมืองเหนือในปีนี้นับเป็นครั้งแรก โปรดฯ ให้ขัดขบวนเสด็จพระราชดำเนินเป็นการเลียบมณฑลในทางราชการ ทั้งนี้เพราะทรงมีพระราชปรารภว่า ตั้งแต่พระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเมื่อ ๓๕ ปีมาแล้ว ชาวเหนือก็ไม่มีโอกาสได้เฝ้าพระเจ้าอยู่หัวของตนอีก จึงสมควรเสด็จเมืองเหนือในคราวนี้ และเพื่อจะได้พระราชทานพระแสงราชาวุธไว้ประจำหัวเมือง ๆ ละองค์ (ลำดับชั้นดังนี้ ถ้าเป็นจังหวัดที่ตั้งศาลากลางมณฑลจะได้พระแสงด้ามทอง ฝักทองลงยาราชาวดี จังหวัดนอกนั้นเป็นพระแสงด้ามทองฝักทองทั้งสิ้น และมีพระราชกำหนดไว้ว่า ภายหลังถ้าเสด็จไปประทับในจังหวัดใดและเมื่อใด ให้ถวายพระแสงนั้นมาไว้ประจำพระองค์ตลอดเวลาที่เสด็จประทับอยู่ในเขตจังหวัดนั้น กับให้เชิญพระแสงราชาวุธชัยน้ำพระพิพัฒน์-สัตยาด้วย) นอกจากนั้น เพื่อจะได้เสด็จไปทรงนมัสการพระพุทธชินราช และทรงหล่อพระพุทธชินราชจำลอง เพื่อนำมาประดิษฐานที่วัดเบญจมบพิตรในพระนครอีกอย่างหนึ่งด้วย จึงได้เสด็จโดยรถไฟไปถึงพระราชวังบางปะอิน ต่อจากนั้นทรงเรือพระที่นั่งเก๋งมีเรือกลไฟจูงขึ้นไปตามลำน้ำ ทรงแวะตามหัวเมืองต่าง ๆ จนถึงเมืองฝางเหนือเมืองอุตรดิตถ์

การเสด็จครานี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์พระราชหัตถเลขาอย่างรายงานพระราชทานมายังที่ประชุมผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครรวม ๒๖ ฉบับ พระราชหัตถเลขาชุดนี้ได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

พ.ศ. ๒๔๔๔ เสด็จประพาสสิงคโปร์ ครั้งที่ ๖ (*ตั้งแต่ ๒๐ ก.พ. ๔๔ ถึง ๒ มี.ค. ๔๔ รวม ๑๒ วัน*) การเสด็จสิงคโปร์ครั้งนี้เป็นระยะสั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องด้วยไปส่งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิตที่จะเสด็จกลับไปศึกษาวิชาที่ประเทศเยอรมันเท่านั้น เรืออกจากพระนครแล้วจึงตรงไปยังสิงคโปร์ทันที และจอด

อยู่ที่นั่นเพียง ๓ วันก็ออกจากสิงคโปร์ตัดตรงมายังตราด ได้ทรงแวะหัวเมืองบริเวณนั้นเล็กน้อย แล้วก็เสด็จกลับเข้าพระนคร

การเสด็จคราวนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นการแจ้งข่าวมายังผู้รักษาพระนคร ๒ ฉบับ ได้ร่วมพิมพ์แล้วเมื่อ ๒๔๖๘ ชื่อเรื่อง "เสด็จประพาสแหลมมลายู รวม ๔ คราว"

พ.ศ. ๒๔๔๗ เสด็จประพาสต้น ครั้งที่ ๑ (*ตั้งแต่ ๑๕ ก.ค. ๔๗ ถึง ๗ ส.ค. ๔๗ รวม ๒๓ วัน*) การเสด็จประพาสคราวนี้ เพื่อสำราญพระราชอิริยาบถบริเวณราชบุรีและที่ใกล้เคียง ไม่โปรดฯ ให้จัดการรับเสด็จเป็นทางราชการ และไม่มีท้องตราสั่งหัวเมืองให้จัดทำที่ประทับแรม เสด็จถึงค่ำที่ใดจะประทับก็สุดแต่พระราชหฤทัย มิได้ทรงแสดงพระองค์ให้ใครรู้จัก

ส่วนที่ทั่วไปเรียกการเสด็จเช่นนี้ว่า "ประพาสต้น" นั้น เป็นเพราะทรงดำรัสเรียกเรือมาด ยรรทุกเครื่องครัวที่เจ้าหมื่นเสมอใจราชคุมไปว่า "เรือตาอ้น" (*เพราะเจ้าหมื่นผู้นั้นชื่อ "อ้น"*) เรียกเร็วๆ ว่า "เรือต้น" ต่อมานำคำ "เรือต้น" มาเรียกเรือมาดสีแวงซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งทรง และเรียกการเสด็จประพาสเช่นนั้นว่า "ประพาสต้น" ไปด้วย ทั้งๆ ที่บางคราวเสด็จทางรถไฟก็มี ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้ใดทราบว่าเป็นการเสด็จของพระองค์

เล่ากันว่าการเสด็จประพาสต้นคราวนี้สนุกมากนักหนา เพราะไม่มีใครทราบว่าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมา จึงเป็นเรื่องสนุกและน่าอ่าน นายทรงอานุภาพ (*สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ*) เขียนเป็นจดหมายถึงพ่อประดิษฐ์ เล่าถึงการเสด็จประพาสต้นคราวนี้ และได้ร่วมพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว เป็นพระนิพนธ์ที่น่าอ่านเล่มหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๔๘ เสด็จประพาสหัวเมืองในแหลมมลายู ครั้งที่ ๘ (*ตั้งแต่ ๒๑ มิ.ย. ๔๘ ถึง ๑๒ ก.ค. ๔๘ รวม ๒๒ วัน*) เป็นการเสด็จทางชลมารค ประพาสประจวบคีรีขันธ์, ชุมพร, สงขลา, บางนรา, กลันตัน, ตรังกานู, ขากลับแวะ ตานี, สงขลา, นครศรีธรรมราช, ชุมพร, กำเนิดนพคุณ แล้วตัดตรงไปยังเกาะสีชัง กลับ

เข้ากรุงเทพฯ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงนิพนธ์เป็นจดหมายเหตุไว้ฉบับหนึ่ง ได้พิมพ์เผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

พ.ศ. ๒๔๔๘ เสด็จประพาสหัวเมืองเหนือ ครั้งที่ ๒ เสด็จโดยทางรถไฟไปถึงปากน้ำโพ (*เพราะขณะนั้นทางรถไฟสร้างไปถึงปากน้ำโพแล้ว*) จากนั้นทรงเรือแม่ปะ ต่อขึ้นไปตามลำแม่น้ำยมจนถึงกำแพงเพชร

การเสด็จประพาสครานี้ยังไม่พบเอกสารเกี่ยวข้องโดยเฉพาะ

พ.ศ. ๒๔๔๙ เสด็จประพาสต้นครั้งที่ ๒ (*ตั้งแต่ ๒๗ ก.ค. ๔๙ ถึง ๒๙ ส.ค. ๔๙ รวม ๒๔ วัน*) การเสด็จประพาสส่วนพระองค์ครานี้ เป็นทางชลมารค ทรงแวะอยุธยา, สระบุรี, อ่างทอง, นครสวรรค์, กำแพงเพชร แม้จะไม่สนุกเท่าครั้งแรก เพราะคนออกจะรู้ ๆ กันมากแล้ว แต่ก็ได้ประโยชน์ในทางปกครองและได้ความรู้ทางตำนานและประวัติศาสตร์มิใช่น้อย เช่น เรื่องพระนอนพูดได้ที่อำเภอไชโย, เรื่องเมืองไตรตึงสเป็นต้น พระยาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุเสด็จประพาสครั้งนี้โดยตำรัสให้สมเด็จหญิงน้อย (*สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภานภดล*) ซึ่งสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถ เป็นราชเลขาธิการฝ่ายในอยู่ในสมัยนั้นทรงเขียนเอกสารฉบับนี้ได้รวมพิมพ์อยู่ในหนังสือ “จดหมายเหตุเสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ ๕” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว

พ.ศ. ๒๔๕๐ เสด็จประพาสยุโรป ครั้งที่ ๒ (*ตั้งแต่ ๒๗ มี.ค. ๔๙ ถึง ๑๗ พ.ย. ๕๐ รวม ๒๖๔ วัน*) พระราชดำริในการเสด็จประพาสครั้งนี้ไม่เหมือนครั้งก่อน โดยจะเสด็จไปแล้วจะรักษาพระองค์มากกว่าอย่างอื่น แม้จะเสด็จไปเยี่ยมเยียนราชสำนักต่าง ๆ ที่ผ่านไปบ้าง ก็เป็นที่ทรงคุ้นเคยมาแล้ว ไม่จำเป็นต้องจัดเป็นทางราชการ จึงโปรดฯ ให้จัดขบวนเสด็จอย่างส่วนพระองค์ มีคนจำกัด ส่วนการรักษาพระนครนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จ พระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็น ผู้ สำเร็จราชการแผ่นดินรักษาพระนคร ขากลับได้โปรดฯ ให้เรือพระที่นั่งตรงไปยังเมืองตราดและจันทบุรี เพื่อจะทรงแจ้งให้ชาวจังหวัดนั้น ๆ ทราบว่า ได้ทรงเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศสปลดปล่อยได้ผลเรียบร้อยแล้ว

ตลอดระยะทางการเสด็จคราวนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นแบบจดหมายถึงสมเด็จหญิงน้อยที่กรุงเทพฯ ความติดต่อกันยืดยาวและพระราชทานชื่อว่า "ไกลบ้าน" ได้รวมพิมพ์เป็นเล่มมา ๓ คราวแล้ว คือเมื่อเสด็จกลับมาถึงกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ และ พ.ศ. ๒๔๙๕ พระราชนิพนธ์ฉบับนี้คืออย่างไร ? ควรอ่านแค่ไหน ? เข้าใจว่าคงทราบกันดีโดยทั่วไปแล้ว จึงไม่ขออธิบายอะไรอีก

พ.ศ. ๒๔๕๑ เสด็จประพาสลำน้ำมะขามเฒ่า แล้วเสด็จประพาสหัวเมืองฝ่ายเหนือ ครั้งที่ ๓ (*ตั้งแต่ ๑๕ ต.ค. ๕๑ ถึง ๒๘ ต.ค. ๕๑ รวม ๑๔ วัน*) เสด็จโดยรถไฟจนถึงนครสวรรค์ แล้วเสด็จเรือพระที่นั่งล่องลงมาเข้าปากแม่น้ำมะขามเฒ่า ประพาสลำน้ำชัยนาท, สุพรรณบุรี, อ่างทอง และสิงห์บุรี ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นอย่างรายงาน พระราชทานมายังที่ประชุมผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร อันมีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารทรงเป็นประธาน สำหรับประกาศเป็นข่าวเสด็จให้ประชาชนทราบ พระราชนิพนธ์นี้ได้รวมพิมพ์เป็นเล่มแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ชื่อ "พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสลำน้ำมะขามเฒ่า"

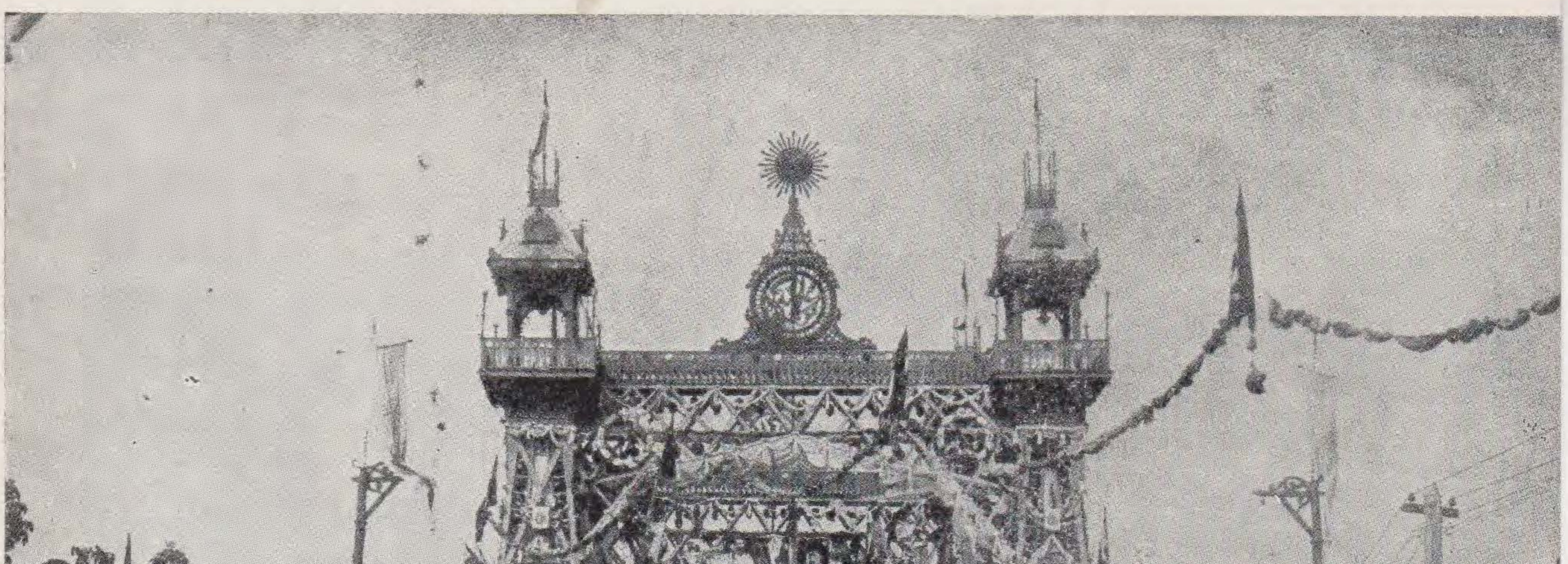
พ.ศ. ๒๔๕๒ เสด็จประพาสหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันออก ครั้งที่ ๕ (*ตั้งแต่ ๒๑ พ.ค. ๕๒ ถึง ๖ มิ.ย. ๕๒*) การเสด็จครั้งนี้ ได้เสด็จเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถ ทรงแวะเพชรบุรี, เกาะคราม, ศรีราชา, เกาะพระ, เกาะแสมสาร และเกาะสีชัง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงนิพนธ์เป็นจดหมายเหตุแล้ว แต่เป็นเพราะเหตุใดไม่ทราบ ได้นำไปรวมพิมพ์ไว้ในเรื่อง "จดหมายเหตุสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสแหลมมลายู" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

พ.ศ. ๒๔๕๒ เสด็จประพาสมณฑลราชบุรี (*ตั้งแต่ ๓๑ ส.ค. ๕๒ ถึง ๑๗ ก.ย. ๕๒ รวม ๑๘ วัน*) ตามระยะทางพระราชดำเนินได้ทรงแวะ ราชบุรี, นครปฐม, กาญจนบุรี, สมุทรสงคราม, เพชรบุรี, กรุงเทพฯ ได้ทรงนิพนธ์พระราชหัตถเลขาแบบแจ้งข่าวพระราชทานเข้ามายัง สมเด็จ พระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราช กุมาร ในพระนคร ซึ่งได้พิมพ์เป็นเล่มแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐

ตามที่ได้พยายามนำเอารายการเสด็จประพาสที่ต่าง ๆ เท่าที่มีหลักฐานพอสอบกันได้และในเวลาอันจำกัด มาเรียงไว้ตามลำดับดังที่ผ่านมาแล้วนั้น เพื่อจะให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงมีพระอัธยาศัยโปรดในการประพาสเพียงใด ทั้งนี้พระองค์ได้ทรงปฏิบัติมาตั้งแต่ก่อนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อเสวยราชย์แล้วก็ได้เสด็จประพาสแทบทุกปี ทั้งนี้เพื่อทอดพระเนตรกิจการบ้านเมืองในต่างประเทศ แล้วทรงนำมาปรับปรุงเมืองไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมเขาอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมพระราชไมตรีระหว่างประเทศอย่างหนึ่ง เพื่อทรงตรวจตราและแก้ไขการปกครองภายในประเทศอย่างหนึ่ง และเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถอีกอย่างหนึ่ง เมื่อรวมครั้งของการเสด็จประพาสแล้วจะเห็นว่าได้เสด็จประพาสใหญ่ ๆ เท่าที่ค้นได้คราวละ ๓๔ ครั้ง แต่เป็นก่อนเสวยราชย์ ๒ ครั้ง เมื่อเสวยราชย์แล้ว ๓๒ ครั้ง และในจำนวนนี้เป็นการเสด็จในประเทศเสีย ๒๔ ครั้ง ต่างประเทศ ๘ ครั้ง

ฉะนั้น ถ้าเราจะกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงเป็นทั้งนักทัศนาจรและนักปันทึกที่เยี่ยมยอดคนหนึ่งของโลกก็คงไม่ผิด.

ซุ้มรับเสด็จ ฯ

เรือชนิดต่าง ๆ ลอยลำรับเสด็จ

การรับเสด็จ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๔๕๐

โดย

หม่อมเจาหญิง พูนพิศมัย ดิศกุล

เมื่อเรือพระที่นั่งจักรีจะออกไปรับเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่เกาะบีนังนั้น เจ้านายและข้าราชการฝ่ายในที่มีหน้าที่ถวายพระราชปฏิบัติอยู่ในพระที่นั่งอัมพรสถาน ได้เสด็จไปกับเรือพระที่นั่งจักรีเป็นการส่วนพระองค์ ข้าพเจ้าอยู่กับสมเด็จเจ้าฟ้าหญิงนิภานภดล ราชเลขานุการิณี จึงเลยได้ไปตามเสด็จในครั้งนั้นด้วยเมื่อมีอายุได้ ๑๒ ปี จำได้ว่าเรือพระที่นั่งจักรีลำเก่านั้นกว้างใหญ่ มีม่านกั้นกลางลำเป็นฝ่ายหน้ากับฝ่ายใน สำหรับข้าพเจ้าและหญิงเหลือนั้นวิ่งเข้าออกได้ตลอดลำเพราะเป็นเด็ก จึงรู้สึกสนุกนัก เวลากินเวลานอนก็เข้าไปอยู่ข้างใน พอคิดถึงเสด็จพ่อก็วิ่งไปเฝ้าได้ในข้างหน้าคือทางหัวเรือ ถ้ามีคลื่นก็นอนเมาไปเรื่อย ๆ วันที่ ๖ พฤศจิกายน เวลาราว ๑๘ น. เรือเมล์ชื่อ “แซกซั่น” ซึ่งเสด็จมาถึงเกาะบีนังนั้น เรายืนเกาะแคมเรือพระที่นั่งจักรี ดูการรับเสด็จกันเป็นแถว ด้วยความตื่นเต้น เพราะเห็นเรือลำใหญ่อย่างมโหฬาร ในเวลานั้นเขียดไฟสว่างจ้าลอยลำเข้ามาจอดในอ่าวเดียวกัน ผู้คนบนเรือนั้นกำลังเดินพลุกพล่าน ทางเรือเราก็เห็นเจ้านายผู้ชาย มีเสด็จพ่อและกรมหลวงชุมพรฯ และกรมหลวงสิงหวิกรมฯ และข้าราชการ ๒ – ๓ คนแต่งเต็มยศ ลงเรือกรรเชียงออกจากเรือพระที่นั่งจักรีไปยังเรือแซกซั่นนั้น เสียงปืนยิงสลุตทั้งบนฝั่ง ทั้งจากเรือพระที่นั่งจักรีดังกึกก้อง เราเด็ก ๆ ทั้งตกใจทั้งตื่นเต้นราวกับหัวใจจะกระโดดออกมาข้างนอก เสียงสลุตสงบแล้วราว ๑ ชั่วโมง เรือกรรเชียงพระที่นั่งก็มาถึง จำได้ว่าเห็นพระเจ้าอยู่หัวและเจ้านายที่ตาม

เสด็จทรงสดใสพระพักตร์แดง ๆ กันทุกพระองค์ เสด็จเข้าประทับในห้องเสวย เบิกฝ่ายข้าราชการที่ไปรับเสด็จเข้าเฝ้ากันทั่วถึง

เรืออกข้ามทะเลจันไปยังเมืองจันทบุรี และเมืองตราด ซึ่งได้คืนมาจากคดี ร.ศ. ๑๑๒ ใหม่ ๆ แล้วจึงเสด็จกลับกรุงเทพพระมหานคร ในระยะทางกลางทะเลนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานของฝากแก่ผู้ไปรับเสด็จแทบทุกคน ข้าพเจ้าและหญิงเหลือ ก็ได้รับพระราชทานเสมา ทรงผูกพระราชทานเอง และมีพระราชดำรัสก่อนว่า "ข้ามีของฝากเจ้าแล้วละ เสมาทอง แต่คราวนี้ไม่พอไว้มาคราวหน้าถึงค่อยเอาใหม่" แล้วก็ทรงผูกเสมาเงินด้วยเส้นไหมพระราชทาน และได้หวีผมเป็นตัวอักษรทองว่า พระราชทาน อีกคนละเล่ม ในเวลานั้นรู้สึกแต่ว่ากลัวจะรับสั่งถามว่า เมาคลื่นหรือเปล่า? เพราะใคร ๆ ก็พูดกันว่า พระเจ้าอยู่หัวไม่โปรดคนเมาคลื่น เผอิญท่านไม่ทรงถาม เป็นอันรอดตัวไป

เรือพระที่นั่งจักรีถึงปากน้ำเจ้าพระยาในวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐ พอเรือเข้าปากอ่าวก็แลเห็นเรือชนิดต่าง ๆ ลอยลำคอยรับเสด็จอยู่เต็มไปหมด เสียงปืนสลุตจากเรือรบ เสียงหวูดเรือต่าง ๆ ชนิดเซ็งแซ่จนไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เรือพระที่นั่งหยุดที่เมืองสมุทรปราการ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช และเจ้านายชั้นผู้ใหญ่เสด็จลงไปรับเสด็จ ฯ ในเรือพระที่นั่ง แล้วเสด็จกลับไปกรุงเทพ ฯ ก่อน รุ่งขึ้นเรือพระที่นั่งจึงออกต่อไปช้า ๆ ถึงท่าราชวรดิฐ ๑๐ น. เศษ เสด็จ ฯ ขึ้นทรงพระราชยานเสด็จ ฯ โดยขบวนพยุหยาตราน้อยเข้าในพระบรมมหาราชวัง

พวกเจ้านายฝ่ายในที่ตามเสด็จคอยอยู่ในเรือพระที่นั่ง จนเสด็จเข้าในพระบรมมหาราชวัง แล้วก็ขึ้นรถยนต์หลวงตรงไปคอยรับเสด็จที่พระที่นั่งอัมพรสถานที่เดียว ข้าพเจ้าตามเสด็จมาในรถนี้ จึงได้เห็นขบวนรับเสด็จมาตลอดทาง ดังมีอยู่ในรายการดังนี้

๑. ที่ท่าราชวรดิฐถึงประตูศรีสุนทร กรมทหารเรือตกแต่ง

๒. ในพระบรมมหาราชวัง เป็นหน้าที่ของกระทรวงวังตกแต่ง

๓. ตั้งแต่ประตูวิเศษชัยศรี ถึงสะพานผ่านพิภพลีลา กรมทหารยกแต่ง

๔. กระทรวงกลาโหม ตั้งซุ้มเชิงสะพานผ่านพิภพลีลาด้านเหนือ

๕. กระทรวงต่างประเทศ แต่ตรงตึกใหม่ (*กรมประชาสัมพันธ์บัดนี้*) และมีประรำให้ชาวต่างประเทศเฝ้า

๖. กระทรวงมหาดไทย ทำรั้วต่อซุ้มกลาโหมไปถึงซุ้มที่สี่แยกถนนบ้านตะนาว

๗. กระทรวงยุติธรรม ทำซุ้มที่สี่แยกถนนดินสอ และทำรั้วถึงเชิงสะพานผ่านพาลีลาศ

๘. กระทรวงนครบาล ทำซุ้มเชิงสะพานผ่านพาลีลาศ และทำรั้วถึงถนนจักรพรรดิ

๙. กระทรวงธรรมการ ทำซุ้มที่สี่แยกถนนจักรพรรดิ

๑๐. กระทรวงเกษตราธิการ ทำซุ้มที่เชิงสะพานมัฆวาพรังสรรค์

๑๑. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ทำซุ้มที่สี่แยกถนนคอเสื้อ

๑๒. กระทรวงโยธาธิการ ทำซุ้มที่วงเวียนถนนดวงตะวัน ถึงพระที่นั่งอัมพรสถาน

ในสวนหน้าพระที่นั่งอัมพร ฯ มีเด็กนักเรียนโรงเรียนราชินี ยืนโปรยข้าวตอกดอกไม้สองข้างทางไปจนถึงพระที่นั่ง ข้าพเจ้าเห็นในรูปภายหลังว่า เสด็จพระราชดำเนินจากพระบรมมหาราชวัง โดยรถม้ากับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร เป็นกระบวนม้ามาตามทางที่แต่งซุ้มและทรงหยุดรับการถวาย พระพรตามประรำเป็นแห่ง ๆ ไป จนถึงพระที่นั่งอัมพรสถาน เสด็จขึ้นทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการในพระที่นั่งแล้วสรงมูรธาภิเศก ชีพ่อพราหมณ์ถวายน้ำตามประเพณีแล้วเข้าพนักงานเบิกยายศรีเวียนเทียนสมโภชพระราชมณเฑียร เป็นเสร็จการพิธี

เวลาค่ำเสด็จลงทอดพระเนตรการจุดดอกไม้ไฟ ซึ่งพ่อค้าฝรั่งสั่งให้ทำมาจากยุโรป เพื่อรับเสด็จในครั้งนี้ด้วย แล้วเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโคมไฟตามถนนต่าง ๆ

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน มีการสวนสนามกองทัพยกที่ท้องสนามหลวง มีทหารประมาณ ๑๒,๐๐๐ คนแล้วเสด็จขึ้น เป็นการเสร็จการรับเสด็จในปี พ.ศ. ๒๔๕๐

ข้าพเจ้าได้ยินจากพี่สาวว่า ในการรับเสด็จในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ นั้น สนุกสนานกว่าครั้งหลังมาก เพราะมีงานอยู่ถึง ๑ เดือน และมีทั้งโขนกลางแปลงที่ท้องสนามหลวง และละครในพระบรมมหาราชวัง มีสโมสรสันนิบาต แต่งแฟนซี และเต้นรำกันใหญ่โตตามวังเจ้านายและอื่น ๆ อีกมาก แต่เท่าที่ข้าพเจ้าได้เห็นครั้งหลังนี้ก็รู้สึกว่าสนุกเต็มที่แล้ว

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ

ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช

และ

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

ในปี ๒๕๐๒ – ๒๕๐๓ และ ๒๕๐๔

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในอาเซีย

๑๙ – ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสาธารณรัฐเวียตนาม

๙ – ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

๒ – ๕ มีนาคม ๒๕๐๓ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหภาพพม่า

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ในยุโรป

แม้ปวงประชาชนชาวไทยจะได้ตระหนักเป็นอย่างดีแล้วว่า การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปครั้งนี้นั้น เป็นพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเพื่อประโยชน์แก่ปวงประชาชนชาวไทยทั้งประเทศโดยตรง แต่ก็มิวายที่จะรู้สึกว้าเหว่เปลี่ยวใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะแม้ว่าก่อนหน้านี้ทั้งสองพระองค์ได้เคยเสด็จจากพระนครไปยังประเทศสาธารณรัฐเวียตนาม, ประเทศอินโดนีเซียและประเทศพม่ามาแล้ว แต่ก็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ไม่เนิ่นนานถึง ๖ เดือน เหมือนอย่างครั้งนี้ และ

ยิ่งได้ทราบข่าวเพิ่มเติมในภายหลังว่า ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ นอกจากจะทรงประสบกับความตรากตรำในพระราชภารกิจเป็นอย่างมาก และแทบจะไม่มีเวลาสำหรับจะทรงพักผ่อนเลย จนกระทั่งพระวรกายซูบเห็นได้ชัดทั้งสองพระองค์แล้ว ยังปรากฏว่าในปลายกำหนดการพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประชวรพระทนต์ขึ้นอีกประการหนึ่งด้วย จึงได้เพิ่มความห่วงใยในสองพระองค์ขึ้นอีกเป็นทวีคูณ

อนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องช่วยความทรงจำว่า ระหว่างเวลา ๖ เดือนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ถึง ๑๔ ประเทศนั้น ว่าได้เสด็จถึงประเทศใดและเมื่อไรบ้าง จึงขอย่อรายการลงเป็นทำนองบันทึกเหตุการณ์สังเขปไว้เป็นลำดับ ดังต่อไปนี้:

กระแสพระราชดำรัสอำลาประชาชน
เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป
เมื่อ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๐๓

ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย

เมื่อปีใหม่ข้าพเจ้าได้แจ้งให้ทราบแล้วว่า ประเทศต่าง ๆ ได้เชิญให้ไปเยี่ยมเป็นราชการ บัดนี้ถึงกำหนดที่ข้าพเจ้าและพระราชินีจะไปประเทศเหล่านั้น พรุ่งนี้จะออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปยังสหรัฐอเมริกาก่อน แล้วจะไปประเทศอื่น ๆ ในยุโรปอีก ๑๓ ประเทศด้วยกัน

การไปต่างประเทศคราวนี้ ก็ไปเป็นราชการแผ่นดิน เป็นการทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้า ในฐานะเป็นประมุขของประเทศ

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ในสมัยนี้ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็กต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ จะว่าชนทุกชาติเป็นญาติพี่น้องกันก็ว่าได้ จึงควรพยายามให้รู้จักนิสัยใจคอกัน ทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ดีด้วย

การผูกน้ำใจกันไว้นั้น ธรรมดาญาติพี่น้องก็ไปเยี่ยมถามทุกข์สุขซึ่งกันและกัน แต่สำหรับประเทศนั้นประชาชนนับแสนนับล้าน จะไปเยี่ยมกันก็ยาก เขาจึงยกให้เป็นหน้าที่ของประมุข ในการไปเยี่ยมประเทศต่าง ๆ ข้าพเจ้าก็จะแสดงต่อประชาชนของประเทศเหล่านั้นว่า ประชาชนชาวไทยมิมิตรจิตมิตรใจต่อเขา และข้าพเจ้าจะพยายามเต็มที่เพื่อให้ฝ่ายเขารู้จักเมืองไทย และให้เกิดมีน้ำใจดีต่อชาวไทย

ข้าพเจ้าจะลาท่านไปเป็นเวลาราว ๖ เดือน ก็เป็นธรรมดาที่นึกห่วงใยบ้านเมือง จึงใคร่จะตักเตือนท่านทั้งหลายว่า ขอให้ตั้งหน้าทำการงานของท่านให้เต็มที่ในทางที่ชอบที่ควร ตั้งตัวตั้งใจให้อยู่ในความสงบ จะได้เกิดผลดีแก่ตัวท่านเอง และแก่บ้านเมืองซึ่งเป็นของเราด้วยกันทุกคน

ขออวยพรให้มีความสุขสวัสดีทั่วกัน

(วิทยุสารกรมประชาสัมพันธ์ ประจำ ๑๓ มิ.ย. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๓ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปสู่สนามบินดอนเมือง สองฟากถนนที่เสด็จพระราชดำเนินผ่านมีกองลูกเสือ นักเรียน และประชาชน คอยส่งเสด็จ ฯ อย่างคับคั่ง พร้อมกับตั้งโต๊ะบูชาถวายพระพร ณ สนามบินดอนเมืองนั้น พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูต และข้าราชการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างเนืองแน่น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัยแล้ว จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคล เนื่อง

ในการที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังสหรัฐอเมริกาและยุโรปครั้งนี้ ว่า:-

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของคณะรัฐบาลและประชาชน ขอพระราชทานพระ-บรมราชวโรกาสกราบถวายพระพรชัย เนื่องในการที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถจะเสด็จประพาสอเมริกาและยุโรปในครั้งนี้ อันที่จริงการที่ทั้งสองพระองค์จะเสด็จรอนแรมไปห่างไกลจากประเทศไทยเป็นเวลาหลายเดือนเช่นครั้งนี้ ก็เป็นความห่วงใยของคณะรัฐบาลและประชาชนเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อระลึกถึงว่า การเสด็จประพาสต่างประเทศเป็นขัตติยประเพณีอันหนึ่ง ซึ่งพระบรมกษัตริย์แต่ก่อนมาได้กระทำ และนำให้เกิดประโยชน์ในการ กระชับสัมพันธไมตรี กับมิตรประเทศทั้งหลายเป็นอย่างดี ข้าพระพุทธเจ้า คณะรัฐบาลและประชาชน จึงไม่ขัดข้องในการเสด็จประพาสประเทศห่างไกลเป็นเวลานานเช่นนี้ ข้าพระพุทธเจ้า ขออาราธนาคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ให้อภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา ให้ทรงปลอดภัยทุกสถาน ให้ทรงพระเกษมสำราญในเวลาเสด็จประพาสและประทับในประเทศต่าง ๆ และเสด็จนิวัตพระมหานครด้วยความเรียบร้อยทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

เมื่อ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูล พระกรุณา ถวาย พระพร ชัยมงคล จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานกระแสพระราชดำรัสขอบใจโดยทั่วกันว่า:-

"ข้าพเจ้าขอขอบใจ ที่นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวอวยพร ในนามของ รัฐบาลและประชาชนทั้งถือโอกาสนี้ขอบใจกรรมการที่ได้ให้ความสะดวกในการเดินทางครั้งนี้ ซึ่งทำให้เขาใจในกำหนดการและสะดวกทุกอย่าง ทั้งขอขอบใจประชาชนที่ได้เข้าใจและสนับสนุนการเดินทางของเราครั้งนี้ว่ามีประโยชน์แค่ไหน ความจริงการที่ประชาชนได้สนับสนุนการเดินทางของเราก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะว่าถ้าประชาชนไม่เห็นด้วย ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถที่จะไป การไปคราวนี้เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ข้าพเจ้าทำ

พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถ ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง

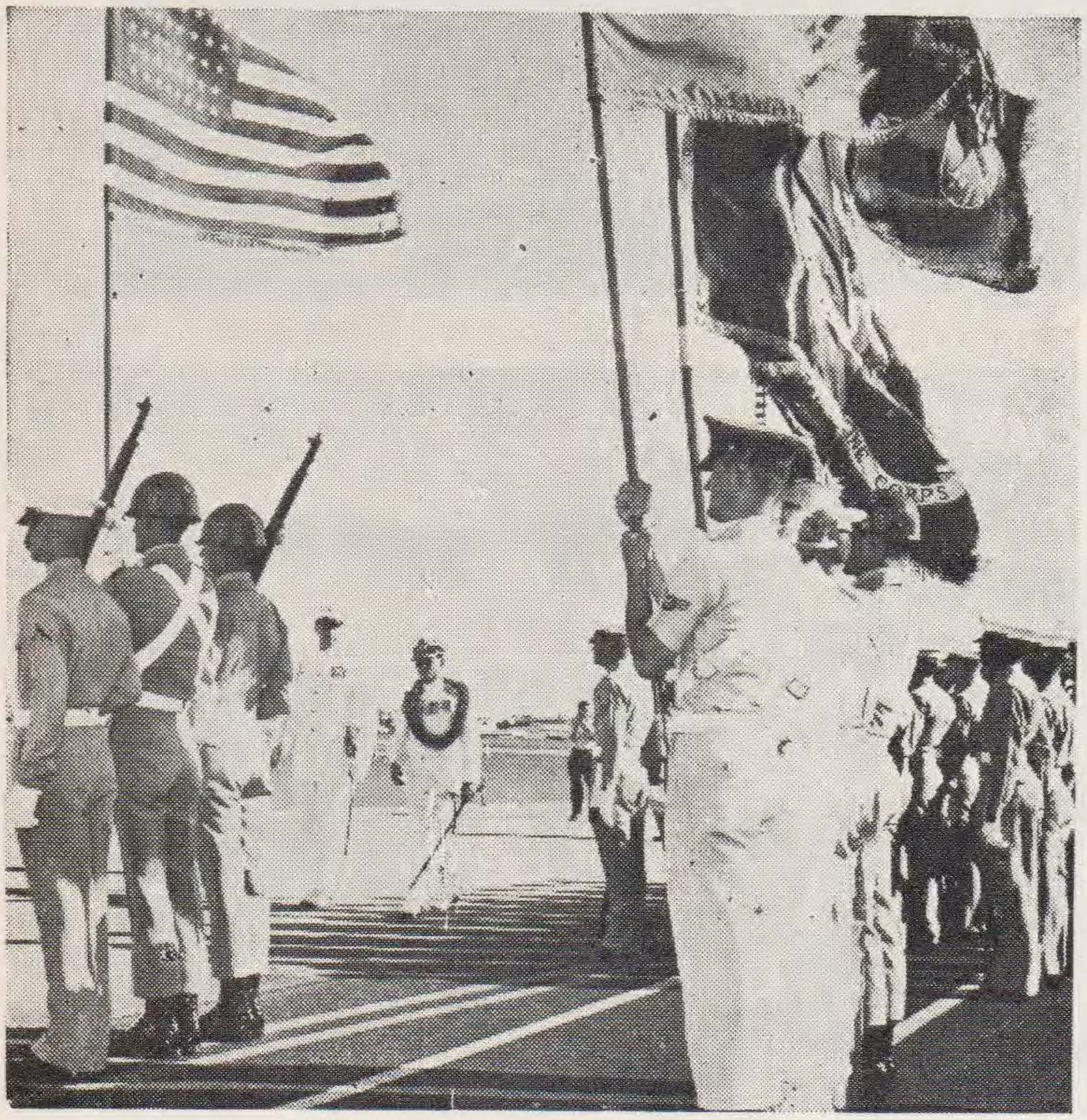

กำลัง เสด็จ พระราชดำเนินไปประทับเครื่องบินพระที่นั่ง

ทรง รับ การ เคา รพของทหารกองเกียรติยศ ณ สานบิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสันถารกับนายวิลเลี่ยม เอฟ. ควินน์ ข้าหลวงมลรัฐฮาวาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ ณ สนามบินฮิคแคม ฮาวาย

หน้าที่ประมุข คือ นำจิตใจของประชาชนชาวไทยไปแสดงต่อประชาชนต่างประเทศว่า เป็นมิตรและขอเป็นมิตร และขอร่วมมือกัน การไปคราวนี้เราก็ไปเป็นผู้แทนของประชาชน เราต้องไปเป็นเวลานาน เพราะมีหลายประเทศที่เชิญถึง ๑๔ ประเทศ ต้องใช้เวลาถึง ๖ เดือน ระหว่างที่เราไม่อยู่ในประเทศ ข้าพเจ้าก็ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแล้ว ซึ่งหวังว่าจะปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มที่เช่นเดียวกับที่ข้าพเจ้าปฏิบัติ ขอให้ทุกคนได้ไว้วางใจในระหว่างที่ข้าพเจ้าไปทำหน้าที่ ณ ต่างประเทศดังที่ได้แจ้งให้ทราบแล้ว ขอให้ทุกคนจงปฏิบัติหน้าที่ของตน คือทำการงานโดยสุจริตอย่างเคย และพยายามรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองให้มั่นคง ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านทั้งหลายที่ได้มาส่ง ณ สนามบินนี้ และทั้งประชาชนทั้งหลายที่ได้แสดงไมตรีจิตตลอดทาง ตั้งแต่เราออกจากสวนจิตรลดา เดี๋ยวนี้ใกล้เวลาที่จะต้องเดินทางไปแล้ว ข้าพเจ้าขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยคุ้มครองท่านทั้งหลาย ขอให้ประสบแต่ความดีความเจริญตลอดกาลนาน”

เครื่องบินพระที่นั่งเคลื่อนออกจากท่าอากาศยานกองทัพอากาศยานดอนเมือง เมื่อเวลา ๑๘.๑๘ น. มุ่งตรงไปยังรัฐฮาวาย.

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนรัฐฮาวาย

วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๓ เวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกาเศษ (*เวลาของฮาวาย*) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินถึงสนามบินของฐานทัพอากาศอเมริกัน ฮิคแคม เมืองฮอนโนลูลู ในหมู่เกาะฮาวาย อันเป็นรัฐที่ ๕๐ ของสหรัฐอเมริกา พร้อมด้วยพระราชโอรส พระราชธิดา นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และข้าราชบริพารรวม ๔๙ คน ณ ที่นั้นได้มีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่แห่งทางราชการสหรัฐอเมริกา และบุคคลสำคัญในรัฐฮาวาย ตลอดจนประชาชนชาวอเมริกัน พร้อมด้วยนักหนังสือพิมพ์ไปรับเสด็จฯ เป็นจำนวนมาก ทางราชการสหรัฐฯ ได้จัดพิธีรับเสด็จฯ เป็นการเต็มยศใหญ่สมพระเกียรติทุกประการ

นายวิลเลียม เอฟ. ควินน์ ผู้ว่าราชการฮาวาย ทูลเกล้าฯ ถวายพวงมาลัยซึ่งเป็นดอกไม้สีแดงแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสตอบคำกราบบังคมทูลต้อนรับของนายควินน์ ข้าหลวงฮาวาย มีความตอนหนึ่งว่า ในการที่ได้เสด็จเยือนฮาวายครั้งนี้ ก็เพื่อทอดพระเนตรสิ่งแปลก ๆ ที่ทำให้ฮาวายมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก เช่น สถานที่อันสวยงาม ชายหาดอันวิเศษสุด และสับปะรดที่มีรสอร่อยมาก แต่สิ่งอื่นที่มีอยู่เหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้นในฮาวายก็คือ การต้อนรับอย่างอบอุ่นของชาวฮาวาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพียงแต่เมื่อได้ลงจากเครื่องบินก็ได้รับการต้อนรับอย่างดียิ่ง เช่น พวงมาลัยที่ถวายให้แก่พระองค์ เหมือนกับพวงมาลัยในเมืองไทยมาก

ระหว่างที่ประทับอยู่ในฮาวายมีกำหนด ๔ วันนั้น ทั้งสองพระองค์ทรงมีพระราชภารกิจมากทุกวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมฐานทัพเรือตำน้ำที่อ่าวเพิร์ลฮาเบอร์ (*ได้เสด็จลงเรือดำน้ำใช้พลังปรมาณู ชื่อ ซาร์โก อันเป็นเรือที่ได้ดำลอดน้ำแข็งที่ขั้วโลกเหนือมาแล้ว และได้ทอดพระเนตรการยิงอาวุธ-

จรวดขนาดใหญ่ของทหารอเมริกัน), เสด็จ ฯ ฐานทัพอากาศกาเนโอเฮ, ศลปสถานแห่งฮอนโนลูลู, พระราชวังอิโอลานิ (*นามพระราชวังนี้เป็นภาษาฮาวายแปลว่า "นกสวรรค์"*), สภานิติบัญญัติของรัฐฮาวาย อันประกอบด้วยสภาสูงและสภาผู้แทนราษฎร, พิพิธภัณฑ์บิชอป, เกาะฮาวาย (*อันเป็นเกาะใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะนี้*), วนอุทยานแห่งรัฐ ฯ

ส่วนสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถนั้น นอกจากได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบางแห่งแล้ว ยังได้เสด็จเยี่ยมโรงพยาบาล, ศูนย์พยาบาลเด็กแห่งฮาวาย และทอดพระเนตรกิจการกาชาดอีกด้วย

วันที่ ๑๙ มิถุนายน เวลา ๐๘.๐๐ น. เศษ ก่อนเสด็จขึ้นเครื่องบินราชพาหนะเพื่อเสด็จพระราชดำเนินไปยังลอสเอนจิลิสนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสแก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และบรรดาผู้ที่ไปส่งเสด็จเป็นที่จับใจว่า ตามธรรมเนียมฮาวายนั้น หากผู้ที่จะจากฮาวายเอาพวงมาลัยที่สวมคออยู่โยนลงทะเลแล้วผู้นั้นก็จะได้กลับมาอีกเป็นแน่นอน ในการที่เสด็จ ฯ ไปครั้งนี้ ทรงอาลัยฮาวายและประชาชนฮาวายอยู่มาก มีพระราชประสงค์จะเสด็จกลับมาอีก พวงมาลัยนั้นก็ได้มีผู้ทูลเกล้า ฯ ถวายแล้วและสวมพระศออยู่ทั้งสองพระองค์ แต่จะทรงโยนลงจากเครื่องบินก็คงจะติดขัด ฉะนั้นก่อนจะเสด็จ ฯ เข้าภายในเครื่องบินก็จะได้ทรงโยนพวงมาลัยลงมาขอให้ผู้ที่ชุมนุมอยู่นั้น ช่วยกันรับ และนำไปทิ้งทะเล เพื่อให้การเป็นไปสมดังพระราชประสงค์ด้วยเถิด.

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินถึงสนามบินกองทัพอากาศออนตารโอ เวลา ๒๐.๓๐ น. ของวันที่ ๑๘ เดือนเดียวกัน และทรงพักผ่อนเป็นการส่วนพระองค์ ๒ วัน ณ ตำบลลาแวร์น เมืองอัปแลนด์ ในคาลิฟอร์เนีย ตัวที่ประทับเป็นบ้านสองชั้นไม่ใหญ่โตนัก ตั้งอยู่บนเขาบริเวณโดยรอบมีสนามหญ้าและสวนดอกไม้รอบนอกเป็นสวนส้ม ที่ประทับนี้นายเฮนรี่ เคอร์น ถวายให้เป็นที่สำหรับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอประทับอยู่เป็นเวลาหนึ่งเดือนระหว่างที่ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ ไปยังที่ต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา

วันที่ ๒๑ มิถุนายน อันเป็นวันที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐ ฯ เป็นทางการได้เสด็จเยี่ยมฮอลลีวูด มีพระราชดำรัสตอบหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ที่กราบบังคมทูลถามว่า การเสด็จ ฯ มาครั้งนี้จะทรงขอความช่วยเหลือจากสหรัฐ ฯ อย่างไรหรือไม่ว่า "เราไม่ได้มาเพื่อขอความช่วยเหลือจากท่านแต่อย่างใดทั้งสิ้น แต่เรามานำเอามิตรภาพและความปรารถนาดีของประชาชนชาวไทยมาให้แก่ท่าน"

วันต่อมาได้เสด็จประพาสสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ และเสด็จทอดพระเนตรฐานยิงอาวุธจรวดและดาวเทียมแห่งภาคปาซิฟิคของสหรัฐ ฯ

วันที่ ๒๓ มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินจากท่าอากาศยานออนตาริโอไปยังกรุงวอชิงตันในฐานะแขกของประธานาธิบดีไอเซนเฮาวร์เป็นเวลา ๔ วัน ระหว่างทางได้แวะประทับแรมที่เมืองพิตต์สเบิร์ก มลรัฐเพนซิลวาเนีย ๑ คืน ณ สนามบินกรุงวอชิงตันนั้น ประธานาธิบดีไอเซนเฮาวร์ คณะรัฐบาล หัวหน้าคณะทูตานุทูตและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งไทยและอเมริกาคอยรับเสด็จ ฯ การรับเสด็จ ฯ ที่สนามบินนั้น ทำเป็นพิธีเต็มยศใหญ่ตามธรรมเนียมของสหรัฐ ฯ และมีขบวนแห่ตั้งแต่สนามบินจนถึงบ้านพักของแขกเมืองชื่อ แบลร์ เฮาส์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรฐานทัพแวนเดนเบอร์ก มีสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ โดยเสด็จ ฯ ด้วย พลอากาศเอก วู้ด ได้ถวาย จรวด ขีปนาวุธ แอตลาส จำลอง แด่ เจ้าฟ้าชาย เป็นของขวัญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสัมผัสมือประธานาธิบดี ไอเซนเฮาวร์ แห่งสหรัฐ ฯ ผู้มารับเสด็จ ฯ ณ สนามบิน กรุงวอชิงตัน ในการเสด็จ ฯ เยือน สหรัฐ อเมริกา เป็นทางการ

วันเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม สำนักงานองค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ค นายดั๊ก ฮัมมาร์โชลด์ เลขาธิการใหญ่เป็นผู้นำเสด็จทอดพระเนตรที่ทำการแห่งนั้น

นครนิวยอร์คถวายการต้อนรับแด่ทั้งสองพระองค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสันถาร กับนายแพทย์ ดับลยู. สจ๊วต วิทท์มอร์ ผู้ถวายพระประสูติ-กาล ได้พระราชทานซองบุหรี่ทองคำ มีอักษรจารึกว่า "แด่สหายคนแรกของข้าพเจ้า ดร. วิทท์มอร์ ด้วยความรักและนับถือ"

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา
หอสมุดแห่งชาติ

จักริยรมราชวงศ์แก่ประธานาธิบดีไอเซนเฮาวร์ ซึ่งท่านได้กล่าวกับบรรดาข้าราชการอเมริกัน ณ ที่นั้นอย่างชื่นชมว่า "**I have never seen anything so beautiful in all my life**"

วันที่ ๒๙ มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ ฯ ไปยังทำเนียบขาว และเสด็จพระราชดำเนินยังรัฐสภาแห่งสหรัฐ ฯ ซึ่งในวันนั้นมีสมาชิกทั้งสองสภา คณะรัฐบาล คณะทูตานุทูต ไปร่วมประชุมพร้อมเพรียงกัน ได้มีพระราชดำรัสต่อหน้ารัฐสภา เป็นที่ชื่นชมยินดีต่อผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง ดังจะขอยกมาเป็นบางตอนที่ว่า–

"..... เมื่อท่านประธานาธิบดีสหรัฐ ฯ ได้กรุณาเชื้อเชิญให้ข้าพเจ้ามาเยือนประเทศนี้ ข้าพเจ้าก็ยินดีรับการเชิญนี้ และพอใจที่ได้เดินทางครึ่งโลกเพื่อมาปรากฏ ณ ที่นี้ เหตุผลของข้าพเจ้ามีอยู่สามประการ ซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะบอกกับท่านอย่างสั้น ๆ และกับประชาชนชาวอเมริกันโดยผ่านท่าน

ประการที่หนึ่งก็คือ นานมาแล้ว ข้าพเจ้าประสงค์ที่จะได้เห็นและได้เรียนรู้ประเทศของท่านให้มากยิ่งขึ้น เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบถึงความไม่อดกลั้นและความกดขี่ที่มีอยู่ในหลายภาคของโลก ข้าพเจ้าใคร่จะทราบว่า ไฉนในประเทศนี้ ประชาชนเป็นล้าน ๆ คน ซึ่งมีเผ่าพันธุ์ ประเพณี และความเชื่อถือในศาสนาแตกต่างกัน จึงมีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างเสรี และปรองดองกันอย่างผาสุก และไฉนประชาชนเป็นล้าน ๆ คนเหล่านี้ซึ่งอยู่กระจายกันทั่วดินแดนอันกว้างขวางนี้ จึงเห็นพ้องต้องกันในกรณีสำคัญ ๆ เกี่ยวกับกิจการที่สลับซับซ้อนของโลก และเมื่อกล่าวสั้น ๆ ก็คือว่า ไฉนจึงต่างอดกลั้นให้แก่กันได้

ประการที่สอง ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะนำคำอวยพรและสันถวไมตรีของประชาชนของข้าพเจ้ามาให้ท่านด้วยตนเอง แม้ว่าชาวไทยและชาวอเมริกันจะอยู่คนละซีกโลกก็ตาม แต่ว่าก็มีสิ่งเป็นธรรมดา และนั่นก็คือ ความรักในเสรีภาพ และแน่ที่เดียวคำว่า "ไทย" ที่จริงก็หมายความว่าเสรี การรับรองดังที่ข้าพเจ้าได้รับในประเทศนี้ ทำให้ข้าพเจ้าสามารถนำมิตรภาพ และไมตรีจิต ของท่านกลับไป ให้ประชาชนของข้าพเจ้าได้เป็นอย่างดียิ่ง มิตรภาพของรัฐบาลหนึ่งที่มีต่อรัฐบาลหนึ่งนั้นย่อมมี

ความสำคัญ แต่ว่ามิตรภาพของประชาชนของชาติหนึ่งที่มีต่อประชาชนของอีกชาติหนึ่งต่างหาก ที่เป็นประกันอย่างแน่แท้สำหรับสันติภาพและความก้าวหน้า

ประการที่สามก็คือว่า ข้าพเจ้ามีความปรารถนาตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะได้เห็นสถานที่เกิดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าคาดว่า พวกท่านบางคนที่อยู่ ณ ที่นี้คงจะเกิดที่ของสถานเหมือนกัน หรือไม่ก็คงได้ศึกษาเล่าเรียนที่มหาวิทยาลัยฮาวาร์ดเช่นเดียวกับสมเด็จพระราชบิดาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารีบขอแสดงความยินดีแด่ผู้ที่มีโชคดีเช่นนั้นด้วย ข้าพเจ้าเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวคงจะมีจิตใจเหมือนข้าพเจ้า เพราะเราต่างก็มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งในความสำเร็จด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของนครที่น่าพิศวงนั้น เช่นเดียวกันกับสมัยโบราณ ถนนทุกสายต่างมุ่งไปกรุงโรม ฉันใดก็ฉันนั้น ในปัจจุบันนี้ถนนทุกสายต่างก็มุ่งไปยังวอชิงตัน ..."

วันที่ ๓๐ มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวทางโทรทัศน์สถานี เอน.บี.ซี. (*คือองค์การกระจายเสียงแห่งชาติ*) ผู้สัมภาษณ์ได้ถามปัญหาตอนหนึ่งว่า ธรรมะจากตะวันตกกระทบกระเทือนธรรมะแห่งศาสนาพุทธหรือไม่ มีพระราชกระแสตอบว่า "ธรรมะแห่งศาสนาพุทธเป็นสัจจะที่แข็งแรง ไม่มีสิ่งใดมาทำลายได้ แต่คนที่ลุ่มหลงในวัฒนธรรมอย่างอื่นนั้น อาจลืมธรรมะเสียได้ชั่วครั้งคราว จึงเป็นเรื่องที่ควรระวัง"

วันที่ ๑ กรกฎาคม ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จ ฯ เสวยพระกระยาหารค่ำที่สถานเอกอัครราชทูตไทย และโปรดเกล้า ฯ ให้นักเรียนไทยในอเมริกาเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด

วันที่ ๒ กรกฎาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ เยือนเมืองวิลเลียมสเบิร์ก (*อันเป็นเมืองที่อยู่ในสภาพเหมือนเมื่อครั้งเป็นอาณานิคมเมื่อ ๓๐๐ ปีก่อน*) ในมลรัฐเวอร์จิเนีย

วันที่ ๔ กรกฎาคม ภายหลังที่ได้ทรงร่วมในพิธีฉลองเอกราชและวันประกาศอิสรภาพของสหรัฐ ฯ ในเมืองวิลเลียมสเบิร์กแล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังมหานครนิวยอร์ค

วันที่ ๕ กรกฎาคม ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังแมตตาริปาร์ค และทรงนำขบวนรถยนต์ตามประเพณีต้อนรับประมุขของชาวนิวยอร์ค มีการโปรยสายรุ้งหรือที่เรียกว่า ทิคเกอร์เทป อันเป็น สัญญลักษณ์ของ วอลสตริท ลงมายังขบวน เสด็จพระราชดำเนิน มีชาวนิวยอร์คเฝ้าเสด็จประมาณ ๗ แสน ๕ หมื่นคน

วันที่ ๖ กรกฎาคม ได้เสด็จ ฯ เยือนตลาดการเงิน ณ วอลสตริท, ตึกเอ็มไพร์สเตท และสำนักงานสหประชาชาติ

วันที่ ๗ กรกฎาคม ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนบอสตัน และเสด็จ ฯ เยือนโรงพยาบาลเมาท์ออเบอร์น ในเคมบริดจ์ ซึ่งอยู่ติดกับนครบอสตันได้ทรงพบกับ ดร. สัวต วิทท์มอร์ นายแพทย์ผู้ถวายพระประสูติกาลเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๐ คือระหว่างที่สมเด็จพระราชบิดา ได้ทรงศึกษาวิชาแพทย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด และสมเด็จพระราชชนนีทรงเป็นนักเรียนพยาบาลที่วิทยาลัยซิมมอน

อนึ่ง ในวันเดียวกันนั้น ระหว่างทางได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังเมืองน้อกวิล มลรัฐเทนเนสซี่ ได้ทอดพระเนตรเรือรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีอายุ ๑๖๒ ปี, อนุสาวรีย์บังเคลชิม ณ จตุรัส หลุยส์ เบอร์ก และบ้านของพอลรีเวย วีรบุรุษชาวอเมริกัน กับทอดพระเนตรที่ประทับของสมเด็จพระราชบิดา และสมเด็จพระราชชนนีอีกครั้งหนึ่ง ก่อนเสด็จอำลาจากเมืองบอสตันที่พระราชสมภพ

วันที่ ๘ กรกฎาคม เสด็จพระราชดำเนินเยือนสำนักงานของคณะกรรมการพลังงานปรมาณูของสหรัฐ ฯ ที่เมืองโอคริดจ์ และได้เสด็จทอดพระเนตรองค์การพัฒนาลุ่มแม่น้ำเทนเนสซี่ เป็นเวลา ๒๔ ชั่วโมง

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ได้เสด็จ ฯ ประทับเครื่องบินพระที่นั่ง ไปยังเมืองโคโลราโด สปริงส์ มลรัฐโคโลราโด ได้เสด็จทอดพระเนตรกิจการของโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ฯ, สถานีเกษตร, วนอุทยาน

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ได้เสด็จ ฯ เยือนนครซานฟรานซิสโก ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสถานที่สำคัญ ๆ ที่น่าสนใจหลายแห่ง อาทิเช่น โรงงานพาโล-

อันโก อันเป็นโรงงานสร้างเครื่องจักรกลที่ใช้ในวงการธุรกิจการค้าต่าง ๆ ของบริษัท ไอ. บี. เอ็ม., มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด, มิวร์วูดส์, สะพานโกลเดนเกต, ย่านการค้าชาวจีน และทำเนียบขลิเวียนออฟอีอกเนอน์

หลังจากการเสด็จเยือนสหรัฐฯสิ้นสุดลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จจากนครซานฟรานซิสโกไปยังลอสเอนจิลิส เพื่อทรงรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ และเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ ประเทศสวิสส์

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา

ประชาชนชาวไทย

ขณะนี้ การเยือนสหรัฐอเมริกาของเราได้เสร็จสิ้นลงแล้ว นับตั้งแต่เราเดินทางไปถึงเมืองฮอนโนลูลู ชาวอเมริกันได้ให้การต้อนรับเราอย่างไมตรีจิตและฉันทมิตร ท่านประธานาธิบดีสหรัฐ ฯ และคณะรัฐบาลอเมริกัน ก็ได้ให้ความสะดวกแก่เราทุกอย่าง ทำให้เรารู้สึกสะดวกสบายอย่างมากตลอดเวลาที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา ยิ่งไปกว่านั้น การเยือนเยือนของเราได้ประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด เป็นการแน่นอนว่าจะเป็นผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศที่มีอยู่ด้วยความผาสุกแล้วนั้น กลับยิ่งขึ้นไปอีก

เมื่อก่อนที่ข้าพเจ้าจะออกเดินทางไปนั้น ข้าพเจ้าได้บอกท่านทั้งหลายแล้วว่า ข้าพเจ้าจะไปก็ต่อเมื่อท่านทั้งหลายเห็นชอบด้วยเท่านั้น ในวันที่ข้าพเจ้าออกเดินทางจากกรุงเทพ ฯ นั้น พวกท่านเป็นจำนวนมากได้พากันไปคอยอยู่ตามระยะทางที่จะไปสนามบิน จากเสียงโห่ร้องและรอยยิ้มของพวกท่าน บอกให้ข้าพเจ้ารู้โดยไม่ผิดพลาด

ว่า พวกท่านทุกคนสนับสนุนการเดินทางของเรา ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่งที่ทราบว่าพวกท่านทุกคนสนับสนุนการเดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ ครั้งนี้

เพราะฉะนั้น เมื่อไปถึงสหรัฐอเมริกา ข้าพเจ้าจึงบอกแก่ประชาชนอเมริกันว่าพวกท่านทุกคนได้สนับสนุนการเดินทางของข้าพเจ้า และได้บอกด้วยว่าข้าพเจ้าได้นำคำอวยพรและความปรารถนาดีของพวกท่านมามอบให้แก่ประชาชนอเมริกัน ซึ่งต่างมีความพอใจที่ได้รับทราบเช่นนั้น และได้ขอให้ช่วยนำคำอำนวยพรและความปรารถนาดีของประชาชนอเมริกันมาตอบสนองให้พวกท่านโดยทั่วกัน

ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสนี้แจ้งให้ท่านทั้งหลายทราบโดยทั่วกัน และเชื่อว่าท่านทั้งหลายคงจะมีความพอใจและยินดีที่ได้ทราบเช่นนั้น

ในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ศกนี้ เราได้ออกเดินทางจากนครลอสเอนเจลิสโดยทางเครื่องบินและไปถึงนครเนิวาในวันที่ ๑๕ เดือนเดียวกัน ขณะนี้เรากำลังพักอยู่โดยปลอดภัยที่คฤหาสน์ฟลอนซาลิย์ ในตำบล ปู๊ตซ์ แชยร์ ใกล้ๆกับเมืองโลซานน์ แม้ว่าระยะทางอันไกลจะได้แยกพวกท่านและข้าพเจ้าก็ตาม ถึงกระนั้นเราก็มีความระลึกถึงพวกท่านทุกคนเสมอ เราหวังว่าพวกท่านทุกคนคงมีความสุขสบายดีโดยทั่วกัน

ข้าพเจ้าขอจบคำปราศรัยนี้ด้วยการขอให้พวกท่านระลึกเสมอว่า ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอย่างที่สุด ที่จะได้เห็นพวกท่านทุกคนปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและอันตรายต่าง ๆ โดยทั่วกัน

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๑๕ ก.ค. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนทวีปยุโรป

—:o:—

การเสด็จพระราชดำเนินประทับในสวิตเซอร์แลนด์

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ได้เสด็จ ฯ ถึงสนามบินกรุงเจนีวา ณ ที่นั้นมีนายริชาร์ดอามัน หัวหน้ากองพิธีการทูตสมาพันธ์สวิสส์, นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ, นายจิตติ สุจริตกุล เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของประเทศสวิตเซอร์แลนด์พร้อมด้วยคนไทยที่อยู่ในสวิตเซอร์แลนด์ไปคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายการต้อนรับอย่างพร้อมเพรียง

และ ณ ที่ประทับ ซึ่งเป็นคฤหาสน์ของพ่อค้าเนื้อผู้มั่งคั่งจัดถวายนั้น มี ประธานาธิบดีกาเบริย เดสแพลน แห่งสมาพันธ์สวิสส์ นายหลุยส์ กิซาน รัฐมนตรีว่าการทบวงทหารบก และนายเอมสราคาริส ผู้เคยถวายพระอักษรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อยังทรงพระเยาว์ติดต่อกันมาถึง ๑๕ ปี ได้คอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ก่อนแล้ว

ในโอกาสที่มีแขกผู้มีเกียรติไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ที่ประทับ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดงานต้อนรับแขกเหล่านั้น

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษเป็นทางราชการ ในฐานะที่ทรงเป็นแขกของพระนางเจ้า ฯ เอลิซาเบธที่ ๒ และทรงเป็นแขกของรัฐบาลอังกฤษ

ในวันที่เสด็จถึง คือ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม เจ้าหญิงอเล็กซานดราแห่งเค้นท์ ได้เสด็จไปรอรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ณ สนามบิน **Gatwick** พร้อมทั้งเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอังกฤษ ส่วนพระบรมราชินีนาถแห่งอังกฤษ พร้อมทั้งดยุคแห่งเอดินเบอเรอ และพระยรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนคณะรัฐมนตรีอังกฤษ รอรับเสด็จ ณ สถานีวิคตอเรีย

เมื่อรถไฟพระที่นั่งถึงสถานีรถไฟวิคตอเรียแล้ว พระนางเจ้า ฯ เอลิซาเบธได้นำเสด็จพระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ พระนางเจ้า ฯ พระบรม ราชินีนาถประทับรถม้าพระที่นั่งซึ่งจัดขบวนเป็นของรัฐ ฯ เสด็จพระราชดำเนินสู่พระราชวังบัคกิงแฮม

ระหว่างประทับอยู่ในอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพระราชชนนีของพระบรมราชินีนาถอังกฤษ ณ พระราชวังแคลเรนซ์, ทรงเป็นแขกของคณะเทศมนตรีนครลอนดอน, ของดัชเชสแห่งเค้นท์ และของรัฐบาลอังกฤษ, ได้เสด็จ ฯ เยี่ยมเมืองเคมบริดจ์ เพื่อทอดพระเนตรสถาบันการศึกษาชั้นเอก ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ฮอทรินิตีและฮอคิงส์ และได้ทอดพระเนตร **Royal Academy of Art**

ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นักเรียนและข้าราชการไทยในอังกฤษจำนวน ๖๐๐ คนเศษ ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า “.....คนไทยทุกคนที่อยู่ต่างประเทศ เสมือนเอกอัครราชทูตของประเทศไทย ใครปฏิบัติดี ใคร

เรียนดิ แสดงว่าตนสนใจในกิจการของตน แสดงถึงความดีของคนไทย ใครปฏิบัติไม่ดี ต่างประเทศก็ติความว่าคนไทยไม่ดี ความไม่ดี เห็นได้ชัดกว่าความดี ก็ต้องเว้น.....”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงลอนดอน ไปยังประเทศสวิสส์ ในวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๐๓ มีผู้ไปส่งเสด็จที่ท่าอากาศยานลอนดอนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ไทยหลายพระองค์ ซึ่งประทับอยู่ในกรุงลอนดอน สำหรับฝ่ายอังกฤษ มิเอิร์ล ออฟ เวลส์-อิงแลนด์ ไปส่งเสด็จฯ ในพระปรมาภิไธยพระบรมราชินีนาถอังกฤษ

ต่อมาพระราชวังบัคกิงแฮม ออกประกาศข้อความในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีต่อกันระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถกับสมเด็จพระนางเจ้าเอลิซาเบธ แห่งอังกฤษ ในวาระเสร็จสิ้นการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประเทศอังกฤษ

พระราชหัตถเลขาจากพระมหากษัตริย์ไทย มีข้อความว่า :

“พระราชินีและหม่อมฉันมิสามารถจะจากประเทศอังกฤษไปได้ โดยมิได้แสดงความรู้สึกซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณ และความชื่นชมยินดีที่มีต่อฝ่าพระบาท ความเป็นมิตรที่ฝ่าพระบาทและดยุคแห่งเอดินเบอเรอตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ และพสกนิกรชาวอังกฤษได้ทรงแสดงออกและแสดงออกต่อหม่อมฉันและพระราชินีนั้น เป็นที่ประทับใจยิ่ง และจะคงอยู่ในความทรงจำเสมอมิลืมเลือน ชาวอังกฤษช่างดีเหลือเกิน ทั้งๆ ที่มีฝนและพายุยังออกมาต้อนรับทุกเวลาไม่ว่าในที่ใดๆ ก็ตาม การแสดงออกซึ่งฉันทมิตรเช่นนี้มาจากประชาชนอังกฤษเองโดยพร้อมเพรียงกัน เป็นการตอบสนองความปรารถนาของประชาชนชาวไทย หม่อมฉันตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณอย่างสุดซึ้ง และจะไม่ลืมที่จะแจ้งให้ประชาชนของหม่อมฉันได้ทราบ หม่อมฉันมั่นใจว่าการเดินทางมายังประเทศอังกฤษนั้น จะช่วยให้ประเทศของเราทั้งสองและพระราชวงศ์ทั้งสองมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันยิ่งขึ้น เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

หม่อมฉันขอถวายพระพร ให้ฝ่าพระบาทและคยุคแห่งเอดินเบอเรอ ทรงพระเกษมสำราญทรงประสบความสำเร็จ และทรงครองราชบัลลังก์อังกฤษตลอดชั่วกาลนาน พร้อมกันนี้ขออวยพรให้ชาวอังกฤษทั้งมวลจงประสบความสุขและความเจริญรุ่งเรืองโดยทั่วกัน"

(*พระปรมาภิไธย*) ภูมิพล ร.

สมเด็จพระนางเจ้าเอลิซาเบธ ทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า–

"หม่อมฉันขอขอบพระทัยฝ่าพระบาทด้วยใจจริง สำหรับลายพระหัตถ์ซึ่งฝ่าพระบาทมีไปยังหม่อมฉันในวาระที่เสด็จพระราชดำเนินออกจากประเทศอังกฤษ และขอขอบพระทัยในพระพรของฝ่าพระบาทที่มีต่อเจ้าชายฟิลลิปและหม่อมฉันตลอดจนประชาชนของหม่อมฉัน

หม่อมฉันรู้สึกปลาบปลื้มที่ฝ่าพระบาททรงได้รับความสำราญระหว่างประทับอยู่ในกรุงลอนดอน ฝ่าพระบาทและพระราชินีเป็นพระราชอาคันตุกะที่หม่อมฉันยินดีต้อนรับอย่างยิ่ง การต้อนรับที่ฝ่าพระบาททรงได้รับจากประชาชนอังกฤษจะทำให้ฝ่าพระบาททรงมั่นพระทัยในความนิยมชมชื่นที่ชาวอังกฤษมีต่อฝ่าพระบาท และต่อประเทศไทย มิตรภาพซึ่งมีมานานระหว่างประเทศทั้งสองของเราจะกระชับยิ่งขึ้น โดยการที่ฝ่าพระบาทเสด็จพระราชดำเนินไปอังกฤษในครั้งนี้."

(*พระปรมาภิไธย*) เอลิซาเบธ

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษ

ประชาชนชาวไทย

เราได้เดินทางออกจากประเทศอังกฤษเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม แล้ว และจะไปเยือนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม

การเยือนประเทศอังกฤษครั้งนี้ ประสบผลเป็นที่พึงพอใจยิ่ง สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธ ดยุคแห่งเอดินเบอเรอ และสมาชิกพระราชวงศ์พระองค์อื่น ๆ ตลอดจนรัฐบาลอังกฤษ ได้ให้การต้อนรับเราด้วยความกรุณาและเปี่ยมด้วยไมตรีจิตอย่างดีที่สุด ประชาชนชาวอังกฤษช่างดีเหลือเกิน ทั้ง ๆ ที่ฝนตกและมีพายุ ได้พากันมาชุมนุมอย่างคับคั่งไม่ว่าเวลาใด เพื่อแสดงความยินดีและต้อนรับเราทุกหนทุกแห่งที่เราผ่านไป

เรารู้สึกว่า การไปเยือนประเทศอังกฤษครั้งนี้ ทำให้พระราชวงศ์ทั้งสองมีความใกล้ชิดสนิทสนมยิ่งขึ้นเป็นอันมาก และทำให้ประชาชนอังกฤษในปัจจุบันนี้รู้จักและมีความสนใจในประเทศเรามากขึ้น ด้วยเหตุนี้ การเยือนประเทศอังกฤษจึงประสบผลสำเร็จเป็นอันมาก บรรดาคนไทยจากแหล่งต่าง ๆ ทั่วประเทศอังกฤษได้พากันมาต้อนรับเราเป็นจำนวนมาก

พระราชินีและข้าพเจ้า รวมทั้งลูก ๆ สบายดี จิตใจของเรายังคงแนบแน่นอยู่กับท่านทั้งหลายเสมอ และเราหวังว่าท่านทั้งหลายก็อยู่ด้วยความสุขสบายดีด้วย.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๓๐ ก.ค. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

สมเด็จ พระนางเจ้า เอลิซาเบธ ที่ ๒ แห่งอังกฤษ และเจ้าชายฟิลลิปพระสวามี กำลัง รับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ณ สถานีรถไฟวิคตอเรีย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ แห่งอังกฤษ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับ รถ ม้าพระ ที่นั่ง คัน เดียว กัน เสด็จ ฯไปยังพระราชวังบัคกิงแฮม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยเจ้าหญิงอเล็กซานดรา แห่งเค้นท์ เสด็จ ฯ ยังกิลล์ฮอลล์ (ซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจการสำคัญ ๆ ของกรุงลอนดอนมาแล้วกว่า ๕๐๐ ปี และบัดนี้เป็นที่ตั้งการปกครองของมหานครลอนดอน) เพื่อเสวยพระกระยาหารกลางวัน ที่ เซอร์ เอ็ดมันต์ สต๊อคเดล นายก เทศมนตรี แห่งนครลอนดอน และคณะเป็นผู้จัดถวาย

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถประทับระหว่างประธานาธิบดีลิบเกและภรรยา วันเสด็จทอดพระเนตร
อุปรากรเรื่อง Lohengrin ณ เมืองบายรอยต์

เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรศาลาไทย ที่พระพุทธเจ้าหลวงโปรดให้สร้างไว้ ณ เมืองบาดแฮมเบอร์ก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสเป็นภาษาเยอรมัน เป็นที่ชื่นชมแก่ชาวเยอรมันที่อยู่ณที่นั้นเป็นอย่างยิ่ง

การเสด็จพระราชดำเนินเยือน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

วันที่ ๖ กรกฎาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จ ฯ เยือนประเทศเยอรมันตะวันตกเป็นทางการ โดยขบวนรถไฟพิเศษซึ่งทางราชการเยอรมันจัดถวายจากประเทศสวิสส์ถึงกรุงบอนน์ อันเป็นนครหลวงชั่วคราวของ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เวลา ๑๐.๓๕ น. ณ สถานีรถไฟนั้น ประธานาธิบดี ลึบเกและภรรยา, ดร. อาเดนาวร์ นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากได้ไปรับเสด็จ ฯ

ตอนบ่ายวันเดียวกันนั้น หลังจากได้เสวยพระกระยาหารกลางวัน ณ ทำเนียบประธานาธิบดี แล้วได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมศาลาเทศบาลเมืองบอนน์ จากนั้นเสด็จ ฯ ยังศาลาเทศบาลเมือง บาด โกเดสแบร์ก (Bad Godesberg) แล้วเสด็จ ฯ ยังบ้านพักเอกอัครราชทูตไทยเพื่อให้คนไทยในเยอรมันได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ แต่พระองค์เดียวในตอนเช้าโดยรถไฟพระที่นั่งถึงเมืองโบฮุม เพื่อทอดพระเนตรกิจการของบริษัทอุตสาหกรรมเหล็กกล้าแห่งเมือง โบฮุม (Bochum) อันเป็นบริษัทใหญ่อยู่ในกลุ่มบริษัทกรุปป์ (Krupp) จากนั้นเสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังเมืองเอสเซน (Essen) ซึ่งห่างจากเมืองโบฮุม ๓๓ กม. ในระหว่างทาง สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จ ฯ โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง พร้อมด้วยมาดามลึบเก มาสมทบขบวนหลวง เสด็จ ฯ ไปยังวิลลาฮือเกล อันเป็นคฤหาสน์ของ นายอัลฟริด กรุปป์ ณ เมืองเอสเซน

วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรกิจการผลิตกล้องถ่ายรูปไลก้า ของบริษัท เอิรนสต์ ไลตซ์ (Ernst Leitz Company) ตอนกลางวันเสด็จ ฯ ยังเมือง บาด แฮมเบอร์ก (Bad Hamburg) พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี-

นาถ เพื่อทอดพระเนตรศาลาไทยซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้สร้างไว้ ต่อมาชำรุดทรุดโทรมลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงอุทิศพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บูรณะขึ้นให้คงดีดังเดิม และรัฐบาลได้ช่วยออกเงินซ่อมแซมกำแพงแก้วรอบศาลานั้น

วันที่ ๒๙ กรกฎาคม เสด็จฯ ยังเมืองแฮมเบอร์ก (Hamburg) โดยทางรถไฟ และประทับ ณ โรงแรมอัตลันติค เมือง แฮมเบอร์ก เป็น เมือง ใหญ่มี พลเมืองหนาแน่น และเป็นเมืองอิสระปกครองตนเองมาแต่โบราณ เทศบาลเมืองแฮมเบอร์กจึงมีฐานะเช่นเดียวกับรัฐบาลแห่งรัฐต่างๆในเยอรมัน คณะเทศบาลแฮมเบอร์กได้รับเสด็จฯ อย่างสมพระเกียรติยิ่ง

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม เสด็จฯ จากเมือง แฮมเบอร์ก ไปยังเมือง นูเรมเบอร์ก (Nuremberg) ในรัฐบาวาเรีย (Bavaria) โดยทางรถไฟ เมื่อเสด็จถึงสถานีรถไฟนั้นนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาลบาวาเรีย พร้อมด้วยนายกเทศมนตรีและคณะรัฐบาลเมืองนูเรมเบอร์ก และประชาชนหลายหมื่นคนมาคอยรับเสด็จฯ ในวันเดียวกันนั้นประธานาธิบดีเยอรมันและภรรยาได้เดินทางมายังเมืองนูเรมเบอร์กเพื่อร่วมในงานรับเสด็จอีกด้วย

วันที่ ๒ สิงหาคม เวลาเช้า เสด็จฯ เยี่ยมสหกรณ์ผู้ซื้อเครื่องเล่นของเด็ก (Association of Buyer's Cooperatives of German Toys) เวลากลางวันเสด็จเยี่ยมโรงงานวิทยุกรุนดิก ในเวลาเย็นได้เสด็จฯ พร้อมด้วยประธานาธิบดีและภรรยาตลอดจนข้าราชบริพารโดยขบวนรถยนต์ไปยังเมืองบารอยท์ (Bayreuth) เพื่อทอดพระเนตรมหาอุปรากรเรื่อง Lohengrin แต่งโดย นายริชาร์ด วากเนอร์ นักแต่งเพลงผู้มีชื่อเสียงของเยอรมัน

วันที่ ๒ สิงหาคม เสด็จฯ จากนูเรมเบอร์กเวลาเช้าโดยรถไฟพระที่นั่ง เพื่อเสด็จกลับยังประเทศสวิสส์ ระหว่างทางขบวนรถไฟพระที่นั่งจอดที่สถานีซินเดลฟิงเกล (Sindelfingren) เพื่อเสด็จฯ ลงทอดพระเนตรโรงงานผลิตรถยนต์ของ บริษัท เดมเลอร์-เบ็นซ์ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินต่อไปโดยรถไฟจนถึงสถานีรถไฟซิงเกน (Singen) อัน

เป็นสถานีพรมแดนระหว่างประเทศเยอรมันกับสวิตเซอร์แลนด์ ณ ที่นั้นนายกรัฐมนตรีแห่งรัฐวูรเตมเบอร์ก (**Wurtemberg**) ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จ ฯ

เมื่อรถไฟพระที่นั่งเคลื่อนที่ออกแล่นไปสู่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้น ข้าราชการฝ่ายเยอรมันที่ตามมาส่งเสด็จ ฯ ถึงชายแดน และบรรดาประชาชนที่ยืนอยู่ตามชานชาลา ต่างพากันร่วมร้องเพลงลาส่งเสด็จด้วยความอาลัยเป็นอย่างยิ่ง.

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ประชาชนชาวไทย

พระราชินีและข้าพเจ้าได้เดินทางกลับจากประเทศเยอรมนีแล้ว เมื่อตอนเช้าของวันที่ ๓ สิงหาคม

การไปเยือนครั้งนี้ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจยิ่ง ประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและมาดามลือเกได้กรุณาและเอาใจใส่เป็นพิเศษ ส่วนนายกรัฐมนตรีเองแม้จะมีราชการอื่นอยู่มาก แต่ก็ได้สละเวลาส่วนใหญ่มาอยู่กับพระราชินีและข้าพเจ้า ทั้งทางรัฐบาลก็ได้อำนวยความสะดวกโดยทุกประการด้วย ประชาชนช่างดีเหลือเกิน มาชุมนุมคอยต้อนรับกันอย่างคับคั่งในทุกหนทุกแห่งที่พระราชินีและข้าพเจ้าเดินทางไป รอยยิ้มบนใบหน้าของเขาเหล่านั้น ฉายให้เห็นถึงความพอใจต้อนรับและความเป็นมิตร

ในฐานะสมเด็จองค์สภานายิกาแห่งสภากาชาดไทย พระราชินีได้รับเครื่องเอ็กซ์เรย์เคลื่อนที่จากนายกรัฐมนตรี จักรเย็บผ้าพ้าฟ์จากกองสุลกิตติมศักดิ์ไทย ณ เมืองฟรังฟุร์ท และรถพยาบาลจากบริษัท เดมเลอร์-เบ็นซ์ ของบริจาคทั้งสามสิ่งนี้ สำหรับมอบให้แก่สภากาชาดไทย นอกจากนั้นบริษัทกรุปป์ยังได้เสนอให้ทุนการศึกษา ๒ ทุนแก่

ข้าพเจ้าสำหรับส่งนักเรียนไทยไปศึกษาในเยอรมนี มีกำหนดเวลา ๑ ปี โดยจะออกค่าเดินทางให้ด้วย บริษัท ซีเมนส์ เสนอให้ทุนการศึกษาอีก ๑ ทุนในลักษณะเช่นเดียวกัน และบริษัทเคมเลอร์-เบ็นซ์ เสนอจะฝึกฝนความรู้ทางเทคนิคแก่นักเรียนไทย ๒ คน ในโรงงานของเขา

การบริจาคและให้ทุนการศึกษาเหล่านี้ ก็เนื่องมาจากในโอกาสการไปเยือนประเทศเยอรมนีของพระราชินีและข้าพเจ้า การไปเยือนครั้งนี้ทำให้ประเทศทั้งสองต่างรู้จักและเพิ่มพูนความสนใจซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น และเป็นนิมิตรอันดีสำหรับความสัมพันธ์ในอนาคต

จิตใจของพระราชินีและข้าพเจ้ายังคงแนบแน่นอยู่กับท่านทั้งหลายเสมอและขอให้ท่านทั้งหลายจงมีความสุขและความสำเร็จทุกประการ.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๖ ส.ค. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศโปรตุเกส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศโปรตุเกสเป็นทางการตั้งแต่วันที่ ๒๒ ถึงวันที่ ๒๕ สิงหาคม และได้ทรงกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยและประเทศโปรตุเกสอันได้มีต่อกันมาถึงห้าร้อยปีนั้นให้มั่นคงยิ่งขึ้นเป็นอย่างดียิ่ง รัฐบาลโปรตุเกสได้รับเสด็จฯ สมพระเกียรติยศทุกประการ และทั้งรัฐบาลและประชาชนชาวโปรตุเกสได้มีความชื่นชมโสมนัสในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้เป็นอย่างสูง

เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ โดย เครื่องบิน พระที่นั่ง ถึงสนามบิน ปอรเตลา (**Portela**) กรุงลิสบอนเวลา ๑๒ นาฬิกาตรง โดยมีเครื่องบินขับไล่ของกองทัพอากาศโปรตุเกส บินเป็นกระบวนรับเสด็จเข้ามาจากชายแดนประเทศโปรตุเกส ณ สนามบินนั้นประธานาธิบดีประเทศ โปรตุเกส พณฯ โรดริเกซ โทมัส (**H.B. Rodrigues Thomas**) และภรรยา พณฯ ซาลาซาร์ (**Salazar**) พร้อมด้วย คณะรัฐบาล และ ข้าราชการ ชั้นผู้ใหญ่ แต่งกายเต็มยศไปรับเสด็จฯ โดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อเสด็จถึงแล้ว พลตรี อำนวย ไชยโรจน์ เอกอัครราชทูตไทยประจำปารีส ผู้ซึ่งเป็นอัครราชทูตไทยประจำกรุงลิสบอนด้วย ได้ขึ้นเผ้าทูลละอองธุลีพระบาทบนเครื่องบินพระที่นั่ง ต่อจากนั้นเสด็จฯ ลงจากเครื่องบินพระที่นั่ง อธิบดีกรมพิธีการ กระทรวงการต่างประเทศ แห่ง ประเทศโปรตุเกส เบิกประธานาธิบดี และภรรยาเข้าเผ้า แล้วประธานาธิบดี จึงได้เบิกนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและข้าราชการผู้ใหญ่เข้าเผ้าฯ จนทุกคน ครั้นแล้วประธานาธิบดีเชิญเสด็จฯ ขึ้นสู่ประรำ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงประจำชาติโปรตุเกส ทรงรับคำนับแถวทหารกองเกียรติยศ อันมีทั้งทหารราบและทหารม้า เสร็จแล้วจึงเสด็จฯ ขึ้นรถยนต์พระที่นั่ง มีทหารม้าแต่งตัวเต็มยศแห่เป็นกระบวนเสด็จไปจนถึงพระราชวัง เคลูซ (**Queluz Palace**) ซึ่งทางราชการโปรตุเกสจัดถวายเป็นที่ประทับ

พระราชวังเคลูซเป็นพระราชวังฤดูร้อน สร้างขึ้นเมื่อสองร้อยปีมาแล้ว ครั้งโปรตุเกศยังมีพระมหากษัตริย์ปกครองประเทศ เป็นพระราชวังที่สวยงามมากแห่งหนึ่ง ประกอบด้วยราชอุทยานอันงดงาม เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถเข้าประทับในพระราชวังนั้นแล้ว ทางราชการโปรตุเกศได้จัดให้มีทุกอย่างพร้อมมูล เพื่อทรงพระสำราญและเพื่อความสะดวกของข้าราชบริพาร มีเจ้าหน้าที่ต่างๆ เช่นเดียวกับเมื่อพระมหากษัตริย์ประทับอยู่

ในตอนบ่ายทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมประธานาธิบดีโปรตุเกศ ณ ทำเนียบ ในโอกาสนี้ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามาธิบดีแด่ประธานาธิบดี และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าฝ่ายในแก่ภรรยาประธานาธิบดี ครั้นแล้วประธานาธิบดีได้ทูล เกล้าฯ ถวาย เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์สูงสุด เรียกว่า “**Prois Ordres**” แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้จะถวายแก่ประมุขของประเทศซึ่งเป็นพระมหา กษัตริย์ เท่านั้น ส่วนสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถ นั้น ประธานาธิบดีโปรตุเกศได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “**Saint Jacques**” ชั้นสูงสุด ได้มีพระราชปฏิสันถาร กับ ประธานาธิบดี และ ภรรยาด้วยสันถวไมตรี เป็นเวลานาน พอสมควร จึงได้เสด็จกลับที่ประทับ

เวลา ๒๑.๐๐ น. ประธานาธิบดีและภรรยาได้ถวายพระกระยาหารค่ำเป็นงานเต็มยศใหญ่ ณ พระราชวัง อาจูดา (**Ajuda Palace**) มีนายกรัฐมนตรีซาลาซาร์ และคณะรัฐมนตรี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของโปรตุเกศ และผู้มีเกียรติมาร่วมรับประทานอาหารเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นได้มีการสโมสรสันนิบาต ณ ที่เดียวกัน มีผู้มีเกียรติรับเชิญมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอีกประมาณ ๖๐๐ คน ในคืนนี้ได้มีพระราชดำรัสถึงสัมพันธภาพระหว่างไทยกับโปรตุเกศ เป็นที่จับใจผู้ได้ฟังอย่างยิ่ง

วันที่ ๒๓ สิงหาคม เวลา ๑๐.๓๐ น. ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ทอดพระเนตรกิจการทหารเรือ ณ กองทัพเรือโปรตุเกศ ทางการทหารได้รับเสด็จฯ อย่างสมพระเกียรติ ได้ทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และโรงเรียนนายเรือ เสร็จแล้วกองทัพเรือได้ถวายพระกระยาหารกลางวัน ได้พระราชทานของขวัญที่ระลึกแก่รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงทหารเรือและผู้บัญชาการทัพเรือ ซึ่งทางกองทัพเรือโปรตุเกศได้แสดงความชื่นชมโสมนัส รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้เสด็จไปเยี่ยมเป็นอย่างยิ่ง

ในตอนบ่ายวันเดียวกันนั้น ได้เสด็จฯ ออกรับคณะทูตานุทูตต่างประเทศซึ่งประจำอยู่ ณ กรุงลิสบอน เวลา ๒๑.๐๐ น. ได้เสด็จฯ เสวยพระกระยาหารค่ำ ซึ่งทางเทศบาลกรุงลิสบอนจัดถวาย ณ สวนสาธารณะอันสวยงามชื่อเอสตูฟา ฟริอา (**Estufa Fria**) นายกเทศมนตรี คณะเทศมนตรี และสมาชิกเทศบาลพร้อมด้วยแขกผู้มีเกียรติ และประชาชนจำนวนมากได้คอยรับเสด็จ และได้พากันปรบมือโห่ร้องถวายพระพรเมื่อเสด็จฯ ถึง หลังพระกระยาหารได้มีการแสดงพื้นรำและเพลงพื้นเมืองถวายทอดพระเนตร เสร็จแล้วจึงเสด็จกลับเวลา ๒๓.๐๐ น. เศษ ประชาชนก็ยังคอยเฝ้าส่งเสด็จอย่างล้นหลาม

วันที่ ๒๔ สิงหาคม เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ยังสถาบันการโยธาเทศบาล เพื่อทอดพระเนตรกิจการของสถาบันอันมีชื่อเสียงนี้ ขณะเดียวกันสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ยังโรงพยาบาลโพ้นทะเล ได้ทอดพระเนตรกิจการของโรงพยาบาล และได้พระราชทานเงินบำรุงโรงพยาบาลเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ เหรียญโปรตุเกศ ในตอนบ่ายได้เสด็จฯ โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง ทรงชมเมืองลิสบอนแล้วเสด็จฯ ยังพิพิธภัณฑ์ราชรถของโปรตุเกศ อันเป็นที่เก็บราชรถสมัยโบราณ แล้วเสด็จกลับที่ประทับ ในตอนเย็นวันนั้น นายกรัฐมนตรีซาลาซาร์ ได้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ที่ประทับ โปรดเกล้าฯ ให้นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเข้าร่วมด้วย นายกรัฐมนตรีได้เฝ้าฯ อยู่เป็นเวลานานพอสมควร จึงได้กราบถวายบังคมลากลับ

เวลา ๒๓.๐๐ น. ได้พระราชทานอาหารค่ำแก่ประธานาธิบดี และภรรยา ณ ที่ประทับ ซึ่งทางเอกอัครราชทูตไทยได้ตกแต่งอย่างสวยงาม มีนายกรัฐมนตรี คณะรัฐบาล และผู้มีเกียรติมาร่วมรับประทานอาหารร้อยคนเศษ หลังจากนั้นได้มีงานสโมสรสันนิบาต มีผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทหลายร้อยคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมีพระราชปฏิสันถารกับผู้ที่มาเฝ้าโดยทั่วไป เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้มาในงานเป็นอย่างยิ่ง

วันที่ ๒๕ สิงหาคม เสด็จฯ กลับจาก โปรตุเกส โดยเครื่องบิน ทางการโปรตุเกสได้จัดพิธีส่งเสด็จฯ เป็นพิธีใหญ่เช่นเดียวกับเมื่อวันเสด็จถึง ประธานาธิบดีและภรรยา นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐบาล พร้อมด้วยข้าราชการผู้ใหญ่ ได้ไปส่งเสด็จฯ พร้อมเพรียงกัน

ในการเสด็จฯ ประเทศโปรตุเกสครั้งนี้ ประชาชนต่างพากันชื่นชมในพระยารมีของทั้งสองพระองค์ และยังเกิดความสนใจและความรู้สึกอันดีในประเทศไทยทั่วกัน หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้ลงข่าวเสด็จพระราชดำเนินเป็นข่าวใหญ่อันดับที่ ๑ ทุกวัน พร้อมด้วยบทความสรรเสริญพระบรมจริยาวัตรของทั้งสองพระองค์มิได้ขาด และมีบทความเกี่ยวกับประเทศไทยลงอยู่ด้วยทุกฉบับ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศของโปรตุเกสได้เขียนบทความเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับโปรตุเกส ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัย ปัจจุบันไปลง หนังสือพิมพ์ มีผู้สนใจอย่างแพร่หลาย ทางวิทยุ ฯ และ ทางโทรทัศน์ก็ได้มีข่าว และสารคดีเกี่ยวกับ ประเทศไทย ทุกวันเป็นการ ส่งเสริม สัมพันธภาพอันดีระหว่างสองประเทศ การเสด็จพระราชดำเนินประเทศโปรตุเกสครั้งนี้เป็นผลดีต่อประเทศไทย และประชาชนชาวไทย สมดั่งพระราชประสงค์ทุกประการ.

(จากรายงานของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐ ฯ และยุโรป)

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศโปรตุเกส

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระราชินีได้กลับจาก ประเทศโปรตุเกสแล้ว เมื่อวันที่ ๒๖ เดือนนี้ (ส.ค. ๐๓) โดยสวัสดิภาพ ประชาชนชาวโปรตุเกสได้ต้อนรับข้าพเจ้าและ

สมเด็จพระราชินีด้วยฉันทไมตรีอันดียิ่ง ข้าราชการของรัฐบาลได้ให้ความสะดวกไม่ว่าเป็นการสิ่งใดเป็นการสอดคล้องต้องกันกับสัมพันธไมตรี อันเป็นประเพณีมาแล้ว ๕๐๐ ปี ระหว่างประเทศทั้งสอง

การเยือนของข้าพเจ้า และสมเด็จพระราชินี ได้เรียกร้องให้เกิดความสนใจ ในประเทศ เป็น อย่างมาก และยังผลให้ประเทศของเรา ทั้งสองเป็นที่รู้จักซึ่งกัน และกันดีขึ้น การเยือนได้กระชับมิตรสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลด้วย

ข้าพเจ้า และ สมเด็จพระราชินี ขอส่ง คำอำนวยพร อันดียิ่งมา ถึงท่าน ทั้งหลาย โดยทั่วกัน.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๓๐ ส.ค. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

พระบาท สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ เยี่ยมกรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นทางราชการ ระหว่างวันที่ ๒๙ สิงหาคม ถึง ๓๑ สิงหาคม ศกนี้

วันที่ ๓๐ สิงหาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรการทหารของสวิตเซอร์แลนด์ และได้ทอดพระเนตรการฝึกทหารและการปฏิบัติของทหารในสนามอย่างกว้างขวาง ในเวลาเดียวกันสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จทอดพระเนตรโรงงานผลิตโอวัลติน และเสด็จเยี่ยมเมืองโมราต์ (**Morat**) ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเบิร์น

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรโรงงานของบริษัทนาฬิกาโอเมกา เสร็จแล้วเสด็จฯ เสวยพระกระยาหารกลางวันริมทะเลสาบ มีการแสดงพื้นเมืองถวายให้ทอดพระเนตร แล้วจึงเสด็จฯ กลับที่ประทับ เวลา ๑๗.๔๐ นาฬิกา เสด็จฯ ขึ้นรถไฟพระที่นั่งเพื่อเสด็จฯ กลับเมืองโลซานน์ ประธานาธิบดี คณะรัฐบาล และประชาชนได้มาส่งเสด็จฯ อย่างคับคั่ง

หนังสือพิมพ์ในสวิสส์ชื่อ เจเนวาราซุย ได้เสนอบทนำเกี่ยวกับ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสวิสส์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า ทั้งสองพระองค์ทรงชนะใจของชาวนครหลวงของสวิสส์อย่างมากมายทีเดียว.

ทั้งสองพระองค์ประทับทอดพระเนตร
การสวนสนามของรัฐนาวีโปรตุเกส

พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จทอดพระเนตร รถม้า พระ ที่ นั่ง ของกษัตริย์โปรตุเกส

ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินในงานถวายพระกระยาหารค่ำ
ที่ประธานาธิบดีสวิสส์และคณะรัฐบาลจัดถวาย ณ โรงแรมเบลวิว

เสด็จทอดพระเนตรโรงงานของบริษัทนาฬิกาโอเมกา ในโอกาสนั้น
บริษัท ฯ ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายนาฬิกาแด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถด้วย

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย
จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์
เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี ได้กลับจากการเดินทางไปเยือนกรุงเบิร์น แล้ว เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม

การไปเยือนคราวนี้ได้รับความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ทำให้เกิดความสนใจกันอย่างกระตือรือร้นไปทั่ว ประชาชน ชาวสวิสส์ได้ให้การ ต้อนรับแก่ข้าพเจ้า และ สมเด็จพระบรมราชินี ด้วยอัธยาศัยไมตรี อันอบอุ่นยิ่ง การไปเยือนคราวนี้ ยังผลให้ประเทศของเราทั้งสองได้รู้จักซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีขอส่งความปรารถนาดียิ่งมายังท่านทั้งหลาย โดยทั่วกัน.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๒ ก.ย. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือน
ประเทศเดนมาร์ก

---

๖ กันยายน ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จโดยเครื่องบินพระที่นั่ง ถึงสนามบินคาสตรุปเวลา ๑๑.๐๐ น. ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก สมเด็จพระราชินีและพระราชวงศ์ พร้อมด้วยนายกรัฐมนตรี, ข้าราชการชั้นสูง, ผู้บัญชาการสูงสุด, ผู้บัญชาการทั้งสามเหล่าทัพ เอกอัครราชทูตเดนมาร์กประจำประเทศไทย และเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโคเปนเฮเกนรวมทั้งภรรยาและข้าราชการในสถานเอกอัครราชทูต ได้เสด็จไปและไปคอยถวายการต้อนรับอยู่ที่นั่นอย่างพร้อมเพรียง

หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรวจแถวและทรงรับการแนะนำผู้มาเฝ้ารับเสด็จโดยทั่วกันจากสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์กแล้ว ก็ได้เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังพระราชวังเฟรนเดนสเบิร์ก ซึ่งทางการเดนมาร์กได้จัดถวายเป็นที่ประทับ

ตอนกลางวัน สมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก และสมเด็จพระราชินี ทรงจัดพระกระยาหารกลางวันถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ณ พระราชวังเป็นการภายใน

ตอนบ่ายได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เบิกคณะทูตานุทูตเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ที่ประทับ

ตอนค่ำ สมเด็จพระเจ้ากรงเดนมาร์กและสมเด็จพระราชินี ได้ทรงจัดงานถวายพระกระยาหารค่ำ เพื่อเป็นพระเกียรติแด่พระราชอาคันตุกะ ณ พระราชวังเฟรน-เดนสเบิร์ก มีพระราชวงศ์และข้าราชการชั้นสูง พร้อมด้วยผู้มีเกียรติไปร่วมเป็นอันมาก

๗ กันยายน ๒๕๐๓ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ยังพระราชวังคริสเตียนที่ ๗ เมื่อ

สมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก และสมเด็จพระราชินีเสด็จมาสมทบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก ได้เสด็จแยกไปยังที่ทำการของบริษัทอิสต์เอเชียติค เพื่อทอดพระเนตรกิจการของบริษัทนั้น และได้เสวยพระกระยาหารกลางวันที่นั่นด้วย

ส่วน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระราชินีแห่งเดนมาร์ก ได้เสด็จไปยังวังของพระเจ้าแอกเซล และประทับเสวยพระกระยาหารกลางวันกับเจ้าหญิงมากาเรธา พระชายาของเจ้าชายแอกเซล

ตอนบ่าย ทั้งสี่พระองค์ได้เสด็จฯ ไปในพิธีรับรอง ณ ศาลาเทศบาลกรุงโคเปนเฮเกน จากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จยังสถานเอกอัครราชทูตไทย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการและนักเรียนไทยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทได้โดยใกล้ชิด

ตอนค่ำ ทั้งสองพระองค์เสด็จปรากฏพระองค์ทางโทรทัศน์ แล้วเสด็จฯ ทอดพระเนตรการแสดงละคร ณ โรงละครแห่งชาติ ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก สมเด็จพระราชินี และเจ้าฟ้าหญิงมกุฎราชกุมารีได้โดยเสด็จด้วย

๘ กันยายน ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมสถานวิจัยพลังงานปรมาณู ที่ตำบลริซือ เมืองไรซอค จากนั้นได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรวิหารรอสกิลด์ ซึ่งได้สร้างเป็นสุสานสำหรับไว้พระศพของอดีตกษัตริย์และพระราชินีแห่งเดนมาร์กมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๑๓

ในตอนบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก เสด็จฯ ทอดพระเนตรฟาร์มทดลองของรัฐฯ ที่เมืองฮิลเลอรูด ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระราชินีแห่งเดนมาร์ก เสด็จฯ เยี่ยมโรงพยาบาล ณ ตำบลกลอสตรุป ชานพระนคร ในวันนั้นโรงพยาบาลแห่งนี้ได้ประดับประดาด้วย "ฟ้ามุ่ย" ดอก กล้วยไม้ที่มีชื่อเสียง ของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องมาจาก คนไทยคนหนึ่งได้ส่งมาจากจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นของขวัญแก่โรงพยาบาลในโอกาสที่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เยี่ยม

ตอนค่ำ พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดเกล้าฯให้จัดพระกระยาหารค่ำเลี้ยงถวายแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก และสมเด็จพระราชินี เพื่อเป็นการตอบแทนบนเรือพระที่นั่งจุฬาลงกรณ์

๙ กันยายน ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ยังพระราชวังเฟรเดนสเบิร์ก เพื่อทรงอำลาสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์กและสมเด็จพระราชินี จากนั้นเสด็จ ฯ ไปยังวังเบิร์นทอปเซอร์ของเจ้าชายแอกเซล ได้เสวยพระกระยาหารกลางวันที่นั่น

ตอนบ่าย ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ ทอดพระเนตร ภายใน กรุงโคเปนเฮเกน โดยมีเจ้าชายแอกเซลกับชายาโดยเสด็จด้วย ครั้นได้เวลาก็เสด็จ ฯ ไปยังสนามบินเพื่อเสด็จ ฯ กลับเมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ต่อไป

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

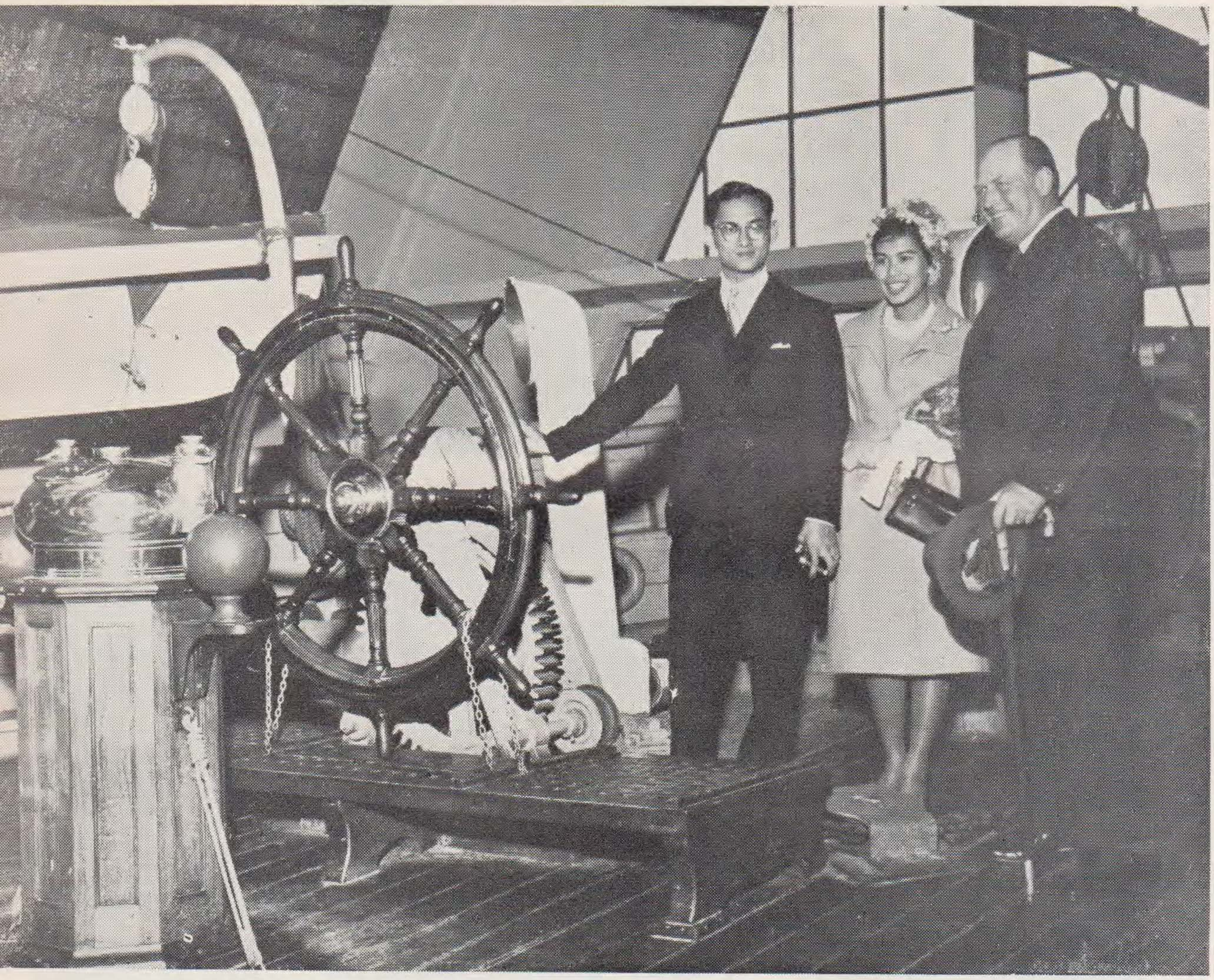
การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเดนมาร์กคราวนี้ พระยาทสมเด็จพระ-เจ้าอยู่หัวได้ถวายช้างศึกทำด้วยไม้มะเกลือ พร้อมด้วยเครื่องประดับแก่พระเจ้าเฟเดอริคกษัตริย์เดนมาร์ก และสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์กและสมเด็จพระราชินี ได้ถวายชุดน้ำชาที่ทำจากโรงงานเครื่องเคลือบดินเผาของราชตระกูลเดนมาร์ก ซึ่งมีชื่อเสียงที่สุดในโลกแด่พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ.

สมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก และพระราชินี รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ วันเสด็จ ฯ ถึงกรุงโคเปนเฮเกน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับสมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก พระบรมราชินี และพระราชธิดาทั้งสามพระองค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ เสด็จทอดพระเนตรเรือแฟรม

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเดนมาร์ก

"ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี ได้กลับถึงเมืองโลซานน์ ประเทศสวิต-เซอร์แลนด์แล้วโดยเรียบร้อย เมื่อวันที่ ๙ กันยายน หลังจากการเยือนเยือนอันน่าพึงพอใจต่อประเทศเดนมาร์ก ประชาชนชาวเดนมาร์กได้แสดงความเป็นมิตรและโอบอ้อมอารีเป็นอย่างมาก และได้ต้อนรับอย่างอุ่นหนาฝาคั่งในทุกแห่งที่ผ่านไป ส่วนข้าราชการก็เอาใจใส่ให้ความต้อนรับ และอำนวยความสะดวกสบายให้แก่ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีเป็นอย่างดียิ่ง สมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์กและสมเด็จพระบรมราชินี ได้พระราชทานความสนพระทัยเป็นส่วนพระองค์ด้วยพระราชอัธยาศัยอันน่ารัก ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณอย่างสุดซึ้ง การเยือนประเทศเดนมาร์กครั้งนี้ก่อให้เกิดความสนใจในหมู่ประชาชนซึ่งจะช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน และกระชับสัมพันธไมตรีอันมีมาแต่ดั้งเดิมระหว่างประชาชาติทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย"

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศนอร์เวย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งจุตแลนเดียถึงท่าเรือกรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๐๓ เวลาประมาณ ๑๐.๓๐ น. ระหว่างทางที่เสด็จ ฯ ผ่านเมืองฮอร์เตน (HORTEN) ห่างจากกรุงออสโลประมาณ ๕๐ กิโลเมตร และบ้อมออสการ์บอร์ก (OSCARSBORG) ได้มีการยิงสลุตถวายพระเกียรติ

เมื่อเรือพระที่นั่งจุตแลนเดียถึงท่าเรือกรุงออสโลแล้ว เจ้าพ้ามกุฎราชกุมาร ฮารัลด์เสด็จไปทรงต้อนรับ ณ เรือพระที่นั่ง แล้วอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินลงประทับเรือเล็กเสด็จขึ้น ณ ท่าศาลาเทศบาลกรุงออสโล ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ และเจ้าพ้าหญิงอสตรด พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา ผู้แทนกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ รวมทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของนอร์เวย์ได้ไปเฝ้ารอรับเสด็จอยู่ ณ ที่นั้น

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินถึงท่าหน้าศาลาเทศบาลกรุงออสโล แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงตรวจแถวกองเกียรติยศ แล้วมีพระราชปฏิสันถารกับผู้ที่ไปต้อนรับ จากนั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จประทับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จ ฯ ไปประทับ ณ พระราชวังกรุงออสโล

ตอนบ่ายของวันที่เสด็จพระราชดำเนินไปถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ผู้รักชาติ ณ บ้อมอเคอร์ชัส (AKERSHUS) แล้วเสด็จทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงออสโล ตอนเย็น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หัวหน้าคณะทูตและภรรยาเข้าเฝ้า ณ พระราชวัง แล้วสมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ถวายพระกระยาหารค่ำ ณ พระราชวัง

วันที่ ๒๐ **กันยายน** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมคอนติกิ (**KON TIGI**) และเสด็จ ฯ ทอดพระเนตร เรือแฟรม (**FRAM**) และเรือไวกิ้ง (**VIKING**) เวลาบ่าย คณะเทศมนตรีนครออสโลถวายพระกระยาหารกลางวัน ณ ศาลาเทศบาลนครออสโล แล้วเสด็จฯ ทอดพระเนตรทะเลสาบซันโดยา เวลาค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์และพระบรมวงศานุวงศ์

วันที่ ๒๑ **กันยายน** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่งจากกรุงออสโลไปเยือนกรุงสต็อคโฮล์ม ประเทศสวีเดนต่อไป

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสวีเดน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงสต็อคโฮล์ม ในตอนเช้าวันที่ ๒๑ กันยายน เมื่อเสร็จพิธีการรับเสด็จเป็นทางราชการแล้ว ได้เสด็จ ฯ สู่พระราชวังที่ประทับ พร้อมด้วยพระเจ้ากรุงสวีเดนและสมเด็จพระราชินีแห่งสวีเดน ในเวลาบ่าย ทรงรับคณะทูตานุทูตต่างประเทศประจำกรุงสต็อคโฮล์ม แล้วเสด็จ ฯ มิลสการ์เดน และทอดพระเนตรศาลาที่ระลึกในพระเจ้ากุสต๊าฟที่ ๓ ในเวลาค่ำวันนั้นทรงร่วมในงานเลี้ยงพระกระยาหารอย่างใหญ่ที่ฝ่ายสวีเดนจัดถวายเป็นพระเกียรติ

วันที่ ๒๒ กันยายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนศูนย์การฝึกนายทหารเรือ ส่วนสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ เยี่ยมสถาบันสำหรับคนจักษุพิการ และโรงพยาบาลเด็ก ในตอนกลางวัน โปรดเกล้า ฯ ให้จัดงานเลี้ยงพระกระยาหารกลางวันบนเรือพระที่นั่งจุตแลนเดีย ถวายแด่สมเด็จพระเจ้ากุสต๊าฟ อดอล์ฟ และสมเด็จพระราชินีแห่งสวีเดน ในตอนบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์สถานและตอนค่ำร่วมเสวยพระกระยาหาร กับ พระราชวงศ์สวีเดนเป็นการภายใน ณ ราชสำนักพระเจ้ากุสต๊าฟที่ ๓ แห่งสวีเดน ซึ่งได้สร้างขึ้นเมื่อศตวรรษที่ ๑๘ และได้ประทับทอดพระเนตรละครในพระราชวังดรอตนิงโฮล์ม ที่สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๗๖๖ ซึ่งเป็นโรงละครแห่งเดียวในราชสำนักสวีเดน โรงละครแห่งนี้ทุกสิ่งได้รับการรักษาให้อยู่ในสภาพเดียวกับเมื่อ ๒๐๐ ปีมาแล้ว

วันที่ ๒๓ กันยายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระราชวังไปประทับที่แกรนด์โฮเตลเป็นแขกของรัฐบาลสวีเดน แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมปราสาทกริปสโฮล์ม ในตอนบ่ายเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรโรงงานเครื่องจักรที่ใช้เกษตรกรรม และโรงงานเครื่องมือต่าง ๆ

วันที่ ๒๔ กันยายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรโรงงานทำเครื่องถ้วยชาม ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยอัพซาลา ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ ๑๖๖๒

เสวยพระกระยาหารกลางวัน ณ ศาลาเทศบาลอัพซาลา ในตอนบ่ายเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ซิกตูนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่ง จากกรุงสต๊อคโฮล์ม กลับประเทศสวิสส์ในวันที่ ๒๕ กันยายน

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย
จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์
เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสวีเดน

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้กลับจากสต๊อคโฮล์มแล้ว เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ศกนี้

การไปเยี่ยมเยือนคราวนี้นับว่าได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดียิ่ง พระเจ้าแผ่นดินและพระบรมราชินี แห่งประเทศสวีเดนได้พระราชทานความสนพระทัยแก่ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีเป็นการส่วนพระองค์ด้วยพระเมตตาปรานีอย่างสูง รัฐบาลและบรรดาข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ก็ได้เอาใจใส่ให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกสบายให้แก่เราทั้งสองเป็นอย่างดียิ่ง ประชาชนชาวสวีเดนได้ให้การต้อนรับเราด้วยอัธยาศัยอันอบอุ่น

การไปเยือนคราวนี้ ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศได้รู้จักซึ่งกันและกันดีขึ้น เร่งเร้าให้เกิดความสนใจใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มการร่วมมือกันยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันจะยังประโยชน์ร่วมกันให้บังเกิดแก่ประเทศทั้งสองต่อไปด้วย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีระลึกถึงท่านอยู่เสมอ และขออวยพรให้ท่านทั้งหลายประสบแต่ความสำเร็จทุกประการ.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๒๔ ก.ย. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอิตาลี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอิตาลีเป็นระยะเวลา ๔ วัน คือตั้งแต่วันที่ ๒๘ กันยายน ถึงวันที่ ๑ ตุลาคม ศกนี้

วันที่ ๒๙ ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมุหราชองครักษ์ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังอนุสาวรีย์ทหารที่เสียชีวิตในระหว่างสงคราม และได้ทรงวางพวงมาลาที่หลุมฝังศพทหารนิรนามของอิตาลี เวลาสาย ๑๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯศูนย์พลังงานปรมาณูของอิตาลี เพื่อทอดพระเนตรกิจการศูนย์พลังงานปรมาณูนั้น ในเวลาเดียวกัน สมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรกิจการของกาชาดอิตาลี

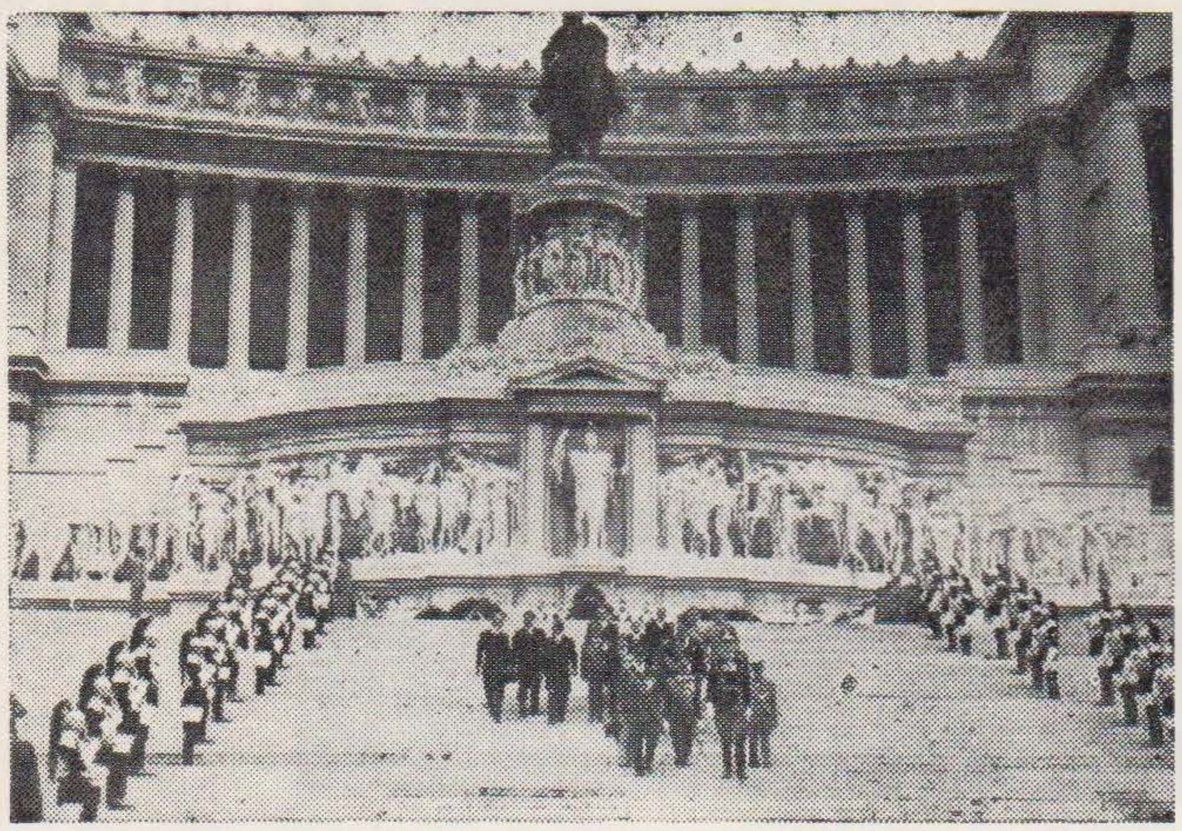
ในตอนบ่ายวันที่ ๒๙ หลังจากเสวยพระกระยาหารกลางวันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ยังสำนักงานใหญ่ขององค์การโลก คืออองค์การอาหารและเกษตรที่ตั้งอยู่ในกรุงโรม ผู้อำนวยการองค์การอาหารและเกษตร ได้อ่านคำกราบบังคมทูลรายงานกิจการต่าง ๆ ขององค์การอาหารและเกษตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสตอบทรงสรรเสริญประโยชน์ ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรได้กระทำให้แก่มวลมนุษยชาติในโลก ในเวลาอันเดียวกันนี้สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงแรมแกรนด์โฮเตล และได้ทอดพระเนตรการแสดงแบบเสื้อสตรีของร้านออกแบบที่ใหญ่โตต่าง ๆ ในกรุงโรม ซึ่งได้จัดถวายเป็นพิเศษ หลังจากนั้น ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จ ฯ ไปยังสถาบันศิลปะวันออกใกล้และตะวันออกไกลของอิตาลี ณ ที่นั้นมีสิ่งที่น่าสนใจ คือได้มีการแสดงภาพเขียนและปั้นของช่างไทยซึ่งมารับการศึกษาอยู่ ณ กรุงโรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมี คุณสวัสดิ์ ตันติสุข ช่างจากกรมศิลปากรของประเทศไทย ผู้ซึ่งได้มาศึกษาอยู่ที่นี่ และได้รับความนิยมจากวงการศิลปในกรุงโรมเป็นอย่างสูง ภาพเขียนของคุณสวัสดิ์ได้แสดงไว้ถึงเต็มหนึ่งห้องใหญ่ นอก

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับ รถม้าพระที่นั่งคันเดียวกับ สมเด็จ พระบรม รา ชิ นี หลุยส์ แห่ง สวี เดน เสด็จ ฯ สู่พระราชวังที่ประทับ

ทั้งสองพระองค์ทรงฉายพระบรม ฉายาลักษณ์ร่วมกับพระเจ้ากรุงสวีเดน พระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์

เสด็จพระราชดำเนินวางพวงมาลา ณ อนุสาวรีย์ทหารนิรนาม กรุงโรม

จากนั้นก็มีภาพปั้นและภาพเขียนของคนไทยอื่น ๆ แสดงไว้รวมด้วยกันทั้งสิ้น เข้าในห้องแสดงถึง ๓ ห้อง รู้สึกว่าพอพระราชหฤทัยมาก

วันที่ ๓๐ ตอนเช้า ๙ น. เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทอดพระเนตรการแสดงของทหารม้าอิตาลีที่เรียกว่า กองทหารคาระบิเนียร์ การแสดงนี้น่าดูเข้าอย่างยิ่ง และเป็นการแสดงที่สวยงาม เริ่มต้นด้วยการแสดงเครื่องแบบของทหารคาระบิเนียร์ตั้งแต่แรกเริ่มตั้งหลายร้อยปีมาแล้ว และได้พัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้มีทหารขี่ม้าออกมาเป็นหมู่ ๆ แต่เครื่องแบบตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยปัจจุบัน และมีคำอธิบายให้ทราบ เสร็จแล้วจึงได้แสดงการขี่ม้าแปรขบวนเข้ากับดนตรีของทหารคาระบิเนียร์ ในการแสดงนี้ได้มีประชาชนชาวโรมไปดูการแสดงและไปเฝ้าชมพระบารมีเป็นจำนวนหมื่น และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จถึง ก็ได้ปรบมือโห่ร้องถวายพระพร และได้ทำอย่างเดียวกันเมื่อตอนเสด็จกลับ

ในตอนบ่ายวันที่ ๓๐ เวลา ๑๗ น. เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ไปในงานรับรองของเทศบาลซึ่งจัดให้มีขึ้นที่กรุงโรม สถานที่จัดนั้นเป็นพิพิธภัณฑ์การแสดงศิลปของกรุงโรมตั้งแต่สมัยโบราณ และก็เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง มีแขกไปร่วมงานนี้เพื่อเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทหลายร้อยคน นายกเทศมนตรีได้กราบบังคมทูลต้อนรับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ และได้กล่าวว่า ชาวกรุงโรมมีความชื่นชมโสมนัสเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเสด็จฯ ในครั้งนี้ เสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสตอบ ได้สรรเสริญ กรุงโรมในฐานะเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม และศิลปของโลก มาตั้งแต่โบราณ แต่ในขณะเดียวกันในปัจจุบันนี้ชาวอิตาลี โดยเฉพาะในกรุงโรมก็เรียกได้ว่ายังเป็นผู้นำอยู่ในทางศิลปวิทยาการต่าง ๆ อยู่ และแม้แต่ในทางวิทยาศาสตร์ปัจจุบันก็ได้ก้าวหน้าออกไปไกล เป็นที่น่าสนใจ เป็นที่น่าสรรเสริญ พระราชดำรัสนี้ได้ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีแก่ผู้ที่ได้ฟังเป็นอย่างยิ่ง

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอิตาลีเป็นทางการนั้นได้สิ้นสุดลงเมื่อเช้าของวันที่ ๑ ตุลาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถ

ทรงอำลาประธานาธิบดีแห่งอิตาลี และภรรยา ได้เสด็จจากพระราชวังพีรินาลไปยังที่ทำเนียบของรัฐบาลชื่อ เวลล่ามาดาม่า จากที่นั้นได้เสด็จเข้าสู่สำนักวาติกัน เพื่อทรงเยี่ยมพระสันตปาปาเป็นทางสันถวไมตรี การเสด็จวาติกันครั้งนี้ท่านผู้อ่านก็คงทราบว่าไม่เกี่ยวกับการศาสนา แต่เป็นการเยี่ยมระหว่างประมุขของประเทศตามปกติ เมื่อเสด็จมาถึงโรมซึ่งใกล้สำนักวาติกันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถก็เสด็จไปเยี่ยมสันตปาปาเพื่อสันถวไมตรี ทางสำนักวาติกันได้รับเสด็จ อย่างสมพระเกียรติทุกประการ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จกลับจากสำนักวาติกันแล้วในตอนกลางวัน คณะทูตซึ่งมาประจำอยู่ที่กรุงโรมจากประเทศต่าง ๆ ในอาเซีย เป็นต้นว่า อินเดีย อินโดเนเซีย และประเทศอื่น ๆ ที่มาจากอาเซีย ได้เชิญเสด็จ ฯ เสวยพระกระยาหารกลางวัน ณ สโมสรแคชเชียด นับว่าเป็นการร่วมมือกันระหว่างคณะทูตอย่างแข็งขัน เพื่อแสดงความชื่นชมยินดีในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จมาในครั้งนี้ หลังจากเสวยพระกระยาหารกลางวันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโรม เพื่อคนไทยที่อยู่ในกรุงโรมได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิด เป็นที่ชื่นชมยินดีแก่คนไทยที่อยู่ในกรุงโรมนี้เป็นอย่างยิ่ง และเวลา ๑๗ น. เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ ฯ พระบรมราชินีนาถก็เสด็จพระราชดำเนินจากประเทศอิตาลีโดยเครื่องบินเป็นราชพาหนะ เสด็จกลับสู่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อเริ่มการเสด็จพระราชดำเนินมายังประเทศเบลเยี่ยมต่อไป

ถึงแม้ว่าประเทศอิตาลีและประเทศไทย จะได้มีสัมพันธไมตรีต่อกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วก็ตาม การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ก่อให้เกิดความพอใจอย่างใหญ่หลวงในบรรดาประชาชนชาวอิตาลี และทำให้เกิดความรู้สึกอันดีอย่างหาประมาณมิได้ การรับรองทางด้านประชาชนได้เป็นไปอย่างใหญ่โต รู้สึกว่าประชาชนส่วนมาก ได้มาเฝ้าชมพระบารมีกันทุกแห่งที่เสด็จฯ และเมื่อปรากฏพระองค์ให้เห็นก็ปรบมือโห่ร้องถวายพระพรด้วยความชื่นชมยินดีทั่วกัน และยิ่งมาอยู่หลายวันเข้า จำนวนประชาชนที่มาคอยเฝ้าชมพระบารมีก็มากยิ่งขึ้นทุกวันจนเป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด ทางด้านหนังสือพิมพ์

วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ได้ออกข่าวโดยพร้อมเพรียงกัน และได้ออกข่าวเป็นอย่างดี เฉพาะหนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ ในกรุงโรมได้เขียนบทความยืดยาวเกี่ยวกับประเทศไทย ทำให้เกิดความสนใจและทำให้ประชาชนชาวอิตาลีรู้จักประเทศไทยดีขึ้นเป็นอย่างยิ่ง

สรุปแล้ว การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอิตาลีครั้งนี้ เป็นผลสำเร็จทุกประการ.

(*จากรายงานของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐฯและยุโรป*)

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐอิตาลี

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี ได้กลับถึงประเทศสวิตเซอร์แลนด์แล้วเมื่อคืนวันที่ ๑ ตุลาคม นี้

การไปเยือนสาธารณรัฐอิตาลีคราวนี้นับว่าได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี ประธานาธิบดี, รัฐบาล ตลอดจนประชาชนได้ให้การต้อนรับข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีด้วยไมตรีอันดียิ่ง จากการกำหนดรับรอง ทำให้ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้ความคิดบางประการเกี่ยวกับศิลปและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของสาธารณรัฐอิตาลี ซึ่งแสดงให้เราเห็นได้ว่า ประชาชนชาวอิตาลีสามารถนำความฉลาดรอบรู้ของอดีตสมัย มาผสมกลมกลืนกับวิทยาการเทคนิคสมัยใหม่ได้เป็นผลสำเร็จ

ความร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของเราทั้งสองในอดีตและปัจจุบัน นับว่าเป็นที่พึงพอใจทั่วไปในสาธารณรัฐอิตาลี การไปเยือนของข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีครั้งนี้ น่าจะยังผลให้เกิดการร่วมมือกันโดยใกล้ชิดและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้ไปเยือนกรุงวาติกันอีกด้วย สมเด็จพระสังฆราชทรงพระกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ในการปฏิบัติหน้าที่ของเรา ณ ที่ใดรู้สึกว่าบางคนออกจะเหน็ดเหนื่อย เพราะต้องมีการเยี่ยมเยือนติดต่อกันไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ถึงกระนั้นก็นับได้ว่ามีความสุขสบายดี และไม่มีเรื่องที่น่าวิตกแต่ประการใด ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีกำลังปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุดเพื่อส่งเสริมเพิ่มพูนประโยชน์ของประเทศชาติ และเพื่อที่จะทำให้ประชากรทั้งมวลของโลก ได้รู้จักคุณธรรมและคุณลักษณะอันแท้จริงของประชาชนชาวไทยโดยทั่วกัน.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๕ ต.ค. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเบลเยี่ยม

๔ ตุลาคม ๒๕๐๓ วันนี้ ๑๐.๓๐ น. เครื่องบินที่กองทัพอากาศเบลเยี่ยม ได้จัดเป็นราชพาหนะสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถถึงสนามบินกรุงบรุกเซลส์ ณ ที่นั้น พระเจ้าโบดวง สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยมได้คอยรับเสด็จอยู่ พร้อมด้วยนายกรัฐมนตรี และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน นอกนั้นยังมีนักเรียน และประชาชนชาวเบลเยี่ยม ตั้งแถวคอยรับเสด็จอยู่อย่างมากมาย เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงจากเครื่องบินพระที่นั่ง แตรวงทหารกองเกียรติยศได้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และยิงสลุตถวายพระเกียรติ ๕๑ นัดตามประเพณีของเบลเยี่ยม หลังจากมีพระราชปฏิสันถารพอสมควรแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม ได้เชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จตรวจแถวทหารกองเกียรติยศและนำข้าราชการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม ได้เสด็จขึ้นขบวนรถไฟพระที่นั่งเข้าสู่กรุงบรุกเซลส์ ครั้นถึงหน้าสถานีได้เสด็จตรวจแถวทหารกองเกียรติยศอีกครั้งหนึ่ง แล้วเสด็จขึ้นรถยนต์พระที่นั่งมีขบวนทหารม้าแต่งเต็มยศแห่นำ และแห่ตามไปยังพระราชวังที่จัดไว้เป็นที่ประทับ ต่อมาอีกครู่หนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จในขบวน อย่างที่เสด็จจากสถานีรถไฟ ไปวางพวงมาลาที่สุสานทหารไม่ปรากฏนามที่เสียชีวิตในสงคราม เมื่อเสด็จกลับถึงที่ประทับแล้ว ก็ทรงต้อนรับข้าราชการเบลเยี่ยมที่ยังไม่ได้เข้าเฝ้าที่สนามบินอีกครั้งหนึ่ง

ตอนเที่ยง เมื่อได้ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์จักริยรมมหาราชวงศ์แด่สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถก็เสวยพระกระยาหารกลางวันเย็นการภายใน ร่วมกับพระเจ้ากรุง-เบลเยี่ยม และดอนน่า ฟาบิโอลา คู่หมั้นของพระองค์

ตอนบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี-นาถ และสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยมได้เสด็จไปในงานรับรอง ซึ่งคณะเทศบาลกรุงบรุกเซลส์ได้จัดให้มีขึ้นที่ศาลาเทศบาลได้มีผู้มีเกียรติมาเผ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นจำนวนมาก หมดจากพิธีรับรองแล้วทั้งสองพระองค์ได้เสด็จออกยังมุขเด็จหน้าศาลาเทศบาลเพื่อทอดพระเนตรการสวนสนามของทหารที่ผ่านจตุรัสหน้าศาลาเทศบาล

เวลา ๑๗.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จออกรับคณะทูตานุทูตประเทศต่าง ๆ

ในค่ำวันนั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม ถวายการเลี้ยงพระกระยาหารค่ำเป็นทางราชการ ณ พระราชวังที่ประทับ มีผู้มาร่วมในงานนี้มากมาย

๕ ตุลาคม ๒๕๐๓ เวลาเช้า เวลา ๐๙.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้า-อยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม เสด็จ ฯ ยังเมืองนามัวร์และเมืองชาร์เลอรัว เพื่อทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ คณะเทศบาลทั้งสองเมืองได้ถวายการต้อนรับสมพระเกียรติทุกประการ

ตอนค่ำ คณะรัฐบาลเบลเยี่ยมได้ถวายพระกระยาหารค่ำแด่พระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ณ ราชพิพิธภัณฑ์กรุงบรุก-เซลส์ในงานนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม และผู้มีเกียรติอื่น ๆ ราว ๑๐๐ คน เสด็จมาและมาร่วมด้วย

๖ ตุลาคม ๒๕๐๓ วันนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม เสด็จประพาสเมืองกังค์และบรูจส์ ได้เสด็จ ฯ กลับถึงที่ประทับเมื่อเวลาใกล้ค่ำ

ค่ำวันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรม-ราชินีนาถ ได้ถวายพระกระยาหารค่ำตอบแทนสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม มีผู้ร่วมรับประทานอาหารจำนวน ๑๐๐ คน

๗ ตุลาคม ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ กลับยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทางราชการเบลเยี่ยมได้จัดพิธีส่งเสด็จอย่างสมพระเกียรติและสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยมได้เสด็จไปส่งที่สนามบินด้วย

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเบลเยี่ยม

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้มาถึง กรุงบรุกเซลส์ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม นี้ โดยเครื่องบินพิเศษที่พระเจ้าโบดวงได้ทรงพระกรุณาจัดให้ พระองค์ท่านพร้อมด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเบลเยี่ยมหลายนาย ได้มาคอยต้อนรับข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีอยู่ที่ท่าอากาศยาน ปืนใหญ่ได้ยิงสลุต ๕๑ นัด เมื่อเราทั้งสามขึ้นรถไฟขบวนพิเศษจากท่าอากาศยาน เพื่อไปยังใจกลางพระนคร ครั้นเมื่อไปถึง ณ ที่นั้น ได้มีเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นมาคอยต้อนรับ หลังจากที่ได้ตรวจแถวเกียรติยศแล้ว เราได้ไปยังพระบรมมหาราชวัง

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีพร้อมด้วยพระเจ้าโบดวง ได้ไปชมเมืองนามิอร์, ชาร์เลอร์รัว, กังค์ และเมืองบรูจส์ ซึ่งในแต่ละเมืองดังกล่าว ประชาชนเป็นจำนวนมากได้มายืนเรียงรายเป็นทิวแถวตามฟากถนนที่เราผ่านไป การต้อนรับของประชาชนเหล่านั้นได้เป็นไปด้วยความกระตือรือร้น และด้วยความเป็นมิตรไมตรีอันดี ประชาชนชาวเบลเยี่ยมโดยธรรมชาติเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียรมาก ความกล้าหาญและ

การตัดสินใจของเขาในสงครามโลกทั้งสองครั้งที่แล้วมา ทำให้เขาได้รับการยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่ง

ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีพักอยู่ในประเทศเบลเยี่ยม พระเจ้าโบดวงได้พระราชทานความสนพระทัยเป็นส่วนพระองค์แก่เราเป็นอย่างดี และความเป็นกันเองของพระองค์ทำให้สะดวกสบายอย่างมาก

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้กลับมายังประเทศสวิตเซอร์แลนด์แล้วเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคมนี้

ขอส่งความปรารถนาดีมายังท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน

ทรงรับรองแขกที่มาในงานพระราชทานเลี้ยงตอบ
แด่พระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ กำลังเสด็จไปยังพระราชวัง
ที่ประทับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานของที่ระลึกแก่ผู้ว่าราชการเมืองบรัสเซลล์แห่งประเทศเบลเยี่ยม

ประธานาธิบดี เดอโกล แห่งฝรั่งเศส นำเสด็จพระราชดำเนินตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ วันเสด็จ ฯ ถึงสนามบินออลี่

พระ บาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ เยี่ยมโรงทหารที่ มี ชื่อเสียงของฝรั่งเศส

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศฝรั่งเศส

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๓ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ถึงสนามบินออลี่ นอกกรุงปารีสนั้น ประธานาธิบดีเดอโกลแห่งฝรั่งเศส นายกรัฐมนตรี คณะรัฐบาล ประธานรัฐสภาและข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนของฝรั่งเศสได้รอรับเสด็จอยู่เป็นอันมาก พิธีรับเสด็จนั้นก็เป็นพิธีเต็มยศใหญ่ เหมือนกับในประเทศอื่น ๆ ซึ่งได้เสด็จผ่านมา

ในตอนบ่ายวันเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังประตูชัยในกรุงปารีส เพื่อทรงวางพวงมาลา ณ สุสานฝังศพทหารนิรนามผู้เสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ ๑ สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการของโรงเรียนบริบาลทารก อันเป็นที่ฝึกสอนนางพยาบาลและบุคคลซึ่งสนใจในการสังคมสงเคราะห์

วันที่ ๑๒ ตุลาคม ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก

ตอนกลางวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯเยี่ยมศาลาเทศบาลของกรุงปารีส หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ไปยังศูนย์ฝึกการบินแห่งกองทัพอากาศของประเทศฝรั่งเศสที่ตำบล “เบรตินญี” ส่วนสมเด็จฯพระบรมราชินีนาถเสด็จทอดพระเนตรการประกวดแบบเสื้อ

เวลาเย็น โปรดเกล้า ฯ ให้มีงานรับรอง ณ ที่ประทับแล้วเสด็จ ฯ ไปเสวยพระกระยาหารค่ำ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย

วันที่ ๑๓ ตุลาคม เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯยังโรงทหารที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส

ในตอนกลางวันวันเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯพระ-บรมราชินีนาถได้เสด็จ พระราชดำเนินไปยัง พระราชวัง แวร์ซาย ห่างจาก กรุงปารีส ๖๐ กิโลเมตร ได้ทอดพระเนตรพระราชวังต่าง ๆ และหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนภาพเกี่ยวกับการเจริญทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับประเทศฝรั่งเศสในสมัยพระนารายณมหาราชตลอดจนสาเนาเอกสารที่ตกต่อกันระหว่างนน

ในค่ำนั้น หลังจากการพระราชทานอาหารค่ำเย็นการตอบแทนแด่ประธานาธิบดีเดอโกลและภรรยาแล้ว ทางราชการฝรั่งเศสได้เชิญเสด็จทอดพระเนตรการแสดงละคร ณ โรงละครแห่งชาติในกรุงปารีส

ในตอนเช้าวันที่ ๑๔ ตุลาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จฯพระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินจากที่ประทับโดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง ไปยังพระราชวังเอลิเซ่ เพื่อทรงอำลาประธานาธิบดีเดอโกล แล้วเสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังสนามบินออลี่ เพื่อประทับเครื่องบินพิเศษของประธานาธิบดีกลับยังประเทศสวิตเซอร์-แลนด์.

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศฝรั่งเศส

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้า และสมเด็จ พระบรมราชินีได้กลับมายังประเทศ สวิตเซอร์ แลนด์แล้ว เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ศกนี้

ประธานาธิบดีได้ส่งเครื่องบินของท่านเองมาให้เราใช้ และได้มาคอยต้อนรับอยู่ที่ท่าอากาศยานพร้อมด้วยมาดามเดอโกลและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีกเป็นจำนวนมาก มีหน่วยทหารเรียงรายเป็นแถวยาวเหยียดตามถนนสายที่สำคัญต่าง ๆ และบรรเลงเพลง

สรรเสริญพระบารมี การต้อนรับได้เป็นไปด้วยอัธยาศัยไมตรีอันอบอุ่น การไปเยือนประเทศฝรั่งเศสครานี้ ได้กระตุ้นให้ยังเกิดความสนใจขึ้นในหมู่ประชาชน และเพิ่มความเป็นกันเองยิ่งขึ้น ๆ เป็นลำดับตลอดเวลาที่พำนัก ข้าพเจ้าได้สนทนาปราศรัยกับประธานาธิบดีอย่างฉันมิตรและไม่เป็นทางการ ซึ่งนับว่าถูกใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย และคงจะกระทำให้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศของเราทั้งสองได้กระชับแน่นแฟ้นกันง่ายขึ้น

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีระลึกถึงท่านทั้งหลายและถึงเหตุการณ์ต่างๆ ทางบ้านเราอยู่เสมอ และถึงแม้ว่าการเยี่ยมเยือนติดต่อกันไปเช่นนี้ จะทำให้เราเหน็ดเหนื่อยมากสักเพียงใดก็ตาม ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีก็รู้สึกปีติยินดีที่ทราบว่า ความเพียรพยายามของเราเป็นที่พึงพอใจแก่ท่านทั้งหลาย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีขอส่งความปรารถนาดีมายังท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน.

(วิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ ภาคค่ำ ๑๘ ต.ค. ๐๓ จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

การเสด็จพระราชดำเนินเยือน
ประเทศเนเธอร์แลนด์

---

๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๓ เวลา ๒๑.๓๕ น. ของวันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ จาก ปุยดูซ์เซกสเบรอะส์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง

๒๔ ตุลาคม ๒๕๐๓ เวลา ๑๐.๓๐ น. ขบวนรถไฟพระที่นั่งถึงสถานีกรุงเฮก สมเด็จพระนางเจ้ายูเรียนา เจ้าชายเบอร์ฮาร์ด และพระราชธิดาอีก ๒ พระองค์ พร้อมด้วยเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเฮก ได้รอถวายการต้อนรับและเชิญเสด็จ ฯ สู่พระราชวังฮุยส์แทนบอชอันเป็นที่ประทับ

จากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกรับคณะทูตานุทูตที่ประจำ ณ กรุงเฮก ที่พระราชวัง เสร็จแล้วเสวยพระกระยาหารกลางวันร่วมกับสมเด็จพระนางเจ้ายูเรียนา เป็นการภายใน

ตอนบ่าย ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ ไปทรงวางพวงมาลา ณ อนุสาวรีย์แห่งชาติที่นครอัมสเตอร์ดัม แล้วเสด็จไปในงานรับรองของคณะเทศบาลนครอัมสเตอร์ดัม และทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์สถาน

ตอนค่ำ สมเด็จพระนางเจ้ายูเรียนา และเจ้าชายเบอร์ฮาร์ดได้ถวายพระกระยาหารค่ำ เพื่อเป็นเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถอย่างมโหฬารขึ้นในพระราชวัง

๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยือนสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเฮก ต่อจากนั้นเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรหอการทดลองการใช้กำลังน้ำ และพิพิธภัณฑ์สถานที่เมืองเดลพต์และได้เสวยพระกระยาหารกลางวันที่นั่น

ตอนบ่ายเสด็จ ฯ เยี่ยมเมืองรอตเตอร์ดัม

ตอนค่ำ ได้เสวยพระกระยาหารที่พระราชวังเป็นการภายใน แล้วประทับฟังสังคีตทิคูร์เฮาส์

๒๖ ตุลาคม ๒๕๐๓ เวลาเช้า พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ โดยเครื่องบินไปยังเมืองไอนด์โฮเวน เพื่อทอดพระเนตรโรงงานผลิตนมข้นและบริษัทฟิลิปส์แล้วเสวยพระกระยาหารกลางวัน ณ ที่นั้น

เวลาบ่าย เสด็จ ฯ เยี่ยมโรงงานต่าง ๆ ของบริษัทฟิลิปส์แล้วเสด็จกลับพระราชวัง ณ กรุงเฮก

ตอนค่ำ โปรดเกล้า ฯ ให้จัดการเลี้ยงพระกระยาหารถวายเพื่อเป็นพระเกียรติแด่สมเด็จพระนางเจ้ายูเรียนาแห่งเนเธอร์แลนด์ ณ โรงแรมเดแซงค์

๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้โปรดเกล้า ฯ ให้สมาชิกแห่งสมาคมเชลยศึกในอดีตของเนเธอร์แลนด์ ๑๐ คน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

แล้วเสด็จ ฯ เยี่ยมศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หลังจากนั้นได้เสด็จกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์โดยเครื่องบินพระที่นั่งถึงกรุงเจนีวา เวลา ๑๔.๓๐ น.

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเนเธอร์แลนด์

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี ได้เดินทางไปถึงกรุงเฮกแล้วเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ศกนี้ โดยรถไฟขบวนพิเศษที่สมเด็จพระราชินีแห่งประเทศเนเธอร์แลนด์ได้

ทรงพระกรุณาขัดส่งมาให้ ทั้งได้มาทรงคอยต้อนรับข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี อยู่ที่สถานีเฮก พร้อมด้วยเจ้าชายแห่งเนเธอร์แลนด์, เจ้าฟ้าหญิงยิตริกส์, เจ้าฟ้าหญิงไอริน และบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีกหลายนาย ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้เดินทางกลับมาแล้ว เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม โดยเครื่องบิน "เฟรนชิป ฟอคเกอร์" ที่ได้ขัดมาให้ใช้เป็นพาหนะโดยเฉพาะ

การไปเยือนคราวนี้ได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดียิ่ง สมเด็จพระราชินีและเจ้าชายแห่งประเทศเนเธอร์แลนด์ทรงมีพระราชอัธยาศัยดีมาก ได้พระราชทานความดูแลเอาพระราชหฤทัยใส่ให้ความสะดวกด้วยพระองค์เองเป็นอย่างดี ประชาชนพลเมืองก็ได้ให้การต้อนรับแก่ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีด้วยความอบอุ่นและชื่นชมยินดีตลอดเวลา บริษัทฟิลิปส์ จำกัด ได้มอบเครื่องฉายเอ็กซ์เรย์สำหรับตรวจวินิจฉัยโรคพร้อมด้วยเครื่องขยายภาพให้แก่สมเด็จพระบรมราชินีสำหรับใช้ในสภากาชาดไทย ทั้งยังได้ให้ทุนศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์ฟิสิคส์และเคมี กำหนดระยะเวลา ๑ ปี ให้แก่นักศึกษาของไทยอีก ๑ ทุนด้วย สภากาชาดเนเธอร์แลนด์ได้บริจาคเลือดแห้งให้แก่สภากาชาดของไทยเรา ๕๐๐ ชุด ซึ่งจะนำมาใช้ได้ในปีหน้า

ประชาชนชาวเนเธอร์แลนด์เป็นผู้ขยันขันแข็งและบึกบึนอดทน ปัญหาที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งของชนชาตินี้ก็คือการสกัดกั้นน้ำทะเลมิให้ท่วมทันเข้าไปในผืนแผ่นดินของตน ซึ่งบางส่วนอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล สำหรับชาวเนเธอร์แลนด์แล้ว เรื่องนี้นับว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นความตายทีเดียว การต่อสู้กับภัยธรรมชาติจนเป็นผลสำเร็จนี้เป็นที่สรรเสริญยกย่องกันอยู่ทั่วโลก

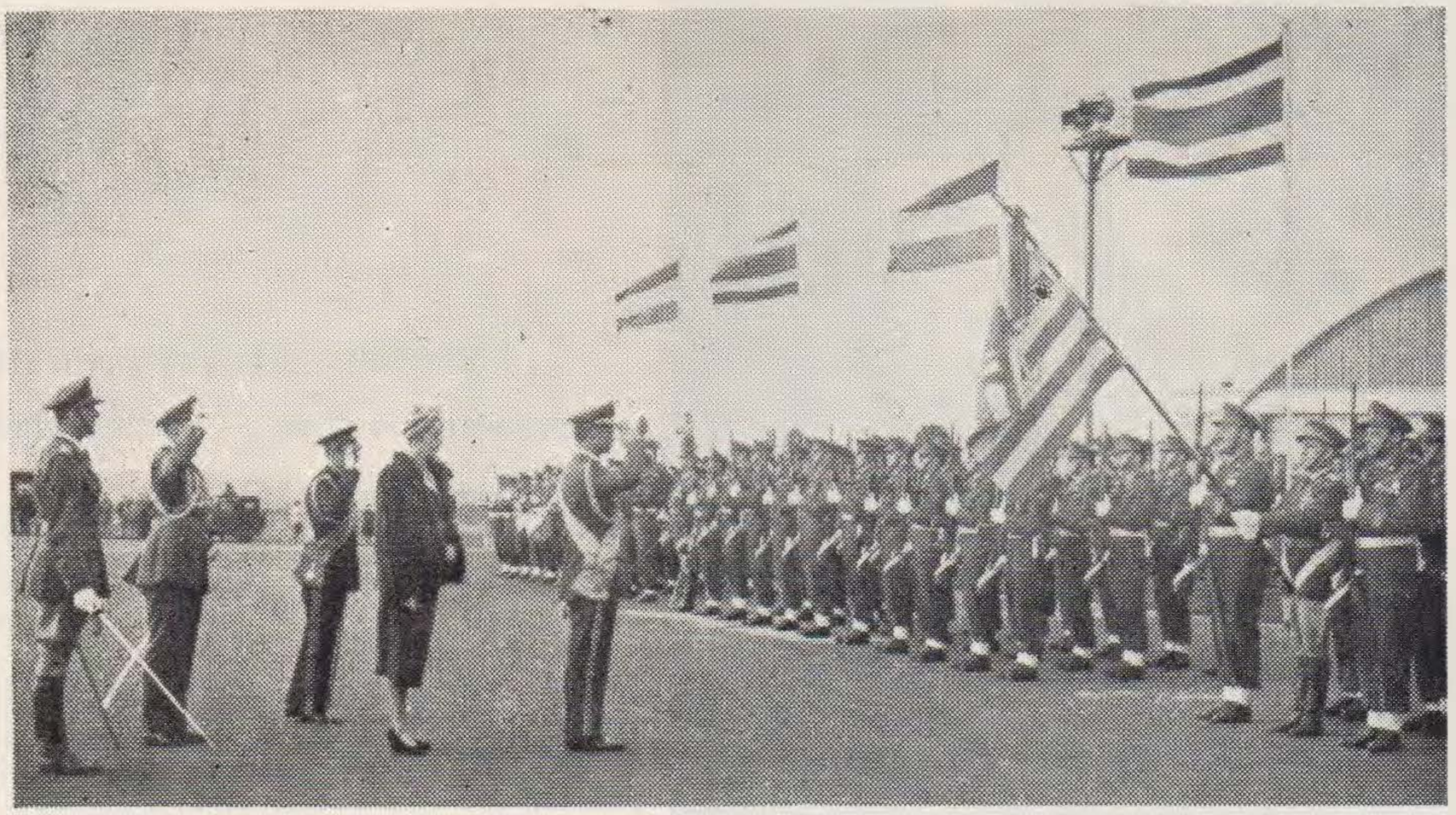
นายกรัฐมนตรีได้คอยรายงานให้ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางบ้านอยู่เสมอ ซึ่งข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีก็ย่อมระลึกถึงท่านทั้งหลายอยู่ตลอดเวลา สวัสดิภาพของประชาชนและประเทศชาติเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเหนือสิ่งใด ซึ่งประทับอยู่ในจิตใจของข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี และก็ด้วยเหตุนี้ที่ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีคิดว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และ

ทั้งสองพระองค์ ถวายพระกระยาหารค่ำตอบแด่พระนาง ยูเรียนา และเจ้าชายแห่งเนเธอร์แลนด์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ ณ สถานีรถไฟเฮก โดยมีสมเด็จพระนาง ยูเรียนา นำเสด็จฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ วันเสด็จพระราชดำเนินถึงลุกเซมเบอร์ก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถ และแกรนด์ดัชเชสชาลอตต์ เสด็จเยี่ยมโรงงานถลุงเหล็ก

เพื่อเกียรติคุณของประเทศ จึงได้ตกลงใจเดินทางมาไกลถึงเพียงนี้และได้ดำเนินการไปเยือนประเทศต่าง ๆ เป็นทางการอยู่หลายประเทศด้วยกัน การไปเยือนประเทศต่าง ๆ นั้นก็ได้มีการออกอากาศทางวิทยุฯ และโทรทัศน์แล้ว ท่านทั้งหลายอาจจะพิจารณาได้จากผลที่ปรากฏมานั้นได้ด้วยตัวของท่านเอง

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีขอส่งความปรารถนาดียังมายังท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน.

การเสด็จพระราชดำเนินเยือน ประเทศลุกเซมเบอร์ก

---

๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๓ เวลา ๑๑.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ถึงสนามบินนครลุกเซมเบอร์ก ด้วยเครื่องบินราชพาหนะที่ทางการลุกเซมเบอร์กได้จัดส่งไปรับเสด็จที่สนามบิน แกรนด์-ดัชเชสแห่งลุกเซมเบอร์ก พร้อมด้วยพระสวามีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวนมาก ไปรอรับอยู่พร้อมกัน

เมื่อพิธีการต้อนรับได้ผ่านไปแล้วจึงเสด็จขึ้นรถยนต์พระที่นั่ง พระบาท-สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับรถยนต์พระที่นั่งคันเดียวกับแกรนด์ดัชเชส สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถประทับรถยนต์พระที่นั่งกับพระสวามีของแกรนด์ดัชเชส แล้วขบวนรถยนต์ก็ออกผ่านฝูงคนที่โห่ร้องถวายพระพรและโบกธงไทย ไปจนถึงที่ประทับซึ่งอยู่ในพระราชวังเดียวกันกับแกรนด์ดัชเชสและพระสวามี

ณ ที่ประทับ แกรนด์ดัชเชส ได้นำข้าราชสำนักเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระ-บาท แล้วนำเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออก ณ มุขเด็จของพระราชวัง เพื่อปรากฏพระองค์ให้ประชาชนที่มาคอยเฝ้าอยู่ที่หน้าพระราชวังอันเป็นจตุรัสใหญ่นั้นได้ชมพระบารมีทั่วกัน ประชาชนต่างพากันปรบมือและโห่ร้องถวายพระพรอยู่เป็นเวลานาน

ตอนเที่ยงวัน ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ วางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์แห่งวีรชนผู้สละชีวิตเพื่อชาติ แล้วเสด็จกลับยังพระราชวังและเสวยพระกระยาหารกลางวันเป็นการภายในร่วมกับแกรนด์ดัชเชส, พระสวามีและข้าราชบริพาร

ตอนบ่าย ราว ๑๕.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนาง-เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยแกรนด์ดัชเชสและพระสวามี เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังเมืองดิเฟดองซ์ ถึงแล้วเสด็จ ฯ ขึ้นศาลาเทศบาล คณะเทศมนตรีของ

เมืองนั้นได้ถวายการต้อนรับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดทองของศาลาเทศบาลแห่งนั้น

จากนั้นได้เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรโรงงานถลุงเหล็กกล้าขนาดใหญ่ ของเมืองดิเฟดองซ์

ตอนค่ำ ๑๙.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกรับคณะทูตานุทูตที่ประจำอยู่ในกรุงลุกเซมเบอร์ก จบแล้วแกรนด์ดัชเชสได้ถวายพระกระยาหารค่ำอย่างเต็มยศ มีแขกผู้มีเกียรติมาร่วมด้วยราว ๗๐ คน แกรนด์ดัชเชสกล่าวคำกราบบังคมทูล และมีพระราชดำรัสตอบ

หลังจากพระกระยาหารค่ำแล้ว มีงานรับรองภายในพระราชวัง มีแขกผู้มีเกียรติมาร่วมราว ๑๐๐ คน ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จออกให้แขกได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิด

๑๘ ตุลาคม ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยแกรนด์ดัชเชส, พระสวามี และข้าราชบริพาร นำเสด็จ ฯ ไปทอดพระเนตรเขื่อนกั้นน้ำเพื่อการพลังงานไฟฟ้า ณ ตำบลเอชบนแม่น้ำซัว ณ ที่นี้มีคณะเทศมนตรี และประชาชนมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นจำนวนมาก

จากนั้นได้เสด็จ ฯ ต่อไปยังเมืองดิเคิชและเมืองเอชเตอร์นัค ก็ได้รับการต้อนรับจากคณะเทศบาลเป็นอย่างดีเช่นกัน ต่อมาได้เสด็จ ฯ ไปยังปราสาทเบตสโตม ซึ่งเป็นที่ประทับของรัชทายาทแห่งลุกเซมเบอร์ก ทั้งสองพระองค์ได้เสวยพระสุธารสที่รัชทายาทกับพระชายาจัดถวายแล้วจึงเสด็จกลับ

ค่ำวันนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ถวายพระกระยาหารค่ำเป็นเกียรติแด่แกรนด์ดัชเชส และพระสวามี ณ ศาลาเทศบาลกรุงลุกเซมเบอร์ก ก่อนถึงเวลาเสวยพระกระยาหาร คณะเทศมนตรีแห่งกรุงลุกเซมเบอร์กได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท นายกเทศมนตรีอ่านคำกราบบังคมทูลแสดงความ

ชื่นชมในการเสด็จ ฯ คราวนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสตอบเสร็จแล้วได้เสด็จเข้าสู่ห้องเสวยพระกระยาหาร มีแขกสำคัญทั้งหมดราว ๗๐ คน

เสร็จพระกระยาหารค่ำแล้ว ได้เสด็จไปยังที่ประทับซึ่งจัดไว้ในหุบเขาแห่งหนึ่งภายในนครลุกเซมเบอร์ก เพื่อทอดพระเนตรการแสดงดอกไม้ไฟที่ทางราชการลุกเซมเบอร์กจัดถวาย ตอนเสด็จกลับที่ประทับมีประชาชนไปรอคอยที่หน้าพระราชวังเป็นจำนวนหมื่น จึงต้องเสด็จออกยังมุขเด็จเป็นหลายหน เพราะคนเหล่านั้นยังเรียกร้อง พร้อมกับโห่ร้องถวายพระพรไม่ยอมจากไป

๑๙ ตุลาคม ๒๕๐๓ เวลา ๑๐.๐๐ น. เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยแกรนด์ดัชเชสและพระสวามีได้เสด็จ ฯ ยังสนามบิน ก็ได้มีพิธีส่งเสด็จอย่างเต็มยศเช่นเดียวกับเมื่อตอนที่เสด็จ ฯ มาถึงแกรนด์ดัชเชส, พระสวามี, รัชทายาท, เจ้านายในตระกูลลุกเซมเบอร์ก พร้อมกับข้าราชการผู้ใหญ่ได้ส่งเสด็จ จนเครื่องบินพระที่นั่งขึ้นสูงลับตาแล้วจึงได้กลับ.

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศลุกเซมเบอร์ก

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินี ได้กลับมายังเมืองปุยดูซ์แล้วเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ศกนี้ หลังจากที่ได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่งจากการไปเยือนประเทศลุกเซม-เบอร์ก แกรนด์ดัชเชส ได้ทรงพระกรุณาจัดส่งเครื่องบินของบริษัท เค. แอล. เอ็ม แบบไว้สเคานต์มาให้ใช้เป็นพาหนะ ทั้งได้มาคอยต้อนรับข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีอยู่ที่ท่าอากาศยาน พร้อมด้วยเจ้าชายแห่งลุกเซมเบอร์ก และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีก

หลายท่าน ตามจตุรัสและถนนต่าง ๆ แน่นขนัดไปด้วยประชาชนพลเมืองที่มาคอยต้อนรับ ส่งเสียงโห่ร้องกึกก้องติดต่อกันไปไม่ขาดระยะด้วยความกระตือรือร้น เห็นอกเห็นใจและเป็นมิตร ความอบอุ่นจากการต้อนรับตามธรรมชาติวิสัยของพลเมืองเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง จนสามารถกล่าวได้ว่าข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้รับการต้อนรับขับสู้จากประชาชนพลเมืองทั้งหมดของทุกแห่งที่ได้ไป

ประเทศลุกเซมเบอร์กมีพลเมือง ๓๐๐,๐๐๐ คน มีตำแหน่งเป็นประเทศที่เจ็ดของโลกในฐานะผู้ผลิตเหล็กซึ่งมีหนึ่ง ๆ ผลิตเหล็กได้ถึง ๓ ล้านตัน หรือเท่ากับ ๑๐ ตันต่อ ๑ คน และเกือบจะเป็นสิบเท่าต่อผลิตผล ๑ คนในสหรัฐฯ ซึ่งครองตำแหน่งที่หนึ่งในด้านการผลิตของโลก ประชากรชาวลุกเซมเบอร์กเป็นผู้ที่ขยันขันแข็ง มีระเบียบเรียบร้อยและภาคภูมิใจในความเป็นเอกราชของเขา ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีจึงรู้สึกชื่นชมที่ได้มีโอกาสไปเยือนประเทศนี้.

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปญ

---

๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ โดยเครื่องบินราชพาหนะ จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ไปยังประเทศสเปญ ตามหมายกำหนดการเดิมเครื่องบินพระที่นั่งจะต้องลงสนามบินพาลาดัลที่กรุงมาดริด เวลา ๑๒.๓๐ น. แต่ยังเอิญในวันนั้นมีหมอกลงคลุมสนามอย่างหนาแน่น ทางราชการสเปญเกรงว่าจะไม่เป็นการปลอดภัยจึงต้องริบให้เครื่องบินพระที่นั่งไปลงที่สนามบินทอเรฮอนซึ่งเป็นสนามบินทหาร อยู่ทางเหนือของกรุงมาดริด ๑๕ ไมล์ แต่พิธีการถวายการต้อนรับนั้นได้จัดเตรียมไว้ที่สนามบินในกรุงมาดริดเสียแล้ว จะย้ายไปที่ใหม่ก็ไม่ทันการณ์ จึงได้ให้เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ในกรมพิธีการทูตขึ้นรถยนต์รีบไปถวายการต้อนรับที่สนามบินเทเรฮอน และนำเสด็จทั้งสองพระองค์มายังสนามบินกรุงมาดริด ณ ที่นั้น จอมพล ฟรังโก ประธานาธิบดีสเปญและมาดามพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรี, ที่ปรึกษาอาณาจักรของสเปญ ผู้ว่าราชการจังหวัด ฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน, ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสเปญและคณะนายทหารเรือไทยที่ศึกษาอยู่ในสเปญอีก ๗ นาย ได้คอยถวายการต้อนรับอย่างเป็นทางการอยู่พร้อม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จถึงจอมพล ฟรังโกได้เข้ากราบบังคมทูลถวายการต้อนรับและแนะนำคณะรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ในที่นั้น ให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท เสร็จแล้วกราบบังคมทูลอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ จากนั้นเสด็จ ฯ ประทับรถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนเป็นขบวนจากสนามบินผ่านใจกลางกรุงมาดริดที่มีประชาชนมาคอยรับเสด็จและถวาย พระพรอยู่แน่น ขนัดตลอดทาง เมื่อถึงจตุรัสปาซาโดลอน ขบวนเสด็จพระราชดำเนินต้องหยุดอีกครั้งหนึ่ง เพราะที่นั่นเคานต์เดมายานเด นายกเทศมนตรีและคณะเทศมนตรีกรุงมาดริดได้คอยต้อนรับเสด็จเป็นทางการอยู่ หลังจาก

เสด็จลงตรวจแถวกองทหารเกียรติยศแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนรถยนต์พระที่นั่งเก๋ง เป็นรถยนต์พระที่นั่งเปิดประทุน และใช้ขบวนทหารม้าแต่งเต็มยศเข้าแห่นำเสด็จแทนตำรวจจักรยานยนต์

เมื่อเสด็จถึงพระราชวังมอนโกอา อันเป็นที่ประทับแล้ว จอมพล ฟรังโกและมาดามก็กราบถวายบังคมลา ทั้งสองพระองค์เสวยพระกระยาหารกลางวันเป็นการส่วนพระองค์ ณ พระราชวังที่ประทับ

ต่อมานายกเทศมนตรีกรุงมาดริดได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จประทับรถยนต์เพื่อทอดพระเนตรทิวทัศน์รอบนครมาดริด ซึ่งประดับธงไตรรงค์และธงชาติสเปญคู่กันไปเป็นระยะไกล ทั้งเป็นการให้โอกาสแก่ชาวสเปญได้ชมพระบารมีและถวายการต้อนรับ

ตอน ๑๗.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จเป็นการภายในไปยังพระราชวังโลมปาโด อันเป็นที่ประทับของจอมพล ฟรังโก ในโอกาสนี้ ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามาธิบดี และของที่ระลึกแก่จอมพล ฟรังโก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าฝ่ายในแด่มาดามฟรังโก ขณะเดียวกัน จอมพล ฟรังโกก็ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงของประเทศสเปญ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

ในตอนกลางคืนประมาณ ๒๒.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จยังพระราชวังโอเรียนเต ในกรุงมาดริดเนื่องในงานที่จอมพล ฟรังโกและมาดามได้ถวายพระกระยาหารค่ำอย่างเต็มยศ มีผู้มีเกียรติไปร่วมงานนี้ประมาณ ๒๐๐ คน เมื่อเสร็จจากการเสวยพระกระยาหารแล้วก็ได้มีการบรรเลงดนตรีถวาย

๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระ-เจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปยัง “หุบผาของผู้

วายชนม์" ซึ่งจอมพล ฟรังโกได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสุสานสำหรับฝังศพผู้วายชนม์ในสงคราม ได้ทรงวางพวงมาลา ณ หลุมฝังศพของดอนโฮเซอันโตนิโอ ซึ่งเป็นผู้ตั้งพรรคฟรังกิสต์ที่มีอำนาจปกครองสเปญอยู่ในขณะนี้

เวลา ๑๒.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกให้คณะทูตานุทูต ซึ่งประจำกรุงมาดริดเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในพระราชวังที่ประทับ

เวลา ๑๔.๐๐ น. ทั้งสองพระองค์เสด็จเสวยพระกระยาหารกลางวันตามคำถวายบังคมทูลเชิญของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ณ ทำเนียบของรัฐมนตรีผู้นั้น มีแขกมีเกียรติอื่น ๆ มาร่วมด้วยหลายคน

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรภาพเขียนโบราณ ณ พิพิธภัณฑ์ศิลป และสถาบันการอุตสาหกรรม ในเวลาเดียวกัน สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรกิจการของสภากาชาดสเปญ และได้พระราชทานเงินจำนวนหนึ่งบำรุงสภากาชาดแห่งนี้

เวลา ๒๒.๐๐ น. ได้พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำเป็นการตอบแทนแด่จอมพล ฟรังโกและมาดาม ณ พระราชวังที่ประทับ มีแขกผู้มีเกียรติมาร่วมด้วยราว ๓๐ คน

๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ เวลา ๑๐.๐๐ น. เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จโดยเครื่องบินเป็นราชพาหนะไปยังเมืองเซวิลย่า อันเป็นเมืองชายทะเล ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายกเทศมนตรี, ผู้บัญชาการทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในเมืองนั้นมาคอยรับเสด็จอยู่ที่สนามบินเป็นจำนวนมาก

เมื่อทรงตรวจแถวทหารกองเกียรติยศแล้ว ได้เสด็จยังโฮเต็ลอัลเดร์ลูเซีย ซึ่งทางการจัดไว้เป็นที่ประทับ ระหว่างทางมีประชาชนมาคอยชมพระบารมีคับคั่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ พระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ เยี่ยมจอมพลฟรังโก และท่านผู้หญิง ณ ทำเนียบที่อยู่

พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ นำท่าน ผู้หญิง ฟรังโก เข้าสู่ห้องอาหาร ในวันพระราชทานเลี้ยงตอบแก่ประมุขของประเทศ

ทรงรับการเคารพจากทหารกองเกียรติยศ
ณ สนามบินเมืองบาเซโลนา

ประทับให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับข้าราชการและนักเรียนไทยในสเปญ ณ สถานอัครราชทูตไทย

เวลา ๑๔.๐๐ น. เศษ ทั้งสองพระองค์เสด็จยังศาลาเทศบาลเมืองเซวิลย่า เนื่องในงานที่นายกเทศมนตรีถวายพระกระยาหารกลางวันเป็นการรับเสด็จ

เวลา ๑๘.๐๐ น. เศษ จากศาลาเทศบาลได้เสด็จประพาสสถานที่ต่าง ๆ ในเมือง มีพระราชวังอันคาซ่า อันเป็นสถาบัยกรรมของพวกมัวร์, มหาวิหารโบราณประจำเมือง โอกาสนั้นได้ทรงบรรเลงดนตรี ด้วยออร์แกน ประจำวิหาร เป็นที่ชื่นชม แด่ผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ที่นั้นมาก

เวลา ๒๒.๐๐ น. เศษ ผู้ว่าราชการเมืองเซวิลย่าได้ถวายพระกระยาหารค่ำแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ณโรงแรมที่ประทับ มีผู้มีเกียรติได้รับเชิญมาร่วมเป็นจำนวนมาก หลังจากพระกระยาหารได้จัดการแสดงระบำพื้นเมืองสเปญเพื่อทอดพระเนตร

๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ กลับกรุงมาดริดโดยเครื่องบินใบพัดเป็นราชพาหนะ

เวลา ๑๓.๐๐ น. ได้เสด็จฯ ไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาดริด เพื่อให้คนไทยที่เป็นข้าราชการทหารและพลเรือน, นักเรียน ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยใกล้ชิด ทางสถานเอกอัครราชทูตได้ถวายพระกระยาหารกลางวัน

เวลา ๑๕.๔๕ น. ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรแข่งขันฟุตบอลนัดสำคัญของกรุงมาดริด เมื่อทั้งสองพระองค์ทรงปรากฏพระองค์ ณ ที่ประทับที่จัดไว้เป็นพิเศษ คนในสนามราวแสนคนก็ลุกขึ้นยืนปรบมือและโห่ร้องถวายพระพรพร้อมกัน

ตอนกลางคืน ๒๐.๐๐ น. ได้มีงานสโมสรสันนิบาต ณ พระราชวังที่ประทับมีบุคคลสำคัญและแขกผู้มีเกียรติได้รับเชิญมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ประมาณ ๓๐๐

คน พอราว ๒๒.๓๐ น. ได้เสด็จไปยังศาลาเทศบาล เนื่องในการที่นายกเทศมนตรีกรุงมาดริดได้ถวายพระกระยาหารค่ำเป็นการรับเสด็จอย่างเต็มยศ มีผู้มาร่วมในงานนี้เป็นจำนวนมาก

๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ ตอนเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จ ฯ ไป ยังกรุง บาร์เซโลนา โดย เครื่อง บิน เป็น ราชพาหนะ เมื่อเสด็จถึงสนามบินเวลาเที่ยงเศษนั้น ได้มีพิธีการรับเสด็จเป็นการเต็มยศ และใหญ่ยิ่งเท่า ๆ กับการรับเสด็จที่สนามบินกรุงมาดริด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดนายกเทศมนตรี และข้าราชการทหารและพลเรือนมาคอยถวายการรับเสด็จอยู่อย่างพร้อมเพรียง ระหว่างทางจากสนามบินไปจนถึงพระราชวังที่ประทับนั้น มีประชาชนชาวบาร์เซโลนามาคอยเฝ้าชม พระบารมี อยู่แน่น ขนัด มากกว่า เมืองใด ๆ ในสเปญ

เวลา ๑๔.๐๐ น. ได้เสวยพระกระยาหาร กลางวันเป็น การภาย ใน ร่วม กับคณะกรรมการจังหวัด และคณะเทศมนตรีบาร์เซโลนาภายในที่ประทับ

เวลา ๑๗.๐๐ น. เศษ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จประพาสกรุงบาร์เซโลนา

ตอนค่ำ เวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. นายกเทศมนตรีกรุงบาร์เซโลนา ได้จัดถวายพระกระยาหารค่ำที่ศาลาเทศบาลเป็นงานเต็มยศ มีผู้มาร่วมเป็นอันมาก งานนี้ได้จัดเป็นพิเศษจริง ๆ เช่นมีลาดพระบาทมาจากวังที่ประทับมาจนถึงศาลาเทศบาล และสองข้างทางมีทหารม้าสวมเกราะเงินยืนรายทั้งสองข้างเป็นต้น

หลังจากเสวยพระกระยาหารค่ำ ได้เสด็จทอดพระเนตรการแสดงพ้อนรำ ณ โรงละครแห่งกรุงบาร์เซโลนา ซึ่งก็จัดใหญ่โตมากอีกเช่นกัน

๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนาง - เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จ ฯ จากกรุง บาร์เซโลนาโดย เครื่องบิน เป็นราช พาหนะ กลับยังเมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ในวันนี้.

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

กระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย

จากประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปญ

ประชาชนชาวไทย

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้กลับมายังประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ภายหลังที่ได้เสร็จสิ้นการเยือนประเทศสุดท้ายในรายการแล้ว

เมื่อตอนถึงกรุงมาดริด เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน นั้น กรุงมาดริดปกคลุมไปด้วยหมอกหนาทึบ และเครื่องบินต้องอยู่ในอากาศประมาณ ๔๐ นาที ไม่สามารถจะร่อนลงได้ ฯพณฯ ประมุขแห่งประเทศสเปญ ซึ่งคอยต้อนรับอยู่ที่สนามบิน พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรี และตกลงให้เครื่องบินร่อนลงที่สนามบินทหาร ซึ่งอยู่ทางเหนือของกรุงมาดริด ๑๕ กิโลเมตร รัฐมนตรีทหารอากาศได้ต้อนรับอยู่ ณ ที่นั้น

ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้เดินทางมายังกรุงมาดริดต่อมา ภายหลังที่ได้มีการแนะนำให้รู้จักกับข้าราชการสเปญและตรวจแถวทหารกองเกียรติยศแล้ว ได้เดินทางโดยรถยนต์เข้นขบวนช้าๆไปยังพระราชวังมอนโคล์อ้า ซึ่งเราได้พักที่นั่น ถนนหนทางที่ผ่านไป เต็มไปด้วยประชาชนจำนวนราว ๒๐๐,๐๐๐ ถึง ๓๐๐,๐๐๐ คน รอยยิ้มบนใบหน้าของเขาเหล่านั้นแสดงให้เห็นชัดแจ้งถึงความเป็นมิตรและอัธยาศัยอันดี

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้เดินทางไปยังเมืองเซวิลย่าและพักแรมที่นั่น วันที่ ๗ พฤศจิกายน ได้ไปเมืองบาร์เซโลนา และออกจากบาร์เซโลนาในวันที่ ๘ พฤศจิกายน เพื่อกลับนครเจนีวา ทั้งที่เมืองเซวิลย่าและบาร์เซโลนาประชาชนน่ารักมาก เพราะปรากฏว่าทุกๆแห่งที่ได้ผ่านไป ประชาชนชาวสเปญมีความกระตือรือร้น ไมตรี และเอออารีอยู่เสมอ ประมุขแห่งประเทศและมาดามฟรังโกได้ให้ความเอาใส่แก่ข้าพเจ้าและพระบรมราชินีเป็นอย่างมาก ตลอดเวลาทั้งหมดที่ได้

พำนักอยู่ในประเทศสเปญ ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีรู้สึกซาบซึ้งจริง ๆ การเยือนประเทศสเปญครั้งนี้กระทำให้สามารถเข้าใจ และ ตระหนักชัดยิ่งขึ้น ถึง ความเจริญก้าวหน้าอย่างมากมายในประเทศนี้ สเปญกำลังปรับปรุงการเศรษฐกิจและการบริหารประเทศของตนให้ทันสมัยขึ้นโดยคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันยิ่งใหญ่ที่สำคัญ ๆ ของตนไว้ได้

ในที่สุดข้าพเจ้า และ สมเด็จพระบรมราชินี ก็ได้ปฏิบัติสิ่งที่ได้กำหนดกระทำไว้เสร็จสิ้นไปแล้ว อาทิ นำสันถวไมตรีของประชาชนชาวไทยไปยังประชาชนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้ไปเยือนเป็นผู้แทนของชาติและอารยธรรมของเรา ก่อให้เกิดและเพิ่มพูนความสนใจในประเทศของเรา แก่บรรดาประเทศทั้งหลายในอันที่จะให้มีความร่วมมือกันใกล้ชิดยิ่งขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและในด้านสันติภาพของโลก ตลอดจนให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน และท้ายที่สุดก็คือส่งเสริมมิตรภาพที่มีอยู่เดิมแล้วให้แน่นแฟ้น และสร้างมิตรใหม่ให้เกิดขึ้นสำหรับประเทศอันเป็นที่รักยิ่งของเรา ทั้งหมดนี้เป็นหลักปฏิบัติซึ่งได้กำหนดขึ้นไว้สำหรับเป็นแนวทาง ซึ่งข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีได้ยึดถือไว้ในใจตลอดมา

ระหว่างที่ได้จากประเทศไทยไปนี้ ก็ได้มีการรายงานข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีทุกหนทุกแห่ง บ้างก็ออกทางโทรทัศน์ก็มี จนเป็นที่ทราบกันไม่แต่ในประเทศของเราเท่านั้น แม้แต่ทั่วโลกก็ได้ทราบด้วย จึงขอกล่าวด้วยความจริงใจอย่างยิ่งว่า ตลอดมานี้ ข้าพเจ้าได้กระทำไปโดยสุดความสามารถของข้าพเจ้าแล้วทำให้เป็นที่เคร่งเครียดมาก

ประเทศที่ได้เยือนมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๔ ประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศก็ล้วนแต่มีภูมิหลังและวัฒนธรรมของตนเองทั้งสิ้น ดังนั้นวิธีการศึกษาพิจารณาประเทศเหล่านั้นจึงแตกต่างกัน และทุกครั้งจำต้องมีการวางแผนปฏิบัติการขึ้นโดยเฉพาะ ในอันที่จะให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละประเทศที่ได้ไปเยือน ทั้งนี้หมายความว่าในการไปเยือนแต่ละประเทศ เราต้องค้นหาจุดอ่อน, ความสำเร็จ, ตลอดจนเกียรติภูมิของประชาชนของประเทศนั้น ๆ ให้ทราบเสียก่อน เราต้องประสานแผนปฏิบัติการเพื่อ

ให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น และนอกจากนั้นยังต้องคอยระวังให้ทุก ๆ คนในคณะของข้าพเจ้าได้ปฏิบัติสอดคล้องกับแผนดังกล่าวด้วย ข้าพเจ้าและสมเด็จพระบรมราชินีรู้สึกเบาใจและพอใจเป็นอย่างมาก ที่การเยือนประเทศแรกได้เป็นไปด้วยดียิ่ง เราได้ประสบความสำเร็จเกินกว่าที่ได้คาดหมายไว้มาก ทำให้มีกำลังใจขึ้น แต่วิธีการอย่างเดียวกันนั้น ก็ไม่อาจนำมาใช้ในประเทศที่เราได้ไปเยือนต่อไปได้เพราะว่ามีสิ่งที่ร่วมกันได้น้อยกว่าที่ใช้ในประเทศแรกที่ได้ไปเยือนแล้วมาก ในบางกรณีก็มีลักษณะพิเศษซึ่งผิดแผกกันอย่างตรงกันข้ามทีเดียว ทั้งยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองโดยเฉพาะ หากเป็นเช่นนี้แล้ว ก็จำเป็นต้องคิดวางแผนปฏิบัติกันขึ้นใหม่ และวิธีการศึกษาพิจารณาที่จะนำมาใช้ก็ต้องแตกต่างกัน นี่เป็นความจริง

สำหรับการเยือนประเทศต่าง ๆ ตามลำดับทุกประเทศ แต่ละรายของ ๑๔ ประเทศนั้นได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความเพียรพยายามทั้งหมดของเราได้ผลคุ้มค่าและต้องกระทำการเจรจากัน ซึ่งบางครั้งก็ไม่ใช่ง่าย เป็นงานซึ่งละเอียดอ่อนและยากลำบาก ต้องใช้ความเพียรพยายามกันอย่างตลอดเวลา ซึ่งกระทำให้เกิดความเครียดอย่างมาก แต่ความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ซึ่งปรากฏออกมานี้เป็นที่น่าอิ่มเอิบใจที่สุด นับว่าเป็นการยืนยันความมานะยากขันทั้งหมดของเรา แม้การเยือนประเทศต่าง ๆ เป็นทางการจะได้สิ้นสุดลงแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีงานการอีกบางอย่างที่จะต้องกระทำ เช่นต้องไปเยี่ยมคณะกรรมาธิการสภากาชาดระหว่างประเทศและสันนิบาตแห่งสมาคมกาชาด ตลอดจนเยี่ยมโรงงานประจำท้องถิ่นบางแห่ง

อนึ่ง ตามคำแนะนำของแพทย์ ขณะนี้ข้าพเจ้ากำลังรับการพยาบาลรักษาจากศัลยแพทย์ทางทันตกรรมอยู่ และต่อจากนั้นก็จะได้ทำการตรวจร่างกายโดยทั่ว ๆ ไป ข้าพเจ้าหวังจะได้พบท่านทั้งหลายอีกภายหลังที่จัดการกับสิ่งเหล่านี้ตลอดจนเรื่องราวอื่น ๆ ที่คั่งค้างอยู่เรียบร้อยแล้ว

ระลึกถึงท่านเสมอ

การเสด็จพระราชดำเนินต่าง ๆ เป็นพิเศษ

เมื่อการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาและในทวีปยุโรป ตามหมายกำหนดการเดิมได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ก็ได้มีการเสด็จพระราชดำเนินที่ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและเป็นส่วนพระองค์อีกหลายแห่ง ดังนี้:

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ ตอนเช้าวันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ เยือนสำนักงานใหญ่ของคณะกรรมการสภากาชาดสากลซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขา นายบัวซิเอ ประธานคณะกรรมการ ฯ เป็นผู้กล่าวคำถวายการต้อนรับ และนำเสด็จสู่ห้องรับแขกทั้งสองพระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดเยี่ยม

ตอนกลางวัน เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของสภากาชาดสากลและสันนิบาตสภากาชาดสากล ร่วมกันถวายพระกระยาหารกลางวัน ณ โรงแรมเดแบร์ซึ่งตั้งอยู่ริมทะเลสาบใกล้ ๆ กับที่ทำการของสันนิบาตสภากาชาดสากล

ตอนบ่าย ได้เสด็จเยือนติกสันนิบาตสภากาชาดสากล

๑ ธันวาคม ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ เยือนเมืองโลซานน์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐโวด์อย่างเป็นทางการ เมื่อเสด็จ ฯ ถึงทำเนียบรัฐบาล นายคาร์เบียลเดสกราน ผู้ว่าการรัฐโวด์และเจ้าหน้าที่ในคณะรัฐบาลประจำรัฐนั้นได้ถวายการต้อนรับ ทั้งสองพระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดเยี่ยม ต่อจากนั้นได้เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรโรงเรียนเกษตรศาสตร์ของรัฐที่ตั้งอยู่บนเนินเขา

ตอนค่ำ ผู้ว่าการรัฐและภรรยาถวายพระกระยาหารค่ำ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ อย่างเป็นทางการ

๗ ธันวาคม ๒๕๐๓ วันนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ โดยเครื่องบินเยือนราชพาหนะจากประเทศสวิตเซอร์-แลนด์ไปยังสนามบินกรุงลอนดอน ณ ที่นั้นมีผู้แทนของสมเด็จพระนางเจ้าเอลิซาเบธ ผู้แทนรัฐบาลอังกฤษ และเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน นักเรียนไทย และคนไทยอื่นๆได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่อย่างเนืองแน่น ต่างก็ชวนกันเปล่งเสียงถวายพระพรอย่างอึงคะนึง

การเสด็จ ฯ กรุงลอนดอนคราวนี้เป็นการส่วนพระองค์เป็นเวลา ๕ วัน และได้ประทับอยู่ที่โรงแรมแคลริดจ์

๘ ธันวาคม ๒๕๐๓ วันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรห้องหุ่นของมาดามทุสโซท์ และเสด็จไปเสวยพระกระยาหารกลางวันร่วมกับ ดร. เซ็งเหย่าเซ็ง อดีตที่ปรึกษาประจำสถานเอกอัครราชทูตจีนคณะชาติประจำกรุงลอนดอน

๙ ธันวาคม ๒๕๐๓ ได้เสวยพระกระยาหารกลางวันร่วมกับสมเด็จพระนางเจ้า เอลิซาเบธ และพระราชชนนี เอลิซาเบธ ที่พระราชวังบัคกิงแฮม

๑๐ ธันวาคม ๒๕๐๓ ตอนเช้า เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรหอคอยแห่งมหานครลอนดอน

ตอนกลางวัน เสด็จไปเสวยพระกระยาหารกลางวันที่ เซอร์เบอร์นาร์ด วาลีย์ โคเฮน นายกเทศมนตรีนครลอนดอนจัดถวายที่กิลด์ฮอลล์

ตอนค่ำ เสด็จทอดพระเนตรละครเรื่อง "เวสต์ไซด์ สตอร" โดยมิดยคแห่งเคนต์และเจ้าหญิงอเล็กซานดราโดยเสด็จด้วย

๑๑ ธันวาคม ๒๕๐๓ ตอนค่ำ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จ ฯ ประทับที่สถานเอกอัครราชทูตไทยร่วมกับบรรดาชาวไทยในอังกฤษจนกระทั่งถึง ๐๓.๐๐ น. ของวันใหม่

๑๒ ธันวาคม ๒๕๐๓ วันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมพระราชวังวินเซอร์

กลางวัน นายแมคมิลแลน นายกรัฐมนตรีอังกฤษและภรรยาได้เป็นเจ้าภาพถวายพระกระยาหารกลางวันแด่ทั้งสองพระองค์ที่ แอดมิรัลตีเฮาส์ มีแขกผู้มีเกียรติได้รับเชิญไปร่วมด้วย ๒๒ คน แล้วเสด็จทอดพระเนตรระบำบัลเล่ต์ของสเปญและเสด็จฯ เยี่ยมสำนักงานแถลงข่าวไทยกับสำนักงานนักเรียนไทยในนครลอนดอน

ตอนค่ำ ได้เสวยพระกระยาหารค่ำร่วมกับคณะกรรมการสามัคคีสมาคม

๑๓ ธันวาคม ๒๕๐๓ วันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทอดพระเนตรภาพยนต์ แล้วเสด็จทอดพระเนตรร้านค้าต่าง ๆ ในนครลอนดอน

๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๓ วันนี้ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ กลับเมืองซูริค และเมืองสตัคในสวิตเซอร์แลนด์เพื่อทรงพระสำราญร่วมกับพระสหายของพระองค์

(จากหนังสือพระบารมีปกเกล้า)

ฉลองสมโภชการเสด็จนิวัตพระนคร

จากหนังสือ "รัฐสภาสาร"

วันเวลาอันสำคัญยิ่งของเราชาวไทยได้ร้อคอยมาเป็นเวลานาน คือ วันเสด็จนิวัตพระนคร (*หลังจากได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปเป็นทางการ*) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ทั้งสี่พระองค์ได้มาถึงแล้ว โดยทางการได้มีหมายกำหนดการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ดังนี้ :-

หมายกำหนดการรับเสด็จนิวัตพระนคร

เลขาธิการพระราชวังรับสั่งสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินออกจากราชอาณาจักรไทยไปทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปเป็นทางราชการ ตั้งแต่วันอังคารที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ นั้น บัดนี้ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเสร็จสิ้นแล้ว จะได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่ง ออกจากสมาพันธ์สวิสส์ กลับสู่ราชอาณาจักร มาถึงท่าอากาศยานกองทัพอากาศ ดอนเมือง ในวันพุธที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงโปรดให้กำหนดการรับเสด็จพระราชดำเนิน และพระราชพิธีฉลองสมโภช มีรายการต่อไปนี้.-

ทำน้ำพระพุทธมนต์สำหรับสรง

วันอังคารที่ ๑๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ เวลา ๑๔ นาฬิกา ๓๐ นาที สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้พระราชวงศ์ เสด็จไปทรงจุดธูปเทียนเครื่อง

นมัสการบูชาพระรัตนตรัย ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วพระราชาคณะ ๘ รูปจะได้เจริญพระพุทธปริตรเสกทำน้ำพระพุทธมนต์สำหรับสรง

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบปกติ (*เป็นการเฉพาะเจ้าหน้าที่*)

การรับเสด็จ ฯ

วันพุธที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังกองทัพอากาศ ดอนเมือง

เวลา ๑๔ นาฬิกา ๓๐ นาที ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จเข้าสู่ตึกกองบัญชาการกองทัพอากาศ

เวลา ๑๕ นาฬิกา เครื่องบินพระที่นั่งเทียบที่ท่าอากาศยานกองทัพอากาศเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินลงจากเครื่องบินพระที่นั่ง กองเกียรติยศทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารบก ทหารเรือ ยิงปืนใหญ่ถวายพระเกียรติแห่งละ ๒๑ นัด ณ สนามบินดอนเมือง สนามหลวงและท่าราชวรดิฐ พระสงฆ์ตามวัดทั่วราชอาณาจักรเจริญชัยมงคลคาถา และย่ำฆ้องกลองระฆังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่ห้องรับรองกองทัพอากาศ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลแสดงความยินดีรับเสด็จ ฯ กลับสู่ราชอาณาจักร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสแสดงความขอบใจแก่ผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และมีพระราชปฏิสันถารตามพระราชอัธยาศัย แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง ออกจากตึกกองบัญชาการกองทัพอากาศไปตามถนนศรีรัชสุข เลี้ยวซ้ายถนนแจ้งวัฒนะ เลี้ยวขวาถนนพหลโยธิน เลี้ยวซ้ายถนนราชวิถี ถนนราชปรารภ เลี้ยวขวาถนนเพชรบุรี ถนนหลานหลวง ข้ามสะพานผ่านพิภพลีลาศไปตามถนนราชดำเนิน ถนนสนามไชย เข้าสู่พระบรมมหาราชวังทางประตูสวัสดิโสภา เทียบรถยนต์พระที่นั่งที่ประตูเกยหน้าวัดพระศรี-

รัตนศาสดาราม เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการ สมเด็จพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระราชาคณะ ๘๐ รูป มีสมเด็จพระอริยวงศาคต-ญาณสมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานสวดถวายพระพรชัยมงคลจบแล้ว สมเด็จพระสังฆราชถวายอติเรก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ทรงรับดอกไม้ธูปเทียนและคำถวายพระพรชัยมงคลของบรรพชิตฝ่ายและฆ้น แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง ที่ประตูเกยหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระบรมมหาราชวังทางประตูสวัสดิโสภา มีทหารม้ารักษาพระองค์แห่นำตาม เสด็จพระราชดำเนินไปตามถนนสนามไชย ถนนราชดำเนิน เลี้ยวขวาถนนศรีอยุธยา เลี้ยวซ้ายถนนพระรามที่ ๕ เข้าสู่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานทางประตูพระวรุณอยู่เจนวัน แต่งกายเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายมหาจักรี

การพระราชพิธีสมโภช

วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระมหามณเฑียร ในพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระสยามเทวาธิราชที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ แล้วเสด็จไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องสักการะกราบถวายบังคมพระบรมอัฐิและพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุรพการีที่หอพระธาตุมณเฑียร แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ ประทับพระราชบัลลังก์หน้าพระแท่นนพ-ปฎลมหาเศวตฉัตร์ ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพแตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนั้น ทหารบก ทหารเรือ ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติฝ่ายละ ๒๑ นัด เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์

เข้าภาณุพันธุ์ยุคล ผู้แทนพระบรมวงศานุวงศ์ ขอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี และ พลเอก สุทธิ สุทธิสารรณกร ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลตามลำดับ มีพระราชดำรัสตอบ จบแล้ว พราหมณ์เบิกแว่นพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทรับแว่นเวียนเทียน สมโภชพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เวียนเทียนสมโภชเสร็จแล้ว เสด็จ ฯ ขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

การแต่งกาย ในงานพระราชพิธีสมโภช แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายนพรัตน์

เสด็จฯออกให้ประชาชนเฝ้า ฯ

ย่ายวันนี้เวลา ๑๗ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกสิหบัญชรทักษิณทิศพระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต พนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีแล้ว ขอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี นำประชาชนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ธูปเทียน และกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล มีพระราชดำรัสตอบ จบแล้ว เสด็จ ฯ ขึ้น ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายมหาจักรี หรือช้างเผือก ประชาชนแต่งกายสุภาพตามธรรมเนียมนิยม

การพระราชกุศลทักษิณานุปทาน

วันศุกร์ที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ เจ้าพนักงานเตรียมการพระราชกุศลทักษิณานุปทานที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง เชิญพระโกศพระบรมอัฐิและพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุรพการี ออกประดิษฐานเหนือพระ-

ราชบัลลังก์ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร์ และเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมวารคู่พระบรมอัฐิและพระอัฐิประดิษฐานในพระที่นั่งบุษบกมาลา ประกอบด้วยเครื่องบรมอิสริยราชูปโภคพร้อมสรรพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ ถวายบังคมพระบรมอัฐิและพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุรพการีแล้ว พระสงฆ์ ๓๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ทั้งนั้นสดับปกรณ์ถวายอนโมทนา ถวายอติเรก ถวายพระพรลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินกลับ

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ

เสด็จนิวัตถึงพระนคร

พระบาทสมเด็จ พระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช และ สมเด็จ พระนางเจ้า สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินออกจากราชอาณาจักรไทย ไปทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปเป็นทางราชการ ตั้งแต่วันอังคารที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ นั้น บัดนี้ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเสร็จสิ้น และได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่ง ออกจากสมาพันธ์สวิสส์กลับสู่ราชอาณาจักร มาถึงท่าอากาศยานดอนเมืองแล้ว ในตอนบ่าย วันที่ ๑๘ ม.ค. ๐๔ เวลา ๑๕.๐๔ นาฬิกา เมื่อเครื่องบินพระที่นั่งเทียบท่าอากาศยานกองทัพอากาศเรียบร้อยแล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินลงจากเครื่องบินพระที่นั่ง กองเกียรติยศทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารบก ทหารเรือ ยิงปืนใหญ่ถวายพระเกียรติแห่งละ ๒๑ นัด ณ สนามบินดอนเมือง สนามหลวง และท่าราชวรดิฐ พระสงฆ์ตามวัดทั่วราชอาณาจักรเจริญชัยมงคลคาถา และยาม่องกลองระฆัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่ห้องรับรองกองทัพอากาศ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลแสดงความยินดีรับเสด็จฯ กลับสู่ราชอาณาจักร มีความว่า:-

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในนามของรัฐบาลและประชาชนชาวไทย ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูล พระกรุณาให้ทราบ ใต้ฝ่าละออง ธุลีพระบาทถึงความชื่นชมโสมนัสที่มีอย่ ทั่วราชอาณาจักร ในเวลานี้ เนื่องในการที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จนิวัตพระนคร เป็นความผาสุกของมวลพสกนิกรที่ห่วงใยในพระองค์ระหว่างเสด็จเยือนต่างแดนเป็นเวลานาน เมื่อเสด็จกลับมาโดยทรงพระเกษมสำราญพร้อมด้วยพระราชอนามัยอันดีเช่นนี้ ก็เป็นที่ยินดีโดยทั่วกันในเวลานี้ ในขณะที่ข้าพระพุทธเจ้ากำลังกราบบังคมทูลพระกรุณาอยู่นี้ ประชาชนทั่วราชอาณาจักรได้รับทราบเสด็จกลับมาถึงด้วยการประกาศทางวิทยุกระจายเสียง พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรกำลังสวดชัยมงคลคาถาวัดวาอารามทั่วประเทศและทุกศาสนากำลังย่ำฆ้องกลองระฆังต้อนรับเสด็จอย่างพร้อมเพรียง ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลเชิญเสด็จเข้าสู่พระมหานคร ซึ่งอาณาประชาราษฎร์กำลังเตรียมต้อนรับเสด็จด้วยความปรีดา ปราโมทย์ และขอให้ทรงพระกรุณารับการสมโภชซึ่งทางราชการและประชาชนจัดขึ้น รับพระขวัญให้ประทับอยู่ในไอศูรย์ศวรรยราชย์เป็นที่อุ่นอกอุ่นเกล้าของปวงชนสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

เมื่อนายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสแสดงความชอบใจผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ดังต่อไปนี้:-

"ข้าพเจ้าและพระราชินี ดีใจมากที่ได้กลับมาสู่ดินแดนไทยภายหลังที่ได้จากไป ๗ เดือนเศษ และเมื่อได้เห็นท่านทุกคนสุขสบายดีทั่วกัน ทั้งบ้านเมืองของเราอยู่เย็นปกติสุขก็ยิ่งมีความยินดี

การไปเยือนต่างประเทศคราวนี้ นับว่าได้บรรลุผลสำเร็จเรียบร้อยดี เนื่องจากบรรดามิตรประเทศต่างได้ให้การต้อนรับ และความสะดวกแก่เราอย่างดียิ่งเป็นการแสดงไมตรีและความอาลัยแก่ประเทศไทยซึ่งข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชม ณ ที่นี้ด้วย ที่ทำให้บรรลุผลดี คือท่านทั้งหลายและประชาชนชาวไทยได้พร้อมเพรียงกันให้ความสนับสนุนแก่เราตลอดมา ยิ่งกว่านี้ไม่ว่าเราเดินทางไปประเทศใด เรายังเห็นความพร้อมเพรียงในหมู่คนไทยและนักเรียนไทยที่พากันไปต้อนรับ และเอาใจช่วยเหลือเราเสมอ ความสามัคคีพร้อมเพรียงของประชาชนชาวไทยนี้เป็นกำลังใจให้เราทำหน้าที่อย่างดีที่สุด ทั้งเป็นที่นิยมแก่ชาวต่างประเทศเป็นอันมาก ให้เห็นประจักษ์ว่าชาติไทยของเราทั้งมวลมีความสมัครสมานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผลของการไปเยือนต่างประเทศครั้งนี้ ก็คือทั่วโลกรู้จักประเทศไทยดีขึ้น อย่างไรก็ดี เราได้เห็นว่าทุกประเทศย่อมมีปัญหาและความยุ่งยากที่จะต้องเผชิญ และประเทศใดมีความสามัคคีกลมเกลียวดีก็เจริญ

สำหรับประเทศไทยเราเช่นเดียวกัน ต้องร่วมกำลังร่วมใจกันคิดอ่านแก้ไขปัญหาของเราเอง ด้วยเหตุนี้ ความสามัคคีของเราจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และการที่จะดำเนินกิจการของบ้านเมืองต่อไปนั้น ก็น่าจะคำนึงถึงความสำคัญของข้อนี้ด้วย ขอขอบใจทุก ๆ ท่านและทุก ๆ ฝ่ายที่ได้มีแก่ใจให้การต้อนรับแก่เราอย่างมโหฬารในวันนี้ ในโอกาสนี้ขอคุณพระรัตนตรัย จงคุ้มครองท่านทั้งหลายให้ประสบความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยทั่วกัน"

เมื่อมีพระราชดำรัสจบแล้ว ได้มีพระราชปฏิสันถาร แก่ผู้ที่ไปเฝ้ารับเสด็จ ฯ แล้วเสด็จ พระราช ดำเนินไป ประทับ รถยนต์พระที่นั่ง ออกจาก ตึกกอง บัญชาการ กองทัพ

อากาศไปตามถนนศรีรัชสุข เลี้ยวซ้ายถนนแจ้งวัฒนะ เลี้ยวขวาถนนพหลโยธิน เลี้ยวซ้ายถนนราชวิถี ถนนราชปรารภ เลี้ยวขวาถนนเพชรบุรี ถนนหลานหลวง ข้ามสะพานผ่านพ้าลีลาศไปตามถนนราชดำเนิน ถนนสนามไชย เข้าสู่พระบรมมหาราชวังทางประตูสวัสดิโสภา เทียบรถยนต์พระที่นั่งที่ประตูเกยหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระราชาคณะ ๘๐ รูป มีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานสวดถวายพระพรชัยมงคลจบแล้ว สมเด็จพระสังฆราชถวายอดิเรก พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ทรงรับดอกไม้ธูปเทียน และคำถวายพระพรชัยมงคล ของบรรพชิตญวนและจีน แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับรถยนต์พระที่นั่งที่ประตูเกย หน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระบรมมหาราชวังทางประตูสวัสดิโสภา มีทหารม้ารักษาพระองค์แห่นำตามเสด็จพระราชดำเนินไปตามถนนสนามไชย ถนนราชดำเนิน เลี้ยวขวาถนนศรีอยุธยา เลี้ยวซ้ายถนนพระรามที่ ๕ เข้าสู่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ทางประตูพระวรุณอยู่เจน

ในการนี้ มีสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ข้าราชการทั้งทหาร ตำรวจ พลเรือน ตุลาการ ลูกเสือ นักเรียน และประชาชน ได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายการต้อนรับ ทั้งที่สนามบินกองทัพอากาศดอนเมือง และตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินผ่าน จนถึงพระตำหนักจิตรลดารโหฐานอย่างแน่นขนัดเป็นประวัติการณ์ พร้อมกับเปล่งเสียงไชโยถวายพระพร ขอให้ทรงพระเจริญ นอกจากนี้ ได้มีส่วนราชการ องค์การ สมาคม บริษัท ห้างร้าน ได้จัดชุมและทำบูชาถวายพระพรเป็นระยะๆ ตั้งแต่ดอนเมืองจนถึงพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน นับเป็นการแสดงออกซึ่งความปลาบปลื้มยินดีและความจงรักภักดีของพสกนิกร แด่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์โดยทั่วหน้ากัน

พระบรมฉายาลักษณ์ขนาดใหญ่
ประดิษฐานที่กลางท้องสนามหลวง

รถยนต์พระที่นั่งกำลังเสด็จผ่าน
ซุ้มรับเสด็จ

ซุ้มของราชตฤณมัยสมาคมแห่งประเทศไทย

ซุ้มของสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัย
(ถ่ายเวลากลางคืน)

ซุ้มของสมาคมพาณิชย์อินเดีย

ซุ้มของคณะลูกเสือแห่งประเทศไทย

ซุ้มของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

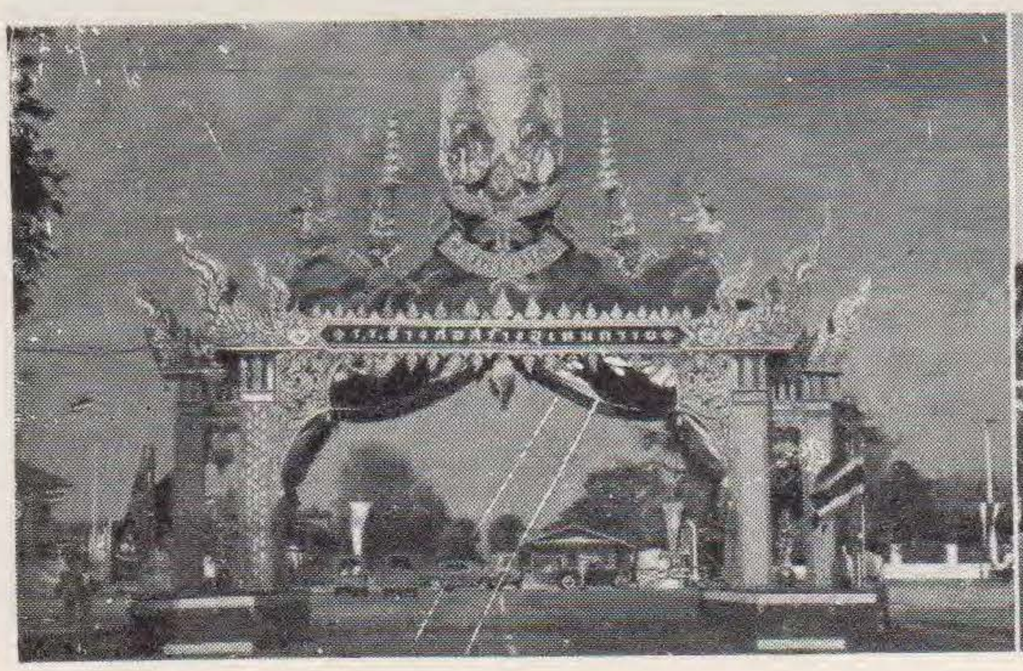
ซุ้มของสมาคมพ่อค้าไทย

ซุ้มของกรมโยธาเทศบาล

ซุ้มของโรงเรียนปานะพันธ์วิทยา

ซุ้มของโรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย

ซุ้มของประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ ทำเป็นประตู
ป้อมพระจุลจอมเกล้าและพระสมุทรเจดีย์

ซุ้มของสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย

ซุ้มของกรมทหารราบที่ ๑๑ ร.อ.

พระราชพิธีสมโภชเนื่องในการเสด็จนิวัตสู่พระนคร

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๐๔ ทางราชการจัดให้มี พระราชพิธีสมโภชแด่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ ณ พระบรมมหาราชวัง เริ่มแต่เวลา ๑๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระมหามณเฑียร ในพระบรมมหาราชวัง ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระสยามเทวาธิราชที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ แล้วเสด็จ ฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ กราบถวายบังคมพระบรมอัฐิและพระอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุรพการีที่หอพระธาตุมณเฑียร แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ ประทับพระราชบัลลังก์หน้าพระแท่นนพปฎลมหาเศวตฉัตร์ ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนั้น ทหารบก ทหารเรือ ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติฝ่ายละ ๒๑ นัด เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธ์ยุคล ผู้แทนพระบรมวงศานุวงศ์ กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลดังต่อไปนี้:

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในวาระโอกาสที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จคืนสู่พระนครครั้งนี้ ภายหลังที่ได้เสด็จนิราศแรมไกลไปจากบรรดาข้าพระพุทธเจ้าและพสกนิกรชาวไทยเป็นเวลาถึง ๗ เดือนเศษ ย่อมยังความปีติปราโมทย์มายังบรรดาข้าพระพุทธเจ้า พระบรมวงศานุวงศ์เป็นล้นพ้น ทั้ง ๆ ที่บรรดาข้าพระพุทธเจ้าต่างตระหนักว่าการเสด็จไปครั้งนั้น เสด็จไปเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ แต่ก็พร้อม ๆ กันนี้ก็ยังไม่วายที่จะรู้สึกห่วงใยและวิตกกังวลกัน โดยเฉพาะถึงพระอนามัยและบรรดาภัยพิบัตินานาประการ ที่อาจจะมาแผ้วพานใต้เบื้องฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ อีกทั้งรู้สึก

ว้าเหว่ นับตั้งแต่วาระแรกที่ได้เสด็จนิราศพ้นจากขอบเขตขัณฑสีมาเพียงไม่กี่ชั่วโมง ก็ได้รับแต่ข่าวที่ก่อให้เกิดความปลื้มปีติอย่างล้นพ้นเป็นระยะ ๆ มามิได้ขาด ทั้งนี้ เพราะไม่ว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะได้เสด็จอย่างพระบาทไป แห่งหนใดก็ทรงก่อให้เกิดความตื่นเต้น นิยมทั่วทุกถิ่นที่ข่าวชื่นชมยินดีเหล่านี้ดเสมือนกับว่าในยามที่เสด็จนิราศแรมไกลครั้งนี้ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้พระราชทานพระบารมีกลับมาแทนพระองค์เพื่อให้บรรดาข้าพระพุทธเจ้าและพสกนิกรชาวไทยได้บรรเทาความว้าเหว่ห่วงใยในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท บรรดาข้าพระพุทธเจ้าย่อมตระหนักดีว่าในการที่เสด็จไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจครั้งนั้น ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทต้องทรงประกอบพระราชกิจในฐานะและกาละเวลาที่ยากลำบากอยู่มิใช่น้อย

ด้วยประการแรก ในการเสด็จต่างประเทศนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมอัยกาเจ้า จุฬาลงกรณปรมินทรมหาราช ได้เคยทรงปฏิบัติมาแล้วอย่างสมบูรณ์ และสัมฤทธิ์เป็นผลที่ยิ่งใหญ่ จึงย่อมเป็นการจำเป็นที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะต้องทรงดำเนินตามรอยพระยุคลบาทให้ได้ผลเช่นกัน ซึ่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทก็ทรงสามารถปฏิบัติราชภาระได้อย่างที่จะกล่าวกันเต็มปากว่า ทรงสามารถจำเริญรอยพระยุคลบาท สมเด็จพระบรมอัยกาเจ้าได้เทียบเท่าและเสมอเหมือน

ประการที่สอง ในการเสด็จครั้งนี้ได้เสด็จในฐานะองค์พระประมุขที่ต้องทรงปฏิบัติหน้าที่ภายในขอบเขตแห่งระบบประชาธิปไตย ถ้าหากแม้ว่าจะมิได้ทรงใช้พระปรีชาญาณและพระเมตตาธรรมอย่างสุขุมละเอียดอ่อนแล้ว ก็ย่อมอาจจะเกิดผลที่ยุ่งยากได้ แต่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทก็ทรงสามารถให้เกิดสัมฤทธิผลที่นำความพึงพอใจและปลาบปลื้มปีติให้เกิดขึ้นแก่ทุกพวกทุกฝ่ายทุกคนทั่วถ้วนหน้าได้ จึงกล่าวได้ว่า ด้วยพระขันติคุณ พระวิริยคุณและพระปรีชาญาณที่เลิศ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงปฏิบัติทั้งราชกิจและรัฐกิจเป็นผลสมบูรณ์อย่างถ่องแท้

สมเด็จพระบรมราชินีนาถนั้นเล่าก็ได้ทรงปฏิบัติราชภารกิจที่เป็นส่วนและหน้าที่ของพระองค์ได้อย่างสมบูรณ์งดงามและยิ่งใหญ่ ด้วยพระอุตสาหะ พระขันติคุณและพระกตัญญู ที่พรั่งพร้อมด้วยพระปรีชาญาณ ทรงสามารถช่วยปฏิบัติราชกิจที่ยาก

ลำบากทั้งในฐานะของพระบรมราชชายาผู้คู่ทุกข์ขององค์พระมหาราช และทั้งในฐานะของพระบรมราชินีนาถของชาวไทยได้อย่างดีเลิศ จนชาวโลกต่างแซ่ซ้องสรรเสริญนำความปลาบปลื้มปีติมายังบรรดาข้าพระพุทธเจ้าเป็นล้นพ้น จึงควรที่จะกล่าวได้ว่าแน่แท้ทรงเป็นนาถของมวลราชินี ดังนี้ ในโอกาสที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จคืนสู่พระนคร ข้าพระพุทธเจ้าบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสตั้งจิตพร้อมกันอธิษฐานถวายพระพรชัยมงคล ขออานุภาพคุณแห่งพระราชกิจที่เป็นบุญกุศลที่ได้ทรงปฏิบัติมาแล้วและที่กำลังทรงปฏิบัติอยู่ อีกทั้งขอคุณแห่งกุศลที่บรรดาข้าพระพุทธเจ้าได้สร้างไว้อีก ทั้งขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อีกทั้งบรมเดชานุภาพของพระอดิตมหาราชและมวลไทยเทวาธิราช อันมีพระสยามเทวาธิราชเป็นอาทิ จงได้อภิบาลและดลบันดาลให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถจงทรงพระเจริญด้วยอายุ วรรณ สุข พล สิ่งใดที่เป็นราชธรรมที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ จะพึงทรงมีพระราชประสงค์แล้ว ขอจงได้สัมฤทธิ์เป็นผลตามพระราชประสงค์ ทุกเมื่อ ทุกขณะ ทุกประการและตลอดไป เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

จากนั้น ขอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลดังต่อไปนี้.–

“ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม”

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ในการเสด็จนิวัตพระมหานครจากการเยือนต่างประเทศเป็นเวลานานครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีและข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน มีความชื่นชมโสมนัสที่ได้รับพระบุญญาบารมีมาปกเกล้าปกกระหม่อมอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะเป็นความร่มเย็นผาสุกแก่ประเทศชาติ และประชาชนทั่วไป

ในพระราชพิธีสมโภชตามโบราณราชประเพณี ท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์และเสวกามาตย์ เผ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ณที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้า ในนามของคณะรัฐมนตรีและข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน ขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั่วเขตแคว้นราชสีมาอาณาจักร และในพระราชมณเฑียรสถานมีเทพเจ้าผู้อภิบาลนพปฐลเศวตฉัตร์เป็นอาทิ ประสาทพระพรชัยมงคลเพื่อพูนเพิ่มเสริมพระสิริและมิ่งขวัญ แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้เสด็จดำรงถาวัลยราชย์ชั่วกาลนาน ทรงพระเกษมสำราญทุกทิพาราตรีเพียบพร้อมด้วยพระคุณบุญบารมีปกป้องประชาราษฎร์ตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

จบแล้ว พลเอก สุทธิ สุทธิสารรณกร ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคล ดังต่อไปนี้.–

“ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท การที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปคราวนี้ เป็นพระราชกรณียกิจ อันเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่ประเทศชาติและพสกนิกรชาวไทย ปวงข้าพระพุทธเจ้าต่างเผ้าฟังข่าวการเสด็จพระราชดำเนินทุกระยะ เมื่อได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้อัญเชิญพระราชสาส์นมาถึงนายกรัฐมนตรี เพื่อแจ้งแก่ประชาชนชาวไทยว่า ทรงพระเกษมสำราญได้มีการถวายการต้อนรับจากประมุขและประชาชนของประเทศนั้นๆอย่างมโหฬารสมพระเกียรติ บรรดาข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่างมีความปริดาปราโมทย์เป็นล้นพ้น ครั้นเมื่อได้ทราบข่าวการเสด็จนิวัตสู่พระมหานคร ก็พากันตั้งใจคอยรับเสด็จด้วยความยินดีอย่างสุดซึ้ง วันนี้เป็นมหามงคลศุภวาร ซึ่งทางราชการได้จัดให้มีพระราชพิธีสมโภชใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ที่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและพสกนิกรชาวไทย ข้าพระพุทธ-

เจ้าในนามบรรดาสมาชิก สภาร่างรัฐธรรมนูญ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าฯ จึงขอ พระราชทานพระบรม ราชวโรกาส กราบบังคมทูล พระกรุณาถวาย พระพรชัยมงคล โดยขอน้อมเกล้าอาราธนาอานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสถิตอยู่ในสากลโลก ได้โปรดดลบันดาลให้ทรงพระเจริญด้วยพระเกียรติคุณอดุลยยศ ปราศจากซึ่งสรรพโรคาพาธภัยพิบัติ อุปัทวันตรายใดๆเสด็จสถิตยั่งยืนในมไหศวรรยราชสมบัติ มีสุขสวัสดิ์เป็นนิรันดร ด้วยกฤษฎาภินิหารที่ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ขอพระพรชัยมงคลดังพรรณนา จงสัมฤทธิผลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กับทั้งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จเจ้าฟ้าทุกพระองค์ จงทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

ครั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ ดังต่อไปนี้:–

“ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความชื่นชนในไมตรีของทุก ๆ ท่านที่มาชุมนุมกันให้พรแก่เราอีกในโอกาสนี้ ขอขอบพระทัยและขอบใจทุก ๆ ฝ่ายในคำอำนวยพรที่กล่าวมา เรามีความยินดียิ่งนักที่ได้เห็นแต่ละท่านสุขสบายดีทั่วกัน และกิจการของชาติบ้านเมืองก็ได้ดำเนินมาโดยเรียบร้อย ขอขอบใจบรรดาข้าราชการทุกฝ่ายที่ได้ช่วยกันปฏิบัติงานของชาติระหว่างที่เรามิได้อยู่นี้มาด้วยดี จนเป็นผลดังประจักษ์อยู่นี้ การไปเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในยุโรปของเราครั้งนี้ แม้จะยังความเหน็ดเหนื่อยให้บ้าง เพราะเป็นการเยือนมากมายหลายประเทศติด ๆ กัน ก็ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยอาศัยความร่วมมือการตระเตรียมการทางฝ่ายรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และด้วยความสนับสนุนของประชาชนชาวไทยอันเป็นกำลังใจแก่เราอย่างสำคัญ ทั้งนี้ย่อมจะเป็นผลดีช่วยกระชับสัมพันธไมตรีส่งเสริมความสนิทสนมและความเข้าใจอันดีแก่ประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นทั้งในส่วนราชการและประชาชนของแต่ละฝ่ายยิ่งขึ้น ผลที่ได้จากการเยือนต่างประเทศของเราครั้งนี้ ควรจะได้ช่วยกันรักษาไว้และส่งเสริมให้บังเกิดประโยชน์โดยสมบูรณ์แก่ประเทศชาติของเราต่อไปด้วย

ในโอกาสนี้ ขอคุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลให้ทุกท่านๆ ได้มีความเจริญและสุขสวัสดิ์โดยทั่วกัน”

เมื่อมีพระราชดำรัสตอบจบแล้ว พราหมณ์เบิกแว่น พระยรมวงศานุวงศ์เข้าทูลละอองธุลีพระบาทรับแว่นเวียนเทียนสมโภช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เวียนเทียนสมโภชเสร็จแล้ว เสด็จฯ ขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

ครั้นเวลาบ่าย ๑๗ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ออกสิหบัญชรทักษิณทิศพระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีแล้ว จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีนำประชาชน เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ธูปเทียน และกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลดังต่อไปนี้.–

“ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

วันนี้เป็นวันผาสุกของประชาชนอีกครั้งหนึ่ง ที่ได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทภายหลังที่เสด็จเยือนดินแดนห่างไกลเป็นเวลานาน ข้าพระพุทธเจ้าสามารถจะกราบบังคมทูลพระกรุณาด้วยความแน่ใจว่า นับแต่เวลาที่เครื่องบินราชพาหนะได้นำพระองค์ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จเจ้าฟ้าทั้ง ๔ พระองค์ ขึ้นพ้นแผ่นดินไทย ราษฎรก็มีความห่วงใยอยู่ตลอดมา อันที่จริงในชั่วเวลาขวบปีที่ล่วงมานี้ ก็ได้เสด็จเยือนต่างประเทศหลายแห่ง เมื่อเป็นระยะใกล้ๆ ความห่วงใยก็ไม่มากนัก แต่ครั้งนี้เป็นการเสด็จทางไกลมาก และเป็นเวลานาน ทั้งต้องเสด็จเดินทางโดยเครื่องบินเป็นส่วนมากที่สุด แม้จะถือกันว่าปลอดภัยก็ไม่สามารถจะเชื่อได้เต็มที่ นี่เป็นความห่วงใยในประการแรก

ความห่วงใยในประการต่อมาก็คือ เป็นการเสด็จทางราชการ ซึ่งต้องอยู่ภายใต้บังคับของโครงการต้อนรับ และพิธีรีตองนานาประการ ไม่มีทางจะผ่อนผันเลื่อน

เวลาหรือทำอะไรให้ผิดแผน จะเป็นความลำบากยากเหน็อยสักเพียงใด ก็ต้องจำทน จำฝืนจึงทำให้เกิดความห่วงใยในพระสุขภาพอนามัยของทั้งสองพระองค์ และด้วยเหตุนี้ ประชาชนจึงเห็นชอบในการที่ได้ทรงมีเวลาผ่อนพักบ้าง ภายหลังการเสด็จเยือนมากมายหลายประเทศ และยังนี่เมื่อเสด็จนิวัตพระมหานครโดยทรงมีพระราชอนามัยอันดีก็เป็นที่ชื่นชมโสมนัสของราษฎรเป็นอย่างยิ่ง

ราษฎรทั้งหลายย่อมทราบดีว่า การเสด็จอย่างนี้ไม่ใช่การท่องเที่ยวทัศนาจร ไม่ใช่เป็นความเกษมสำราญส่วนพระองค์ แต่เป็นการเสด็จโดยราชภาระที่จะทรงนำประเทศไทยไปสู่ความเข้าใจอันดีของโลก ที่จะกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของชาติ จึงนับว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์ได้ทรงรับพระราชภาระที่หนัก และมีการเสี่ยงอยู่มากเหมือนกัน เพราะการที่ประมุขแห่งรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ เสด็จเดินทางไปต่างประเทศ และได้การต้อนรับทางราชการเป็นเกียรติอย่างสูงนั้น ไม่ใช่ว่าจะประสบความสำเร็จในการสร้างความนิยมชมชอบได้เสมอไป จำต้องอาศัยพระปรีชา พระปริยา และพระปฏิภาณที่จะทรงใช้ให้เหมาะกาลเหมาะสมัย เรื่องนี้ประชาชนมีความภาคภูมิใจเป็นพิเศษที่การเสด็จครั้งนี้ ราษฎรได้รับทราบแต่ข่าวดีมาทุกหนทุกแห่ง เป็นความปลาบปลื้มของอาณาประชาราษฎร์ที่เห็นพระมหากษัตริย์ของตนได้รับการชื่นชมสรรเสริญตลอดไป ชนต่างชาติได้มีความรู้ความเข้าใจอันดีในประเทศไทยยากที่จะหาวิธีการอื่นใดเผยแพร่ประเทศให้ได้ผลดีเหมือนการเสด็จครั้งนี้ เป็นเครื่องหมายอันประเสริฐของชาติไทย ที่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณสมบัติอย่างสมบูรณ์ สามารถจะอวดแก่โลกทั่วไปได้

ในโอกาสนี้ ราษฎรทั้งหลายได้มาประชุมกัน เพื่อชมพระบารมี และถวายพระพรชัยอีกครั้งหนึ่ง ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งมวลได้โปรดอภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงพระชนมายุยั่งยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญอยู่ในหมู่ประชากรที่จงรักภักดี ทรงเป็นมิ่งขวัญและเชิดชูศักดิ์ศรีของประเทศชาติ และขอพระบารมีปกป้องอาณาประชาราษฎร์ให้ร่มเย็นเป็นสุขทั่วไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดช”

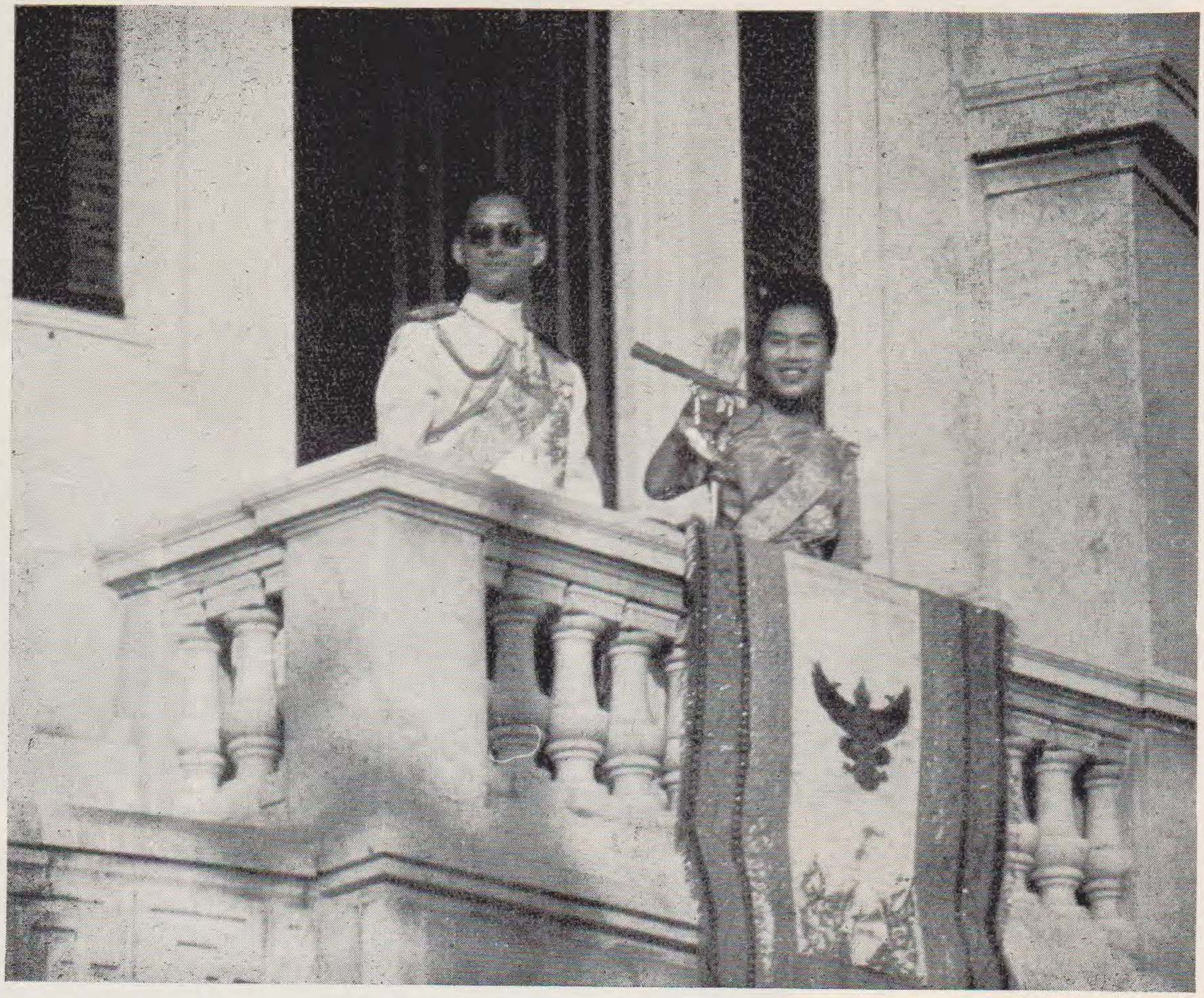
เมื่อนายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบ ดังต่อไปนี้:—

"เมื่อวานนี้ เมื่อเข้ามาสู่พระนคร ข้าพเจ้าและพระบรมราชินีมีความตื้นตันใจยิ่งนัก ที่ได้รับการต้อนรับจากท่านทั้งหลายอย่างยิ่งมาตลอดทาง ครั้นมาวันนี้ ท่านทั้งหลายยังได้มาชุมนุมกันอย่างพร้อมเพรียงแสดงความยินดี และให้พรแก่เรา ณ ที่นี้อีกยิ่งมีความชอบใจในไมตรีทั้งนี้เป็นพ้น

ในระหว่างที่จากท่านไปนั้น เราเองก็มีความห่วงใยในท่านทั้งหลายอยู่ไม่น้อย ครั้งใดที่ได้ทราบข่าวเหตุการณ์อันผันผวนอยู่ในใกล้เคียงกับประเทศไทย ก็ให้มีความกังวลใจถึงผลกระทบกระเทือน ซึ่งอาจจะมีขึ้นต่อความสุขของท่านทั้งหลาย ครั้นได้ทราบว่าบ้านเมืองของเรายังคงดำรงอยู่ในปกติสุขก็ค่อยคลายกังวล

การเยือนนานาประเทศ ในอเมริกาและยุโรปเป็นทางราชการครั้งนี้ บรรดาประเทศต่าง ๆ ที่เราไปเยือน ต่างได้แสดงไมตรีให้การต้อนรับและความสะดวกแก่เราเป็นอย่างดี เหมาะสมแก่เกียรติยศของประเทศไทยทุกประการ ภารกิจในการเยี่ยมเยือนประเทศเหล่านี้ นับว่าได้ลุล่วงไปแล้วด้วยดี ก็ด้วยอาศัยความสนับสนุนจากท่านทั้งหลายเป็นกำลังใจแก่เราอยู่เสมอ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ภารกิจที่ได้พยายามปฏิบัติครานี้จะมีผลช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพ ความสนิทสนม และความเข้าใจอันดีระหว่างนานาชาติเหล่านั้นกับประเทศไทย

ข้อสังเกตที่ประทับใจข้าพเจ้าในระหว่างที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ มีข้อหนึ่ง คือ ประเทศไหนประชาชนพลเมืองมีความสามัคคีกลมเกลียวกันดี มีระเบียบวินัยดี ประเทศนั้นก็เจริญ และอยู่ในฐานะดี ยิ่งมีความสมัครสมานกลมเกลียวกันมากก็ยิ่งเจริญมาก จึงเห็นได้ว่าความสามัคคีกลมเกลียวกันในระหว่างคนในชาติ และความเข้าใจรักษาระเบียบวินัยนี้แหละ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยนำประเทศชาติสู่ความวัฒนาถาวร ข้าพเจ้าใคร่ขอฝากข้อคิดนี้ไว้แก่ท่านทั้งหลายด้วย ในโอกาสนี้ขอขอบใจ ในคำอำนวยพร และความ ปรารถนาดีที่แสดงแก่เรา และขอสนองพรให้ท่านทั้งหลายแต่ละคนมีความเจริญด้วยจตุรพิธพรทั่วกัน"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จ ฯ ออกสีหบัญชรทักษิณทิศ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต

วันพระบารมีปกเกล้า

เสด็จฯ ตรวจพลสวนสนาม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบจบแล้ว ผู้มาเฝ้า ฯ ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีพร้อมกัน จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสเป็นพิเศษแก่ประชาชนความว่า :

"เวลาเราไปเยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัด ราษฎรพระนครน้อยใจ เพราะว่าไม่ได้เยี่ยม วันนี้น้อยใจไม่ได้แล้ว เพราะว่า นี่ทำเช่นเดียวกับในต่างจังหวัด คือมาชุมนุมกันอย่างนี้ เรารู้สึกดีใจมาก แต่วันนี้พิเศษมีกองเกียรติยศอยู่กลางแล้วก็มีท่านผู้ใหญ่อยู่นี่ด้วยรวมทั้งท่านนายกรัฐมนตรี ที่จริงระหว่างเราอยู่ต่างประเทศก็รู้สึกว่าควรจะขอบใจนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลที่ได้ทำงานอย่างแข็งขันอยู่ตลอดเวลา ขอชักชวนให้ไชโยให้นายกรัฐมนตรีสักครั้งหนึ่ง นายกรัฐมนตรีก็ยิ้ม เป็นการขอบใจที่ได้ปกครองประเทศช่วยกันให้ทุกคนมีความสุขสบาย ข้อสำคัญคือทุกคนก็ต้องช่วยกันเพื่อให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง และปลอดภัย ถ้าทุกคนร่วมใจกันร่วมแรงเชื่อว่าประเทศชาติไทยมีแต่เจริญและปลอดภัย ขอให้ประเทศไทยมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป ขอให้ไชโยกันหน่อย"

จากนั้น สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานกระแสพระราชดำรัสเป็นพิเศษสั้น ๆ ว่า

"พูดไม่เป็น ไม่เคยพูดเลยเกิดมา ไปเมืองนอกก็หนี ไม่เคยพูด พูดไม่เป็น แต่ว่าอยากจะขอบใจทุก ๆ คน แล้วก็คิดถึงทุกคนมาก แค่นี้พอแล้วนะ"

เมื่อพระราชทานกระแสพระราชดำรัสจบแล้ว ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินขึ้น ชาวพนักงานกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

ในการนี้ มีข้าราชการ ทั้งทหาร พลเรือน ตำรวจ ตุลาการ ลูกเสือ นักเรียน และประชาชนไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างคับคั่ง ก่อให้เกิดความปลื้มปีติยินดีแก่เหล่าพสกนิกรโดยทั่วหน้ากัน

การสวนสนามในวัน “ พระบารมีปกเกล้าฯ ” ของสามกองทัพ

เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯกลับจากการเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปถึงกรุงเทพพระมหานคร บรรดาหน่วยทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ได้ประกอบพิธีสวนสนามถวายความจงรักภักดีแด่ล้นเกล้าฯทั้งสองพระองค์ ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๔ พิธีสวนสนามเริ่มเมื่อเวลา ๐๖.๓๐ น. โดยหน่วยทหารเข้าที่รวมพลในรูปขบวนเตรียมสวนสนามในพื้นที่ถนนราชดำเนินกลาง ตั้งแต่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยทอดไปตามถนนราชดำเนินใน และถนนสนามไชย ครั้นเวลา ๐๗.๓๐ น. แตรเดี่ยวเป่าสัญญาณเตรียมตัว ๒ ขบ ทหารเข้าแถวหน้ากระดาน ๒ แถว ทางด้านนอกรถแถวนอกเพื่อรับการตรวจพล จากนั้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาถึงบริเวณพิธี ผู้บังคับกองผสมบอกแถวแสดงความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงมหาชัย ๑ ขบ แล้วผู้บังคับกองผสมเข้าไปรายงาน ต่อมาพลเอก ถนอม กิตติขจร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ไปถึงบริเวณพิธี ผู้บังคับกองผสมบอกแถวแสดงความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ ๑ ขบ

ครั้นเวลา ๐๘.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งถึงบริเวณมณฑลพิธี ผู้บังคับกองผสมบอกแถวถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลง สรรเสริญ พระบารมี พร้อมกันนั้นปืนใหญ่ของทหารบก และทหารเรือยิงสลุตฝ่ายละ ๒๑ นัด เมื่อสิ้นเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมีแล้ว ผู้บังคับกองผสมเข้าไปกราบบังคมทูลถวายรายงาน แล้วอัญเชิญเสด็จฯตรวจพลสวนสนาม ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ผู้บังคับกองผสมขึ้นรถติดตามเสด็จฯ แตรวงบรรเลง เพลงเดิน เมื่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรวจพลเสร็จแล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยด้านตะวันตก แล้วทั้งสองพระองค์เสด็จขึ้นประทับบนพระแท่น ผู้บังคับกองผสมบอกแถวเรียบอาวุธและปลดตาย พร้อมกันนั้น เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ร่อนลง เพื่อนำกระเช้าดอกไม้มาทูลเกล้าฯถวาย จากนั้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้กราบบังคมทูลพระกรุณาดังต่อไปนี้ :

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม"

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ในโอกาสที่เสด็จนิวัตพระมหานครครั้งนี้ บรรดาทหารทั้ง ๓ กองทัพ คือ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ มีความชื่นชมยินดีที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศห่างไกลเป็นเวลานาน ถึงกับเป็นการเสด็จพระราชดำเนินเดินทางรอบโลก ได้เสด็จกลับมาถึงพระนครโดยสวัสดิภาพ

ในฐานะที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย บรรดาทหารทั้ง ๓ กองทัพมีความห่วงใยตลอดเวลาที่ประทับอยู่ต่างแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อต้องเสด็จไปหลายประเทศเป็นพระราชภาระที่หนักและเหน็ดเหนื่อย ไม่ใช่เพื่อทรงพระเกษมสำราญ แต่เพื่องานสำคัญของชาติ คือ เพิ่มพูนพันธไมตรีกับประมุขของประเทศทั้งหลาย ทำความรู้จักความเข้าใจในประเทศไทยอย่างถูกต้องถ่องแท้ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องอยู่ภายในกรอบบังคับของแผนและพิธีการ ไม่ใช่เรื่องสนุกสนานทัศนาจร จึงได้แลเห็นความยากลำบากอยู่ทุกขณะ ทหารทั้ง ๓ กองทัพได้คอยติดตามข่าวเสด็จประพาส และชื่นชมยินดีในความสำเร็จเป็นขั้นเป็นตอน จนเสร็จการเสด็จพระราชดำเนินทางราชการ เป็นผลดีแก่ประเทศชาติอย่างไพศาล และเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีแก่กองทัพไทยยิ่งนัก

ฉะนั้น ในวันนี้ จึงได้มีการตรวจพลสวนสนาม เพื่อให้ทหารทั้ง ๓ กองทัพได้มีโอกาสถวายความจงรักภักดีอีกครั้งหนึ่ง และเพื่อให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงเห็นประจักษ์ถึงความพร้อมเพรียงและความเข้มแข็งแห่งกองทัพของพระองค์ ซึ่งเตรียมพร้อมอยู่ทุกขณะ ที่จะเสียสละเพื่อประเทศชาติ และเป็นราชพลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลานี้ ที่เหตุการณ์ของโลกผันผวนอยู่ทุกทิศทุกทาง กองทัพทั้ง ๓ ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ ทำความ พยายามสร้าง ประสิทธิภาพ เพื่อให้ สามารถ ป้องกันประเทศชาติและราชบัลลังก์ จากอริราชศัตรูทั้งภายในและภายนอก

พร้อมกับการเดินสวนสนามถวายความเคารพ ทหารทั้ง ๓ กองทัพขอตั้งปณิธานอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วสากล ได้โปรดอภิบาลรักษา

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระยาทและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงพระเกษมสำราญ ภายหลังความเหน็อยยากแห่งการเสด็จพระราชดำเนิน ให้ทรงผ่อนพักภายในวงแวดล้อมแห่งดวงใจที่จงรักของทหารทั้งหลาย ขอพระบุญญาบารมีปกป้องประเทศให้อยู่ในความสงบสุขต่อไปชั่วนิรันดร

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

เมื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ ทูลเกล้าฯ ถวายกระเช้าดอกไม้และช่อดอกไม้

ครั้นแล้ว พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ทรงมี พระราช ดำรัส ตอบ ดังต่อไปนี้ :-

"ท่านทั้งหลาย

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความยินดีมากที่ได้มาร่วมในการตรวจพลสวนสนามซึ่งกองทัพทั้งสามได้จัดให้มีขึ้นเพื่อต้อนรับเรา ในโอกาสที่ได้กลับคืนพระนคร โดยเฉพาะ เมื่อท่านทั้งหลายต่างก็เหน็ดเหนื่อยกันอยู่มาก การปฏิบัติหน้าที่ประจำของทหารและในการให้บริการพิเศษต่าง ๆ แก่เรา นับตั้งแต่วาระที่เราเข้าสู่พระราชอาณาจักรมานี่แล้ว ยังได้แสดงน้ำใจอันดีแก่เราในวันนี้อีกฉะนี้ ความยินดีปราโมทย์ของเราเองที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางท่านทั้งหลายก็ยิ่งเพิ่มพูนขึ้นสุดประมาณ ขอขอบใจในความห่วงใย ความปรารถนาอันดี ตลอดจนคำอำนวยพรที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้แสดงแก่เราในนามของท่านทั้งหลาย

ในการที่ได้ไปเยือนต่างประเทศครั้งนี้ ข้าพเจ้าก็ได้มีโอกาสชมกิจการทหารในประเทศที่ผ่านไปนั้นด้วยบ้าง เท่าที่ได้ติดต่อ สังสรรกับเจ้าหน้าที่ ฝ่ายทหาร เขามาแล้ว ก็มีความเห็นว่ามีการพูดจากันเข้าใจง่ายและสะดวก เพราะความจำเป็นต้องการของทหารหรือวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านทหารก็ตรงกันอยู่แล้ว และเท่าที่เกี่ยวกับกิจการทหารนี้ดูเขาตั้งใจแสดงความเออเพื่อแก่เราเสมอ การที่ได้กลับมาเห็นความเข้มแข็ง

และเป็นปึกแผ่นของกองทัพของเราอีกด้วยนี้ ยิ่งมีความชื่นใจ ข้อที่ข้าพเจ้าพอใจเป็นพิเศษยิ่งก็ที่ทราบว่าท่านทั้งหลายต่างได้ตระหนักในความผันผวนของเหตุการณ์ที่เป็นอยู่ทุกทิศทุกทาง และที่ได้รับคำยืนยันว่า พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละเป็นชาติพลีทุกเมื่อ ความรู้เท่าถึงการณ์ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทหาร พร้อมที่จะเสียสละแม้แต่ชีวิตเพื่อที่เป็นชาติพลีนั่นแหละ จะช่วยให้กองทัพของเราแกร่งกล้าเป็นที่เกรงขามแก่หมู่อมิตรที่อาจจะมีมา ขอขอบใจท่านทั้งหลายอีกครั้งหนึ่ง ในความปรารถนาดีและความเห็นอกเห็นใจที่แสดงแก่เรา และขอคุณพระรัตนตรัยได้คุ้มครองบรรดาเหล่าทหาร ตลบันดาลให้แต่ละคนมีความสุข ปราศจากโรคและภัย และเป็นกำลังช่วยปกป้องรักษาประเทศชาติต่อไป เทอญ”

เมื่อจบกระแสพระราชดำรัสแล้ว ผู้บังคับกองผสมขอกแถวถวายความเคารพแตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบแล้ว พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ พระที่นั่งชุมสายต่อจากนั้น แตรเดี่ยวเข้าสัญญาณหน้าเดิน ๒ จบ เข้าหน้าที่ยิงพลุเป็นสัญญาณชาติ หน่วยทหารเริ่มสวนสนามผ่านถวายพระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปสิ้นสุดและ แยกขบวนที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ระหว่างสวนสนามวงดุริยางค์ทั้ง ๓ กองทัพบรรเลงเพลงเดิน เครื่องบินของกองทัพบก และกองทัพอากาศบินแปรขบวนถวายความเคารพ เมื่อเสร็จสิ้นการสวนสนามแล้ว พระยาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินกลับ เป็นเสร็จสิ้นพิธีสวนสนาม

ในการนี้ มีพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ข้าราชการทั้งทหาร ตำรวจ พลเรือน ตุลาการ และประชาชน ได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างคับคั่ง ก่อให้เกิดความปลื้มปีติยินดีแก่เหล่าพสกนิกรของล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์โดยทั่วหน้ากันอีกวาระหนึ่ง

งานถวายพระกระยาหารค่ำ
แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ณ ทำเนียบรัฐบาล

เมื่อค่ำวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๔ คณะรัฐมนตรีโดย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี และท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ เป็นเจ้าภาพได้จัดให้มีการถวายพระกระยาหารคา ณ ทำเนียบรัฐบาล เพื่อถวายพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสเสด็จนิวัติสู่กรุงเทพพระมหานคร ในการนี้มีผู้ได้รับเชิญไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นจำนวนมาก อาทิ พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ทูตานุทูตต่างประเทศ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และภริยา

ครั้นถึงเวลา ๒๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปถึงตกไทยค่ำ ทำเนียบรัฐบาล ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีจบแล้ว นายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จ ฯ ผ่านแถวผู้รับเสด็จไปยังห้องรับรองด้านเหนือ ซึ่ง ณ ที่นั้น อธิบดีกรมพิธีการทูตได้กราบบังคมทูลแนะนำทูตานุทูตและภรรยาแด่ทั้งสองพระองค์เสร็จแล้ว นายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปประทับยังห้องรับรองติกสันติไมตรี โดยมีสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระราชชนนีศรีสังวาลย์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธ์ยุคลและชายา นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ เสด็จในกรม ฯ รองนายกรัฐมนตรีและชายา พลเอก ถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีและคุณหญิง องคมนตรี สมุหราชองครักษ์และคุณหญิง นางพระกำนัน และนางสนองพระโอษฐ์ตามเสด็จเข้าไปด้วย

เมื่อเข้าประทับในห้องรับรองแล้ว นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายพระขรรค์ตัดกระดาษทองคำแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ตามลำดับ จากนั้น คุณหญิงจงกล กิตติขจร ถวายพระขรรค์ตัดกระดาษแด่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี และหม่อมพร้อย สุภิณวรวรรณ ถวายพระขรรค์ตัดกระดาษแด่พระราชชนนีศรีสังวาลย์

จากนั้นนายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลอัญเชิญล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ เข้าห้องเสวยพระกระยาหาร ระหว่างงานถวายพระกระยาหาร นายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลพระกรุณาดังต่อไปนี้:

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณา เพื่อทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ถึงความยินดีล้นเกล้าล้นกระหม่อม ที่ได้มีโอกาสถวายพระกระยาหารแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยองคมนตรี รัฐมนตรี คณะทูตานุทูต ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่กับภริยา ในทำเนียบรัฐบาล งานชนิดนี้ได้มีมาช้านานหลายสิบปี เมื่อมีโอกาสจัดขึ้นครั้งนี้ จึงนับเป็นประวัติการณ์อันควรจารึก ข้าพระพุทธเจ้าเต็มตื้นด้วยความสำนึกในพระมหากรุณา ที่เสด็จมาในงานนี้ และเชื่อด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า รัฐมนตรีและข้าราชการผู้ใหญ่ทุกคนที่ได้เผ้าทูลละอองธุลีพระบาทในค่ำคืนนี้ คงจะมีความยินดีปลาบปลื้มโดยทั่วกัน

อนึ่ง บรรดาทูตานุทูตต่างประเทศที่มาร่วมงานเลี้ยงในค่ำคืนนี้ ก็ย่อมจะมีความชื่นชมโสมนัสเป็นพิเศษ เพราะในการเสด็จเยือนประเทศทั้งหลาย ทั้งในอาเซีย อเมริกาและยุโรปได้ผูกพันธไมตรีกับนานาประเทศให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น กระทำให้ประมุขของประเทศทั้งหลาย เกิดความเข้าใจอันดีในประเทศไทย และประชาชนนานาชาติก็ชื่นชมในพระราชอัธยาศัย พระองค์ทรงเป็นผู้แทนที่ประเทศชาติไม่สามารถจะหาผู้แทนอื่นใดให้เหมือนได้ ได้ทรงเชิดชูศักดิ์ศรีของประเทศไทย และสร้างสรรค์ความรักใคร่ไมตรีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนของไทยกับนานาชาติเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เชิญชวนองคมนตรี รัฐมนตรี คณะทูตานุทูต ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และภริยา ให้ดื่มถวายพระพรใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงเจริญพระชนมายุและทรงพระเกษมสำราญ เป็นมิ่งขวัญที่เคารพสักการะของชาวไทยตลอดกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ"

เมื่อนายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลพระกรุณาจบแล้ว ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แล้วผู้มีเกียรติร่วมโต๊ะเสวยดื่มถวายพระพร จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบดังต่อไปนี้:

"ข้าพเจ้าและพระบรมราชินี กลับมาสู่พระนครครั้งนี้ได้รับไมตรีจิตจากทุกๆ ฝ่าย ทั้งรัฐบาลและประชาชนพลเมือง ให้การต้อนรับอย่างดียิ่งมาแล้วตลอดมา ยังมาได้รับการเลี้ยงใหญ่เป็นทางราชการให้ด้วยอีกในวันนี้ จึงยากที่จะหาถ้อยคำมาแสดงความชอบใจได้เพียงพอ

หากการเยือนนานาประเทศเป็นทางราชการของเราครั้งนี้ เป็นผลดีแก่ชาติบ้านเมืองในด้านสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีกับต่างประเทศเพียงไรแล้ว เกียรติในการนี้ ทั้งรัฐบาลและประชาชนชาวไทยย่อมมีส่วนได้รับด้วย เพราะได้ให้การสนับสนุนความร่วมมือ และเป็นกำลังใจแก่เราในการนี้ตลอดมา เราถือว่า ได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายจากท่านทั้งหลาย เราตระหนักอยู่ดีว่า ในการเยือนต่างประเทศครั้งนี้ ทางฝ่ายรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ แม้จนบรรดาคณะทูตานุทูตต่างประเทศของประเทศที่เกี่ยวข้อง ต้องเหน็ดเหนื่อยอยู่มาก ในการตระเตรียมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการนี้เพียงไร จึงขอถือโอกาสแสดงความชอบใจเสียด้วยโดยทั่วกัน

ข้าพเจ้าไม่จำต้องกล่าวในที่นี้อีกว่าไมตรีจิตและความอารี ที่เราได้รับจากประเทศต่าง ๆ ที่ได้ไปเยือนทั้งทางฝ่ายประมุขประเทศ รัฐบาล ตลอดจนประชาชนของแต่ละประเทศนั้น เป็นที่ซาบซึ้งแก่เราเพียงไร จะขอกล่าวแต่เพียงว่า มิตรภาพและความเอื้อเฟื้อเอาใจใส่ที่ได้รับนั้นจักฝังอยู่ในความทรงจำสืบไป

ขอชักชวนท่านทั้งหลายดื่มเพื่อความเจริญผาสุกของประเทศไทย และเพื่อมิตรภาพและความเข้าใจอันดียิ่งขึ้นระหว่างประชาชนชาติไทยกับนานาชาติ"

เมื่อมีพระราชดำรัสตอบจบแล้ว ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ บรรดาผู้มีเกียรติร่วมโต๊ะเสวยดื่ม เพื่อ ความผาสุก ของ ประเทศไทย และเพื่อมิตรภาพ และความเข้าใจอันดียิ่งขึ้นระหว่างประชาชาติไทยกับนานาชาติ

ภายหลังนั้น นายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินเข้าประทับในห้องรับรองอีกครั้งหนึ่ง โอกาสนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานของที่ระลึกส่วนพระองค์ แก่นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ พลเอก ถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรี และคุณหญิงจงกล กิตติขจร และบรรดากรรมการเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป ต่อจากนั้นนายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จ ฯ ไปประทับยังพลับพลาหน้าตึกไทยคู่ฟ้า เพื่อทอดพระเนตรการแสดงต่าง ๆ ของกรมศิลปากร เมื่อเสด็จถึงพลับพลาที่ประทับ ดนตรีกรมศิลปากรบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้ได้รับเชิญทั้งหมดถวายความเคารพ เมื่อประทับแล้ว มีการแสดงต่าง ๆ ให้ทอดพระเนตรเริ่มด้วยการรำดอกไม้เงินทอง ร้องเพลงแขกเชิญเจ้า เพลงวรเทศ ปิดรายการด้วยโขนกลางแปลง ตอนพระรามคืนนคร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งกลับพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อเวลา ๒๔.๓๐ น.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ
นาวาเอก นพ โหตรภวานนท์ ผู้พิมพ์โฆษณา
มี.ค. ๐๔

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา